

קובץ גליונות

פרשת וירא

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן רבינו הגדול
הגראמ"מ שך זי"ע

מרן ראש הישיבה
הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

הגאון הצדיק
רבי ישראל אליהו וינטרויב
זצוק"ל

הגאון האדיר
רבי אברהם גנחובסקי זצוק"ל

הגאון הגדול
רבי שלום בן ציון פלמן
זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה
הגראי"ל שטיינמן שליט"א

מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן פוסק הדור
הגר"נ קרליץ שליט"א

מרן רה"י
הגר"ג אדלשטיין שליט"א

מרן הגאון
רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

דברי שיח

כאיל תערוג

פרי חיים

נשיה בחוקיך

גאון יעקב

משנת החפץ חיים

פניני דעת

דובב שפתים

נפשו גחלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

דרכי החיזוק

זכות הלימוד בקובץ

לע"נ הר"ר יחיאל קרמר ז"ל בהר"ר חיים זצ"ל

נלב"ע בשם טוב יז' מרחשון תשע"ד

הונצח ע"י המשפחה

לעילוי נשמת מרן ראש הישיבה

וחבר מועצה"ת הגאון הגדול

רבי נתן עבי בהגה"ע רבי אליהו מאיר פינקל זצוקללה"ה

נלב"ע י"א במר חשוון תשע"ב

תנעב"ה

לעילוי נשמת

האשה יהודית בת הר"ר מנחם מאניס ע"ה

לעילוי נשמת

הר"ר משה יוסף בן הר"ר שמעיה ז"ל

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א ניתן להנציה ולהקדיש ע"ג הקבצים בשבתות השנה הבעל"ט, ועי"ז להיות שותף בזיכוי הרבים להגדיל תורה ולהאדירה, לתרומות ול הנצחות ניתן לפנות למס' 053-3145900 וכן ניתן להעביר דרך מכשירי "קהילות" בבתי הכנסת ברחבי הארץ, יש לחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ולרשום קובץ גליונות וכן בקו הצדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 4311

ל' סיון	קרן
ז' תמוז	חוקת
י"ד תמוז	בלק
כ"א תמוז	פנחס
כ"ח תמוז	מטות מסעי
ו' אב	דברים
י"ג אב	ואתחנן
כ' אב	עקב
כ"ז אב	ראה
ד' אלול	שופטים
י"א אלול	כי תצא
י"ח אלול	כי תבא
כ"ה אלול	נעבים וילך

ו' אדר	תרומה
י"ג אדר	תצוה
כ' אדר	כי תשא
כ"ז אדר	ויקהל פקודי
ה' ניסן	ויקרא
י"ב ניסן	צו - פסח
כ"ו ניסן	שמיני
ג' אייר	תזריע מעורע
י' אייר	אחרי מות קדושים
י"ז אייר	אמור
כ"ד אייר	בהר בחוקותי
ב' סיון	במדבר - שבועות - נשא
ט"ז סיון	בהעלותך
כ"ג סיון	שלח

כ"ה חשון	חיי שרה
ג' כסלו	תולדות
י' כסלו	ויצא
י"ז כסלו	וישלח
כ"ד כסלו	וישב
ב' טבת	מקץ - חנוכה
ט' טבת	ויגש
ט"ז טבת	ויחי
כ"ג טבת	שמות
א' שבט	וירא
ח' שבט	בא
ט"ו שבט	בשלח
כ"ב שבט	יתרו
כ"ט שבט	משפטים

באי"ל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

בס"ד | גליון 179 | שנה ד' | פרשת וירא | שנת תשע"ז

פניני הפרשה

יש תועלת מכל תפילה, גם זו שלא נתקבלה. והמתפלל מתעלה

וה' אמר המכסה אני מאברהם (וירא יח, יז)

פרש"י, בסדום (סדום היא העיקה, כמ"ש רש"י להלן כ"ו) לא יפה לי לעשות דבר זה שלא מדעתו ... אשמיד את הבנים ולא אודיע לאב שהוא אוהבי? משמע, שיש תועלת לאברהם מידיעה זו. וכנראה שהתועלת היה בזה גופא שהתפלל, אפילו שתפילתו לא התקבלה, יש תועלת מכל תפילה. והמתפלל עצמו מתעלה מתפילותיו.

מי שלא מתבונן הרי הוא....

ויאמר אברהם אל נעריו שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד כה ונשתחוה ונשובה אליכם. (וירא כ"ב, ה)

ובדעת זקנים מבעה"ת הביאו בשם מדרש, כשראה אברהם את המקום מרחוק וענן קשור עליו, חזר אצל נעריו ואמר להם: מה אתם רואים, אמרו לו אין אנו רואים שום דבר, אמר להם אתם והחמור שוים שאינכם רואים כמוהו א"כ שבו לכם פה עם החמור עכ"ל.

ויש להבין דאם ה' זה דבר רוחני שא"ל לראות רק בדרגה של רוח"ק, למה אמר להם שהם שוים לחמור, וכי מי שאינו בדרגת רוח"ק הוא כבר בדרגת חמור?

הרי רוח"ק זה המדרגה הכי גדולה, ולא רואים רק מה שצריך לראות כדמוכח בכמה דוכתי (ועי' מגילה דף ג') וע"כ שזה ה' ראה גשמית ואיך הם לא ראו?

וצ"ל דבאמת הרבה פעמים יש ענן על הה, אלא דאברהם ויצחק ראו שזה אחרת מתמיד, שהענן לא אז משם, וזה מה שאמרו וענן קשור עליו, שאינו אז משם, אבל נעריו לא שמו לב ודנו שזה כענן רגיל, והיינו דאברהם ויצחק ידעו שיש להסתכל בהתבוננות על הבריאה, ומה שרואים שיוצא מהרגילות בודאי המקום הזה מיוחד, אבל נעריו שלא הסתכלו בהתבוננות ללמוד מכל שינוי בהבריאה, חשבו שזה כרגיל, ולזה אמר להם שמי שאינו יודע ללמוד מהבריאה ולהסתכל עליה, הרי אינו בן אדם, כי זה למטה מהמדרגה שהאדם צריך להיות.

זריזות דאברהם לעשיית צור

וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחוט את בנו. (וירא כב, י)

כתבו התוס' זבחים (צז, ב ד"ה והתם) וז"ל תימה דהאי קרא דרש"י ליה לענין חולין בפ"ק דחולין (דף טז). דאמרין מנין לשחיטה שהיא בתלוש שנאמר ויקח את המאכלת. ואומר ר"ת דגמרי' נמי חולין מדכתיב לשחוט את בנו ולא כתיב לשחוט את העולה, אבל כלי לא שייך למילף בחולין אלא בקדשים כשאר עבודות דבעו כלי שרת, ומדכתיב ויקח דמשמע דבר תלוש ולא כתיב סכין, דרשינן תלוש בחולין וכלי בקדשים, ומדזהכיר מאכלת דהוה מצי למכתב ויקח המחת, ואף על גב דהתם בחולין (ג"ז שם) דחי רבי חייה זריזותיה דאברהם קמ"ל הכא לא שייך לדחויי הכי' דלענין מה שהביא דבר תלוש, ולא סמך על מה שימצא צור וקנה מחובר שייך למימר דכתב

קרא לאשמועינן זריזותיה' אבל לענין מאכלת שהזכיר למה לי למכתב אי לא לאשמועינן דעולה טעונה כלי עכ"ד התוס'.

והעיר רבנו דלכאו' מה שייך טעם של זריזות, ומהיכ"ת שיסמוך על זה שימצא צור מחובר שראוי לשחיטה, הרי צריך שיהי' בצור כאורך צואר הראוי לשחוט שהוא מחודד בלי פגימות וזה דבר דלא שכיח כלל? גם לכאורה ה' אסור לו שלא להכין דבר הראוי לשחיטה, על סמך שבדאי ימצא צור או קנה שם בהר המוריה, ואין זה רק זריזות אלא דינא ממש.

ויש לעיין אם יש לחלק בין מצוה שנאמרה בתורה לציבור שכל א' יעשה זה, וע"ז יש לנו כללים איך ללמוד מזה כגון מכלל לאו אתה שומע הן, וכלל ופרט וכלל, וגזירה שוה, ועוד כללים, משא"כ מה שנאמר לגביא הוראת שעה דבזה צריך לעשות רק מה שהנביא אומר ואין ההכנה חלק מן המצוה, לכן אברהם לא ה' מחוייב עפ"י דין להכין דבר שיוכל לשחוט, כי לא כלול בהציווי של והעלהו שם לעולה ליקח דבר שיוכל לשחוט, אלא מ"מ זריזותיה דאברהם ה' שגם זה עשה.

(אילת השחר זכחים צח, א)

גדר קרבן יצחק

הנה כל דין הקרבן של יצחק הוא דין מחודש שהרי אברהם לא היה בעל הקרבן, שהרי יצחק לא היה רכושו ונמצא שהביאו קרבן בלי בעלים ובהכרח שהקרבן שבעקידה הוא דין מחודש.

ומו"ר מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א נקט שבאמת לא חל קדושת קרבן על יצחק כי לא היה בעלים להקדישו (אך דנתי קמיה לפמש"כ המנ"ח מצוה שמ"ז בתחילתו כדעת הרמב"ם פ"ט מעבדים ה"ב "שגוי יש לו בעלות על בניו אפילו הגדולים אם הם כבושים תחתיו ויכול למוכרם לעבד", וציינו שמקורו מהתו"כ פרשת בהר פרשה ו' פסקא ד', ולפי"ז הרי שפיר הקדיש אברהם את יצחק מדין בעלים וחל עליו קדושת קרבן עולה. ואזיל רש"י לשיטתו כמש"כ בסוף האי פרשה עה"פ הן גביר שמתיו לך בראשית (כז לז) א"ל מה תועלת לך בברכה אם תקנה נכסים שלו הם שהרי גביר שמתיו לך, ומה שקנה עבד קנה רבו ע"כ הרי בהדיא שיצחק היה בעלים על יעקב ועשיו, והקנה את עשיו לעבד ליעקב, וזהו בהכרח משום שבנ"ח יש לו בעלות גמורה על בניו בין גדולים בין קטנים כל זמן שהם כבושים תחתיו).

(מנחת בנימין עמ' נט)

לאמא יש כוח

קומי שאי את הנער והחזיקי את ירך בו כי לגוי גדול אשימנו. (וירא כא, יח)
באחד הימים פנה רבנו אל אחד מתלמידיו הותיקים ושאל אותו, איך הגר נשאה על כפיה את ישמעאל, והרי הוא היה נער גדול (כבן 17) וגם היה חולה?

והשיב בעצמו, שהתורה באה ללמד אותנו שלאמא יש כוח בשביל הילדים שלה. (ודבר ד' היה בפיו, שאחד הנוכחים רצה לשאול את רבנו אודות אשתו תחי' שעובדת בשביל פרנסת הבית, חוץ ממה שעוסקת בגידול הילדים וכו') וקשה לה הדבר, והנה השיב לו רבנו מבלי שנשאל: "שלאמא יש כוח בשביל הילדים שלה".

הגליון מוקדש לע"ג יצחק בן רינה ז"ל

נלב"ע י"ט חשוון תשע"ו

מצוה הבאה לידיך על תחמיצנה

שח הרה"ג רבי אליעזר טורק שליט"א: באחד הימים עליתי למעונו של מרן ראש הישיבה רבי אהרן יהודה ליב שטיינמן. התחושה העילאית במחיצתו מעוררת ההשראה של קדושה ורוממות מיוחדת, כמו בכל פעם שזכינו בתוך כל הבאים להיכנס 'לפני ולפנים', לדרך על מפתן דלת ביתו, ברחוב חזון איש 5 בבני-ברק.

צורת הבית על כל רבדיו וחפציו, בתוך קיתונו הצר והדל, זועק את השקפת עולמו הנוקב והמעשי של בעל-הבית הקדוש זה; ראש הישיבה ורעייתו הרבנית הצדקנית, שחיו בתחושה מתמדת בעולם הזה: 'כאן זה פרוזדור! זה רק היכי תמצא' כדי להיכנס לטרקלין! הכל זמני! הכל חולף!

ראש הישיבה שב בדיוק בדקות אלו לביתו לאחר מסירת שיעורו היומי בישיבת פוניבז' לצעירים, ועוד לפני שהספיק לנוח מעט מעמל הדרך או ללגום דבר מה, הופיע לפתע הגאון רבי דוד שמידל שליט"א - ראש

ארגון 'אתרא קדישא', שקם במטרה להגן על בתי הקברות בארה"ק מסכנת הריסה. רבי דוד נכנס וניגש הישר אל ראש הישיבה. ראש הישיבה שוחח עמו דקות ספורות, כשבסיומו יצא רבי דוד מהבית.

לאחר מכן מיד לבש ראש הישיבה שוב את הכובע והחליפה והתכוון לצאת מן הבית. והתנצל בפני הממתנינים על שהוא מוכרח לצאת כעת. ראש הישיבה עמד מתחת לבית והמתין לרכב שיבוא לקחתו.

הרבנית עליה השלום, אמרה לי: 'אוי! הוא עדיין לא טעם כלום! להיכן הוא יוצא!...' וכשניסיתי להתערב ולומר זאת לראש ישיבה, הגיב לי: 'זה העניין שלי... בינתיים מה רצונך לשאול?!'...

אלא, שהתברר מאוחר יותר שרבי דוד נכנס לעדכן אותו על

חפירת קברים במקום מסוים, שביא תועלת לעצור את העבודות במידה והראש ישיבה יבוא למקום. ולכך מבלי עיכוב של רגע יצא הראש ישיבה למקום החפירה, אולם בזמן שהמתין לרכב הגיע שליח לומר שבסוף הפועלים יתחילו מחר את עבודתם, רק אז שב הראש ישיבה הביתה...

(מתוך הס' 'אוצרותיהם אמלא' העומד לראות אור בקרוב)

זריזות שורשה הוא שמחה

מביא רבינו בספרו אילת השחר על התורה פרשת מטות על הפסוק החלצו מאתכם לענין מלחמת מדין, ומבואר שם שמשו רבינו אע"פ ששמע שמיתתו תלויה בדבר עשה בשמחה ולא איחה, והכלי יקר מפרש שהעושה בזריזות על כרחך עושה בשמחה, וכן רואים במציאות שדבר ששמחים לעשותו מזדרזים ולא מתעצלים בו עכ"ל.

מעלת הזריזות

בכינוס ערכים ז' אלול תשע"א אמר רבנו. שמעתי פעם מפי המשגיח דתורת חסד הרה"צ רבי אברהם יצחק גורדון זצ"ל ה"ד: כתוב בפסוק שנח שתה יין אחרי שיצא מהתיבה והיה שוכב לא מכובד, ובא בנו שם וראה שאבא שלו לא מכובד, הלך הוא ויפת לכסותו שלא יראה לא מכובד. וכתוב ששם ע"י זה זכה שאחר כך הדורות הבאים יזכו למצות ציצית.

ציצית היא מצוה כל כך גדולה ששקולה כנגד כל המצוות, כל היהודים שלובשים ציצית אין לשעה זה נצח שבנצח! ומה היה עם יפת, הוא גם כן נזהר אבל פחות, אז הוא זכה גם כן דבר גדול מאד, שבמלחמת גוג ומגוג יזכו לקבורה, יש כל כך הרבה אנשים מתים, בלי קבורה זה גם כן לא מכובד, וצריך קבורה.

אך בכל זאת האם זה דומה לשם? ולמה ההבדל כ"כ בשכר? כי שם התאמץ יותר, הוא התאמץ יותר, כ"כ גדול ההבדל בין התאמץ יותר לפחות.

ההבדל בין התאמצות קצת יותר או שלא כל כך, ההבדל כל כך הבדל ענקי! שאי אפשר לשער ולתאר! זה מצוה לדורי דורות, כל הדורות אנשים יקיימו מצות ציצית ששקולה כנגד כל המצוות, כל המעלות מה שיש בציצית, מה שהגמ' אומרת שמצילה מן החטא, כל כך גדול. ויפת גם כן זכה לאיזה דבר, אבל האם זה דומה לזה? למה, התאמצות יתירה, שם התאמץ יותר לעשות שהאבא שלו לא יהיה בבזיון, ויפת גם כן אבל לא כל כך כמוהו, וזה כל כך הבדל עצום.

אם כן כל דבר שעושים עם התאמצות יתירה, או פחות, אי אפשר לתאר את החילוק שיש ביניהם.

אם כן אנחנו צריכים לדעת גם בזה, כל מצוה, כל דבר שאדם עושה, עם התאמצות זה שוקל כ"כ שאינו דומה, אפילו הבדל קצת, עושה כל כך... אחר כך כבר כל הדורות יש נפקא מינה. ובשעת מעשה כששם הלך עם יפת, הוא התאמץ קצת יותר, לא היה הבדל כ"כ גדול, אבל היה הבדל, וההבדל הזה אי אפשר לתאר את המשמעות שבזה, אם זוכים שכל הדורות יקיימו מצות ציצית או סתם שיקברו אותם במלחמת גוג ומגוג.

ממילא כל הדברים צריך לעשות בזריזות והתאמצות, מה שעושים בזריזות והתאמצות אפילו משהו יותר, זה כבר משנה את הדבר לגמרי.

תזכו באמת לעשות את הדברים בהתאמצות ובזריזות, תזכו ששכרם יהיה גדול מאד שכר נצח לדורי דורות!

מן הראוי לציין שאין למדים הלכות מפי מעשה, וע"כ אין לסמוך על הדברים למעשה בשום אופן, והכל נכתב בדרך מו"מ בלבד.

לעשות תנאי

בענין כונת השמות מובא בשם האשל אברהם מבוטשאטש שיאמר: הריני מכוון מעתה עד למחר בעת הזאת בכל פעם שאזכיר שם הוי' הק' שהוא בכתיבתו ה' הוה ויהי' ובקריאתו אלף דלת וכו' שהוא אדון הכל, וכשאזכיר שם אלוקים שהוא תקיף ובעל היכולת ובעל הכחות כלם עילת העילות וסבת הסבות עכ"ד.

וצ"ב ממ"נ דאם זה מועיל א"כ למה אומר שיועיל עד למחר, ולא אומר שיאמר שמתנה כן לעולם, דבשלמא אם ה' מגביל שזה מועיל רק עד שילך לישון, ה' אפשר לומר דבכה"ג מהני משום דעל דעת ראשונה הוא עושה, אבל כיון דכתב שיועיל עד למחר בעת, הזאת נמצא דלא איכפ"ל שישן א"כ למה לא יועיל לעולם, וכמו במסירת מודעה על נדרים בער"ה דמוסר על כל השנה, ובאמת שיכול למסור המודעה גם לכל ימי חייו?

והנה הגר"ח ק שליט"א אומר שדנו לפני החזו"א על הקם סמוך לסוף זמן ק"ש ואינו יודע אם יספיק לקרוא ק"ש עם ברכותיה בזמן דדינו שקורא לפני התפילה, ומתנה שאם יספיק לקרוא ק"ש עם הברכות לפני סוף הזמן יהא הק"ש שקורא עכשיו כקריאת התורה, ואם לא יספיק זה יהא עכשיו קריאה של מצות ק"ש.

ואחד שאל שא"כ יעשה התנאי על כל חייו שאם יארע לו כן הוא מתנה כהנ"ל?

והחזו"א אומר שזה לא דבר מופרך וא"כ גם בעצה זו י"ל שיועיל לתמיד.

אלא דבעצם עצה זו לא ברור דמועיל, ומ"מ יתכן דהמתפלל מסתמא כונתו לכיון כוונת השמות והוי כעין על דעת הראשונה הוא עושה. [וראה הליכות שלמה תפלה עמוד ב-ג מה שדן הגר"ז בדברי האשל אברהם עיי"ש] (ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה עמ' כו)

מסתמא כונתו לזה

ופ"א נשאל רבנו האם מועיל עצה זו? ואמר שכיון שאנו לא משתמשים בדרך כלל בשמות הללו למשהו אחר, א"כ בסתמא אדם שאומר את זה כונתו לה', וע"ע סגי בעצה זו. (מפי נכדו הרה"ג ר' אשר שטיינמן שליט"א)

כשמוציא אחר

כשאדם מוציא חבירו בברכה לכאורה רק המברך צריך לכיון את כונת השמות ולא השומע. [ועי' בס' אמרי חיים עוזר עמ' תק"א שהביא מרבנו בנוסח אחר].

נוסח שם אדנות

שאל רבנו את החזו"א על הקוראים שם אדנות בניקוד פת"ח למה לא יצאו דמאחר שאפשר לומר בכל לשון מה גרוע הקורא את שם ה' בפת"ח? וענה דיתכן שזה יותר גרוע.

ואמר רבנו שי"א דהחזו"א אומר לספרדים שיכולים לומר שם אד' בפת"ח. וברש"י פרשת וירא י"ח ג' מתבאר דמש"כ שם אד' מנוקד בקמ"ץ אינו מכריע דהיינו שם קודש, אבל רבינו בחיי שם כתב דמפני שמצאנוהו קמוץ בכל הספרים יש לנו לומר שהוא קודש. (ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה עמ' כז)

כונה בשמות

כשאברך אחד (הרה"ג רמ"ל שליט"א) שוחח עם מרן הגרמ"ל אודות כוונה הנצרכת באמירת שמות הקדושים.

סיפר לו מרן הגרמ"ל: שהיתה קבוצה של כעשרה ת"ח שהתכנסו כל עשרה ימים לעשות חזוקים, וקיבלו ע"ע שכל פעם ששוכחים לכיון בה' יניחו פרוטה לצדקה.

ואמר לו מרן הגרמ"ל אתה יודע מי היה היחיד שלא הוצרך להכניס פרוטה. זה היה הגרמ"ל שטיינמן שליט"א. [א"ה ובהזדמנות אחרת אומר מרן הגרמ"ל ע"ע שכמדומה שלא אומר אזכרה בלא כונה].

מכתבים הערות והוספות

בגיליון וירא תשע"ה - תשע"ו כתבנו אודות מרן רבנו הגראמ"מ שך זצ"ל. [שיום היארצייט שלו ט"ז חשוון תשס"ב]. ושולחו לנו (בשם רד"י שליט"א) שפ"א נשלח הגאון רבי יוסף ישראלזון זצ"ל לדבר עם מרן הגראמ"מ שך זצ"ל בענין פירצה שהתעוררה באותה עת, והגיע למרן זצ"ל עם כל המסמכים והוכחות לענין, והגראמ"מ לא התייחס לזה. ואחרי כמה חודשים הגיע שוב להגראמ"מ שך והראה לו את כל הנ"ל ושוב לא התייחס לזה, ואחרי כמה חדשים הראה לו שוב, ואז הגראמ"מ התעורר כארי ולחם בכל הכוח כנגד פירצה זו.

והתפלא ע"כ הגר"י זצ"ל באזני רבנו שליט"א מה השתנה בב' פעמים הראשונות לפעם השלישית, ואמר לו רבנו שליט"א: הרי מקרא מפורש 'לב מלכים ושרים ביד ה' ומאן מלכי - רבנן, וממילא כשרצון ה' היה להילחם בזה ממילא עורר את לבו של - מלכי רבנן שילחמו בזה, וכשרצון ה' היה שעדיין לא ילחמו בזה ממילא מרן זיע"א לא נלחם [ובאחת המאבקים שעשה מרן זצ"ל, ועלה מרן שליט"א לדבר עמו, וכשירד פגש בהגר"נ ובנצאל זצ"ל ואמר לו רבנו בהתרגשות 'הרב שך הוא גיבור כאריה' "ער איז א לייב"]

בגיליון נח תשע"ז. גבי דברי רבנו שאין להקיל ע"פ השמועה מהגר"א שבזה"ז מותר ללכת ד"א בלא נט"י שחרית כי נחלשה הקליפה. האיר הגרא"ש שליט"א. כי מרן שליט"א הורה לו בשאלה אודות הישן בחדר עם עוד אנשים ובקומו בבוקר כשנוטל ידים סמוך למיטה מתעוררים מזה אחרים. שיש לסמוך בזה על שמועת הגר"א ולא יטול ידים סמוך למיטה רק במקום שלא יהא בזה הפרעה לאחרים.

עולם הישיבות

ישיבת אור ברוך

לאחר פטירתו הטראגית של הבה"ח אלחנן טויטו ז"ל (ניסן תשע"ד) שלח רבנו שליט"א מכתב לחיזוק הלימוד של שישי שבת בישיבה.

בס"ד. כבוד תלמידי הישיבה הק' אור ברוך שכראשות הגאון רבי גבריאל טולידנו שליט"א.

שמעתי בשם הג"ר נפתלי אמסטרדם תלמידו של הגרי"ס זצ"ל שאמר בשם רבו הגרי"ס דלאחר שאירע רח"ל מיתה פתאומית א"צ ללמוד מוסר ג' ימים, שזה במקום לימוד מוסר. וכפי ששמעתי אירע אסון בישיבתכם ה"י שא' מתלמידים מת בחטף וזה לבד דבר הגורם להתעוררות, והיות שעיקר הכל היא תורתנו הקדושה וכח היצר הוא להחליש לימוד התורה, ע"כ עיקר החיזוק צריך להיות בלימוד התורה, ואתם שקבעתם על עצמכם להתחזק בלימוד התורה בישי ושבית אשר יש בהם רפיון גדול, וכידוע מה שמואב בספרים בגודל מעלת הלימוד בש"ק אשר שכרו גדול עד מאד, וזה יועיל גם לע"נ חברכם ז"ל.

והנני לברככם שתזכו בזכות זה לעלות מאוד בתו"ש כל אחד לפי מדריגתו, ותצליחו ברוחניות ובגשמיות.

ישיבת אור ישראל

את כל העולם, ונשארו רק נח ובניו ונשותיהם, וכן עוג ניצול שהי' מחוץ לתיבה (עי' זבחים קט"ז ב') וא"א לדעת כמה אנשים היו, דמשמע שהיו מליאדי אנשים, דהיו פרים ורבים מאוד וגבורים וחזקים וכולם מתו, וגם הבע"ח מתו חוץ מהדגים שבים ואלו שנכנסו לתיבה, כי אין רצונו בבריאה כזאת.

אנו ב"ה קיבלנו התורה אבל יש מקומות הרחוקים מתורה, אומות העולם רחוקים מתורה, פעם היו כולם עובדי ע"ז והיום קצת אחרת, אבל לא בכל אלו רצון ה', אלא במקבלי התורה, אנו מקוים שכל ישוב שיש שם תורה שיגדלו אנשים כמו שצריך, להיות בדרך ארץ להיות הגונים שלא לגנוב ושלא לגזול וכו', ואדה"ר נתכון לשוב כזה של תורה ויר"ש.

ומזמן לזמן אנו זוכים דמקומות שהיו רחוקים קצת ב"ה מתקרבים, והקב"ה יעזור שגם במקום הזה יתווספו בו בחורים לומדי תורה, ויהא שמחה להקב"ה ולאנושות בכלל, ויה"ר שיתרבו לומדי תורה בכל המקומות וגם בישוב הזה, שיהיו יר"ש ות"ח כרצון ה' וישמח בזה ואנו נשמח, ונזכה ג"כ לגאולה האמיתית בבא"ס.

כמו כן בעת שמרן רבנו שליט"א שימש כסנדק לנכד ראש הישיבה הגר"י רוזן שליט"א נשא לאחר מכן דברים קצרים לחיזוק.

חיוב הכרת הטוב

שח לנו ראש הישיבה הגר"י רוזן שליט"א באחד השנים הגיע לישיבה להיבחן בחור שהתאים לישיבה אבל היו כמותו עוד רבים, ולכן לא התקבל, וג"א שליט"א שלח מכתב שיקבלו אותו.

ונכנס הגר"י לרבנו לשאול אותו האם צריך לקבלו, ואמר לו רבנו הנה אם הוא לא מתאים לישיבה ודאי שאין לקבלו, אבל אם מתאים לישיבה רק יש עוד כמוהו בחורים, כאן יש שיקול נוסף שהרי אביו של הבחור הנ"ל מחנך חשוב, וא"כ עולם התורה חייב לו הכרת הטוב, וממילא שורת הדין היא שהוא קודם לאחרים, כי חובת הכרת הטוב של עולם התורה מוטלת על כאו"א.

מחברות של הגאון ר' יוסף רוזובסקי זצ"ל

סיפר רבנו שבעת שהתמנה כראש ישיבה כפר סבא, והגיע מהכולל, ולא ידע מה ניתן לומר לבחורים צעירים בשיעורים, ולשם כך לקח את המחברות של הגאון ר' יוסף רוזובסקי זצ"ל שהיה ראש ישיבת אור ישראל לצעירים, והשתמש בזה, ואחרי תקופה שראה מה הבחורים מבינים ומה ניתן לומר להם, החל לומר דברים משל עצמו.

בחנוכת הבית

רבנו שליט"א ביקר בישיבה כמה וכמה פעמים, וכבר בשנת תשמ"ח שהיה סיום בישיבה הגיע רבנו להשתתף ונשא דברים לכבוד התורה, וכן הגיע בשנת תשנ"ד, ובסיון תשס"ג מסר שיחה בהיכל הישיבה לקראת חג השבועות.

בהכנסת ס"ת לישיבה חנוכה תשס"ג הגיע רבנו שליט"א לישיבה ומסר דברים קצרים. וכן במעמד הגדול של חנוכת הישיבה הגדולה בשכונת גני הדר ער"ח אלול תשס"ז הגיע רבנו שליט"א לחנוך את הישיבה בתפילת מעריב הראשונה שם. ולאחר מכן דיבר ארוכות במעלת מקום תורה לפני קהל אלפים שהיו שם. וגביא קטע קטן מהדברים. בברכות (לא, א) איתא כל ארץ שגזר עליה אדם הראשון לישוב נתישבה וכל ארץ שלא גזר עליה לישוב לא נתישבה, והנה מסתבר דאדה"ר לא רצה שיהא ישוב שומם, והכוונה דאפי' אם יגורו שם אנשים, אבל אם הם לא כפי שצריכים להיות זה נקרא "שממה", אם יש אנשים שאינם כמו שצריך להיות, וכפי שהי' בדור המבול שהיו אנשים מושחתים מאוד, אין לו הנאה מישוב כזה, בודאי הישוב שיש לו מזה הנאה היינו מישוב שמתנהגים כמו שצריך.

וזה ע"י התורה, דלפני מ"ת האנשים לא התנהגו כראוי והיו שקועים בגזל וכדו', כדאיתא בסנהדרין (ק"ה א') דלא נחתם גז"ד עד שפשטו ידיהם בגזל, שהתנהגו כ"כ לא טוב עד כדי כך שהקב"ה שהוא קל רחום ותנון שברא את כל הבריאה בשביל חסד שרוצה להיטיב עם הבריות, וברא בריאה כדי להיטיב, אבל הם הגיעו עד כדי כך שהשחית

בשבועות הקרובים נכתוב אי"ה אודות ישיבות: אור לישראל, איתרי, אמרי צבי, ארחות יעקב, ארחות משה. ואודות ישיבתו של מרן שליט"א - 'ארחות תורה' מי שיש בידו חומר אודות הישיבות הנ"ל נא לשלוח בהקדם.

הוקדש ע"י הרב יצחק פריימן שליט"א לרגל הולדת בנו בשעטו"מ יזכה לגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים

מי שמעוניין להנציח תאריכים מסויימים במהלך השנה רצוי שיפנה כעת, כדי שנדע שאנו יכולים לעמוד במשימה. ניתן לתרום בפניה למוקד המגבית בטל' 072-2164440, בפניה לדוא"ל המערכת, או בכרטיס אשראי בעמדות נדרים פלוס בבתי הכנסת ברחבי הארץ.

טנא מלא ברכה

להרה"ג ר' משה סחייק שליט"א
לרגל הוצאת ספרו מזקנים אתבונן
שבו הוראות הדרכות ועובדות ממרן רבנו שליט"א
על ענייני אמונה ובטחון
יזכה להגדיל תורה ולהאדירה כשאיפת לבו

דברי שי"ה

ממרון שר התורה הגר"ה קניבסקי שליט"א

דבר העורך

לא להטריח אחרים

סיפר הגאון רבי אליהו מן שליט"א לרבינו: ראינו אצל גדולי ישראל הנהגה שלא רצו להטריח כלום את אחרים, שמעתי שמרן הגרא"מ שך זצ"ל היה צריך להעלות כלי הפסח לבוידים, נכנס אליו בחור אחד וראהו עולה ויורד על הסולם, הבחור רצה לעשות את העבודה ולא הניחו מרן ז"ל בשום אופן. אמר הבחור: לפחות אני יעלה למעלה וראש הישיבה יגיש לי מלמטה, וגם לא הסכים. ועוד עובדות רבות כהנה לרוב.

וסיפר רבינו שליט"א: גם אבא זצ"ל לא הניח לשמשו, ובשנים שיכול היה, הוא לבד סידר ושלה הספרים, ולא נתן שיעשו עבודו אחרים, אפילו נכדיו, חוץ מהשנים האחרונות ממש כשכבר לא יכול היה.

במסכת סוכה (כ"ח,א') אמרו על ר' יוחנן בן זכאי כי מעולם לא פתח אדם דלת לתלמידיו אלא הוא בעצמו, ומשמע גם בניו. הנהגה זו היא משום שלא ליהנות מבשר ודם.

וסיפר לי הבה"ח ישראל מאיר ג נ"י שבערב פסח האחרון הגיע לבית רבינו, וכשדפק בדלת נדהם לראות שרבינו בעצמו פתח לו את הדלת, הבחור שהופתע למראה עיניו נבוכ ונרתע לאחוריו. ורבינו שאלו "מה אתה רוצה?" ואמר שהוא יכול להכנס, אבל הבחור שלא רצה להטריח ביקש סליחה ועזב את המקום. והתברר לאחמ"כ שבבית רבינו באותו זמן ניקו את חדר לימודו לפסח, וע"כ ישב ע"י דלת הכניסה כשארון הספרים המיוחדים לפסח על ידו ולמד את סדר לימודיו, וכך אירע ששמע רבינו את הדפיקות ופתח את הדלת, מה שכמעט לא קרה בשנים האחרונות שפתח את הדלת בעצמו.

מכירת סבת סוס
זיכרון סבת סוס (כ"ב)

פשט על הפרשה

"וה' פקד את שרה כאשר אמר" (כא, א)

בב"ק צ"ב א' כאשר אמר אברהם על אבימלך דאמור רבנן כל המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה, והובא ברש"י כאן. יל"ע אם זהו דוקא כשמתכוין רק לטובת חבירו אז נענה תחילה, או דגם אם מתפלל על חבירו ומתכוין כדי שהוא יענה תחילה אמרינן הכן, ומדברי המג"א בס"ס ר"ל סק"ו מבואר דגם אם מכוין שהוא עצמו יענה תחילה אמרינן הכי עיי"ש.

"ויאמר אבימלך לא ידעתי וגו'" (כא, כו)

לפי הנראה מהפסוקים לא רצה אבימלך להחזיר את הבאר והשתמט בערמה ואמר לא ידעתי מי עשה וגם אתה לא הגדת וגו' ולמה לא אמרת לי וגם לא סיפרו לי ש"מ שאין הדבר פשוט וצריך לברר ובנתיים השתמט מזה, וכשראה א"א עם מי יש לו עסק כאן כבר העמיד עדות על הבאר השני' את שבע כבשות כדי שלא יוכל להשתמט, וכעין זה שמעתי בשם מרן החזו"א זצ"ל.

"ויבן שם אברהם את המזבח" (כב, ט)

יל"ע הרי העקדה ה' בר"ה או ביר"כ כדאי' במדרש (עי' למכסה עתיק) וכיון שא"א קיים כל התורה כולה איך בנה מזבח ביר"כ או ביר"ט לר"ש בזבחים ק"ח ב' דבבמה אפשר להקריב ע"ג סלע או אבן והרי הקב"ה לא אמר לו אלא והעלהו שם לעולה על אחד ההרים. ויל"ל כיון שהי' מקום המקדש כמ"ש ברמב"ם פ"ב מביה"ב ה"ב יש לה דין מקדש שצריך דוקא מזבח.

(טעמא דקרא)

עלי שי"ח

"העני - העשיר"

שאלה מרתקת מאוד עלתה על שולחנו של מרן שליט"א השבוע, ובצידה הכרעה מעניינת מאוד. השאלה הגיעה על ידי גבאי אחד הקופות צדקה המפורסמות, וכדלהלן: אל הקופה הגיע בקשה מאחד שכותב שהוא נצרך לעזרה כספית, ויש לו כמה בעיות רפואיות והוצאות שונות, ועל כן הוא חייב עזרה גדולה בכל חודש שהקופה תעזור לו. היהודי אף ציין כי אפשר לברר אצל מספר אנשים, ושיכנע כי אכן הוא נצרך. בישיבת הנהלת רבני הקופה, בדקו את הבקשה ומכיון שהיה נראה כי הוא אכן נצרך אישרו לו סכום גדול למשך מספר ארוך של חודשים, כשכל חודש אותו איש מקבל תמיכה הגונה מאוד בהתאם למצבו.

עבר זמן, והתברר כי לא דובים ולא יער. אותו יהודי לא נזקק כלל, וכי הוא רמאי ונוכל! אין לו שום צרה ושום הוצאה כספית, ובמרמה הוציא כספים מקופת צדקה, שמויעדת לעניים. בהנהלה, פנו אל אותו רמאי, וביקשו ממנו שיחזיר את הכסף שקיבל כי זה לא מגיע לאנשים כמותו. אותו אחד סירב להחזיר בטענות שונות ומשונות.

כמובן, שלא היתה אפשרות מעשית להוציא ממנו את הכסף.

חלף זמן, והתקיים באותו איש, המשנה שבסוף מסכת פיאה "כל מי שאינו צריך ליטול (צדקה) ונוטל, אינו נפטר מן העולם עד שיצטרך לבריות" ואכן באותו יהודי פגעה מדת הדין והוא נותר ערום וחסר כל, בלי כסף כלל, ולא עוד אלא שניהיה לו כמה הוצאות שונות של רפואה (כמובן לא נוכל לפרט מיד). כעת הוא שלח מכתב לאותה קופה, עם בקשה ל...תמיכה כספית, היות ואין לו כלכל כל את עצמו.

בישיבת רבני אותה הקופה דנו בכך, וצידידו לכאן ולכאן, מהם אמרו כי היות וכעת הוא מחוסר כל, עלינו לדון אותו לפי מצבו כעת ולסייע בידו, מאידך, אחרים סברו כי אין לנו לסייע לרמאים, והיות ולקח כסף שלא כדין, ויכול היה להחזיר ולא רצה, אל לנו שוב להתעסק איתו.

מכיון שלא הגיעו לעמק השווה, העלו את השאלה לפני מרן שליט"א עם כל הפרטים (ומהם גם פרטים שלא יכולנו להעלות על גבי הנייר, שלא לבייש יהודי לחינם), מרן שליט"א הרבה בדעתו ואח"כ פסק את פסוקו: הקופה לא צריכה לתמוך באיש שכזה, לא צריכים להתעסק עם רמאי ונוכל. והקב"ה כבר יסובב את העזרה מכיוונים אחרים [א"ה, כמובן אין להקיש ממקרה זה למקרים אחרים, וכל מקרה נדון לגופו].

שיעורו של רבינו מרן שר התורה שליט"א

כפי שמסר בבית הכנסת "לדרמן" ביום רביעי ט"ו חשוון תשע"ז
במלאת ס"ג שנים לפטירת דודו הגדול מרן בעל החזון איש זצוק"ל

בענין: "הטעם דיש מצוות שאין מברכין עליהם שהחיינו ובדברי התוס' בסוכה דף מ"ו.

והראשונים סוף פסחים. ובדעת הרמב"ם בזה בפ"א מברכות"

הראשונים מחפשים טעם למה יש מצוות שמברכין עליהם שהחיינו כגון פדיון הבן (בגמ' סוף פסחים) ובעשיית סוכה ולולב (בסוכה דף מ"ו) ובקריאת המגילה (במגילה דף כ"א) ואילו במילה אין מברכין שהחיינו (כדמשמע במנחות פרק התכלת דף מ"ב) וכן בעשיית ציצית ותפילין אין מברכין שהחיינו (כדמשמע במגילה שם) ותירצו התוס' (בסוכה דף מ"ו וכן הבעל המאור והר"ן סוף פסחים והאבודרהם (שער ג') דלא תקנו שהחיינו אא"כ יש הנאה לגוף, ולכן בפדיון הבן שיצא בנו מכלל נפל יש לו שמחה ותקנו שהחיינו, וכן בעשיית סוכה ולולב יש לו שמחה שהוא זמן שמחתנו חג האסיף, וכן בקריאת המגילה ונר חנוכה דחס רחמנא עלן ופרוקינן, וכן תקיעת שופר יש בו שמחה שיעלה זכרוננו לפניו לטובה (כדאמר' בר"ה ט"ז) אבל במילה דאיכא צערא דינוקא, וכן בבדיקת חמץ שמצטער באיבוד חמצו ושרפתו, וכן ספירת העומר שאין שמחה לגוף ואדרבה נזכר מחורבן ביהמ"ק, וכן בעשיית ציצית ותפילין או בקריאת ההלל אין בזה שמחה לגוף לא תקנו בזה שהחיינו, ולפי"ז אתי שפיר דאיתא בתוספתא דברכות ההולך להפריש תרומות מברך שהחיינו, ששמח ונהנה באסיפת פירותיו, כך כתבו הראשונים.

אך צ"ע דבברכות ל"ח מבואר דהמקריב מנחה מברך שהחיינו, ומאי הנאת הגוף איכא בזה, ולפמ"ש"כ הרמב"ם (בפ"ז מתמידין ומוספין ה"ח) דמיירי במנחה הראשונה מן החדש, י"ל דשמח בזה שמתרת חדש, אך צ"ע דבתוספתא דברכות פ"ה איתא נמי גבי המקריב זבחים דמברך שהחיינו, והתם א"ז מתיר חדש. ושמא מברכין שהחיינו דוקא במקריב זבחים ומנחות הנאכלים ושמח בזה שמצווה על המקריב לאכל ממנו כמ"ש"כ התוס' ביבמות (דף מ'), אי נמי כמ"ש"כ רש"י במנחות שמיירי בכהן שמקריב פעם ראשונה והשמחה היא שמתחנך לעבודה כמ"ש"כ תוס' בברכות ל"ז, אבל תוס' שם בברכות חולקים על רש"י.

גם ברמב"ם בפ"א מברכות (הלכה ט') משמע דלא ס"ל טעם דהנאת הגוף, מדכתב שם דכל מצוה שהיא מזמן לזמן כגון שופר וסוכה ולולב וכו' או מצוה שהיא קניין לו כגון ציצית ותפילין וכו' או מצוה שאינה תדירה ואינה מצויה בכל עת שהרי היא דומה למצוה שהיא מזמן לזמן כגון מילת בנו ופדיון הבן, מברך עליהן שהחיינו בשעת עשייה, וצ"ע לברר לדעת הרמב"ם מתי אין מברכין שהחיינו, ויש לפלפל בזה.

מענייני הפרשה

למנוע השפעות שליליות

"גרש האמה הזאת ואת בנה" (כ"א, י')

סיפר רבינו שליט"א: אבי זצ"ל היה יתום מאביו, ובאו אנשי נובהרדוק וביקשו ליקח את היתום יעקב ישראל ללמוד בישיבה. אמו ע"ה שמחה מאד על כך, כי לא היה לה אוכל בעדו, ובכל חצי שנה היה מגיע לבקר את אמו, עד שהחלה המלחמה. אח"כ למד אצל ר' יוזל [הלא הוא הסבא מנובהרדוק זצ"ל], אבא ז"ל סיפר מה שזוכר, על חתנו של ר' יוזל - ר' אלתר שמואלביץ סטוצ'ינער (אביו של הגר"ח), שהיה ראש ישיבה שם והיה מדבר בלימוד עם הבחורים בזמן סדר מוסר, ובאמצע ביהמ"ד הרים חמיו הנעל הלך אחריו וצעק: איר גייט ארויס פון דאנען! [אתם יוצאים מכאן!] וכך זרקו מביהמ"ד, ואח"כ סידר לו רבנות. אם היה צריך לעשות כך או לא זה ענין אחר - אבל אבא ז"ל אמר שכולם בטוחים שזה היה לשם שמים! אבא ז"ל מביא בספרו (קה"י חלק א' סי' כ"ג) דברי תורה משמו של הגר"ר אלתר, חפץ מאד להביא ממנו כי היה גדול מאד בתורה ולא נשאר ממנו כלום. אמרתי לפני רבינו שליט"א בענין מה שר' יוזל גירשו בנעל, הנה יש פרשה בתורה (בראשית כ"א, ט' - י') "ותרא שרה את בן הגר המצרית וגו' מצחק, ותאמר לאברהם גרש" וגו', וקשה גם אם רוצה למנוע חבר רע והשפעה דישמעאל, שידאג שלא יהיה בבית אבל מדוע "גרש", ובצורה כזו של "ויקח לחם וחמת מים" וגו'? אכן הנה שרה חששה מה עם ההשפעה שהיתה עד עתה, כיצד עוקרים אותה - סיפר לי אאמו"ר [הגר"ר מרדכי מן] זצ"ל שסיפר לו רבי זאב איידלמן זצ"ל, שאחד מבניו של מרן הגר"י זצ"ל זרק פעם בשבת קיסם לתנור, והיה זה כשהיה הבן קטן מאד, לקחו אביו ונתן לו מכות נוראות עד שהתחננו בפניו כי יפסיק בנימוק שאין הילד מבין, ואמר אביו שהוא כן מבין... - ולכן סברה שרה שצריך דוקא לגרשו, שע"ז יראה יצחק עד כמה חמור הענין אצל אביו, ותעקר ההשפעה השלילית שכבר קיבל. ובדרך דרוש י"ל שמצינו שאת היר"ד של שרה נתן משה ליהושע, מפני שפחד מהשפעת המרגלים, והיר"ד של שרה שהיא היתר ה"רבי" בענין זה. הרי לנו עד כמה צריך לזהר מהשפעה רעה, וזה מה שרצה ר' יוזל להחדיר עד כמה חריף אצלו ביטול המוסר שלכן גירשו בצורה כזאת. אמר על כך רבינו שליט"א, כי בתוספתא (סוטה פ"ה ה"ז) איתא שאברהם אבינו טען לשרה שזה יהיה חילול ה', אמרה שרה אם כן שיכריע הקב"ה, ואמר הקב"ה "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה".

(דרך שיחה)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

נשיח בחוקיר

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ** שליט"א
גליון מס' 142 • וירא תשע"ז

וירא אליו (יה, א)
לכק רח החולה (רס"י)

בקור חולים של רבינו

סיפר זאת בעל המעשה: פעם הוצרכנו להתקין קו חשמל, משכתי למקום חוט חשמל, ותוך כדי ההתקנה שכחתי שהחשמל אינו מנותק, וגזרתי חוט חשמל פעיל. התחשמלתי בכל גופי, ומצבתי היה מסוכן ביותר. לבסוף, ברחמי שמים יצאתי מכלל סכנה. ואז בא רבינו לבקרני, ושאל בשלומי בשקט ובשלווה כדרכו. ואז פנה אלי ואמר בנחרצות: אתה פושע, אתה אדם בלי אחריות שהכנסת את עצמך לסכנה, ולכך אסור לך לנהוג, זו גמרא מפורשת, אם על עצמו לא חס, על אחרים לא כל שכן, הבא לי את ה'רשיון' מיד! ומיד חזר לשלוותו, ובירכני בברכת רפואה שלמה. [אמנם לאחר חצי שנה שהתחייבתי וחתמתי לרבינו על מסמך השיב לי את הרשיון]. (חוט שני)

איה שרה אשתך ויאמר הנה באהל (יה, ט)

אין שואלים בשלום אשה

במס' קידושין (ע). גרסינו, נשדר ליה מר שלמא לילתא (שם אשתו, רש"י) אמר ליה, הכי אמר שמואל קול באשה ערוה (שנאמר השמיעני את קולך ואם אשאל בשלומה תשיבני, רש"י) ופריך, אפשר ע"י שליח (אפשר לשלוח לה שאילת שלום ע"י שליח, רש"י), אמר ליה הכי אמר שמואל אין שואלין בשלום אשה (שמואל מותין שאילת שלום יהיו רגילים זה עם זה ע"י שלום ויבואו לידי חיבה, רש"י). ופריך, על ידי בעלה (אהיה אני שליח לדבר, רש"י) אמר ליה הכי אמר שמואל אין שואלין בשלום אשה כלל (שמרגיל לבה ודעתה אצלו, רש"י).

והקשו בתוס' (ד"ה אין שואלין) וז"ל, והא דאמר בהשוכר את הפועלים איה שרה אשתך ששואלין בשלום האשה על ידי בעלה, ותיצו, היינו דווקא בשאילת שלום אבל לשלוח לה בשלום אפילו על ידי בעלה אסור, עכ"ל.

והתוס' במס' ב"מ כתבו וז"ל, היינו דוקא לשאול איה פלונית, אבל לשאול בשלומה אפילו על ידי בעלה אסור וכו'.

וכוננת התוס' אחת היא, דדוקא שאילת שלום מותר, אבל לשלוח שלום אסור, וזה אסור אף ע"י בעלה.

עכ"פ מבואר דיש ב' ענינים, א. קול באשה ערוה. ב'. אין שואלין בשלום אשה. והנה דינא דאין שואלים בשלום אשה הוא איסור בעצם השאילת שלום, והוא אסור אף לולי הדין של קול באשה ערוה, והטעם שאסרו לשאול בשלומה הוא שדבר זה גורם לקירוב הדעת ביניהם וכמש"כ רש"י "שמרגיל לבה ודעתה אצלו", ולכן שאילת שלום אסור אפילו אם אין הוא שומע כלל את קולה כגון ששואל בשלומה ע"י שליח דסוף סוף יש בזה "שמרגיל לבה ודעתה אצלו".

אמנם דינא דקול באשה ערוה, הוא איסור בעצם הדיבור של אשה שהיא ערוה וכדילפינן במס' ברכות (כ"ד). אמר שמואל, קול באשה ערוה שנאמר כי קולך ערב, מדמשבח לה קרא בגוה שמע מינה תאוה היא, ע"כ. וזה אינו אסור א"כ הוא שומע את קולה, וזה אסור אף לולי הדין של אין שואלים בשלום אשה.

וקמ"ל בגמ' דקול באשה ערוה אסור אינו דוקא כששומע קול זמר שלה, אלא אף אם שומע ממנה תשובה על השאילת שלום שלו הרי זה בכלל קול באשה ערוה, כיון דגם בזה מרגיל לבה ודעתה אצלו, וכמש"כ הרשב"א וז"ל, דדוקא קול של שאילת שלום או השבת שלום כי התם דאיכא קירוב הדעת, עכ"ל.

המבואר מכל הנ"ל, דאסור לשאול בשלום אשה, מב' טעמים, א, משום קול באשה ערוה, ב', דעצם השאילת שלום מעורר חיבה ביניהם, ואפילו לשאול בשלומה ע"י שליח הרי זה מעורר חיבה בזה שמתעניין בשלומה ואסור.

אמירת שלום הנהוג בזמנינו שלא מתעניינים בשלומה אלא שאומרת תיבת "שלום" י"ל שזה בכלל שאילת שלום האסור בעריות כיון דיש בזה משום אקרובי דעתיה שעצם זה שנותן לבו ומתייחס אליה לומר לה "שלום" יש בזה משום שמעורר קצת חיבה. ואף שכך הוא מנהג העולם בזמנינו שפוגשים אחד את השני אומרים שלום זה לזה, מ"מ האומר שלום לאשה והוא מופנה במיוחד אליה י"ל דיש בזה מש"כ רש"י "שמרגיל לבה ודעתה אצלו" וכידוע, ומאן לימא לן דאין בזה קירוב הדעת.

וכן יש לדון דאין לומר לאשה צפרא טבא, וה"ה שאין לומר שבת שלום (גוט שבת, גוט יו"ט), וצריך למצוא איזה לשון של ברכה וכדלקמיה.

אמנם לברך את האשה באיזה ברכה אין בזה משום קרובי דעתיה ואינו בכלל שאילת שלום ומותר. ולכן מותר לברכה בברכת מזל טוב, כל טוב או שנה טובה, כתיבה וחתומה טובה, לשון בהצלחה או ברכה והצלחה, ישועות ונחמות, הרבה נחת וכיוצ"ב דהוי לשון ברכה ומותר, ושאי צפרא טבא או גוט שבת אע"פ שהוא ג"כ ברכה, מ"מ כיון שהוא שימוש תדירי של אמירת שלום י"ל דהוי בגדר שאילת שלום וכו"ל.

אשה שהיתה חולה מותר להתעניין בבריאותה כדי לידע אם צריך לטפל ולסייע דאין זה בגדר איסור שאילת שלום.

מסתברא דאף האשה אסור לה לשאול בשלום האיש, דאיכא נמי קירוב הדעת ואסור.

אשה ששאלה בשלום איש, אם הוא באופן שיש חשש שאם לא יענה לה עלולה היא להפגע מכך, מותר לענות לה בכבוד ראש ובשפה רפה כיון שזהו כבר בגדר גזל, או ינענע בראשו כאומר שלום.

לנענע בראש לאשה מותר ואין בזה משום שאילת שלום.

מסתברא דאם מדבר עם אשה בטלפון ואינו מכירה מותר לומר לה שלום.

גם קרובי משפחתו האסורים עליו משום ערוה אסור לומר להם שלום, כגון כלה אצל חמיה (ואף שחייבת בכבודו תכבדהו באופנים אחרים), וכן בין גיסים וגיסות וכיוצ"ב.

נשים האסורות עליו משום ערוה אך אינם אסורות עליו משום יחוד, מותר לשאול בשלום, כגון אחותו. אמנם אחות אביו (דודתו) שנזכר בשו"ע שאין לבו נוקפו עליהם, מ"מ מדחזינן דלא הותר בהם יחוד א"כ צ"ל דאין לבו נוקפו עליהם אינו דבר מוחלט אלא שבדרך כלל אין לבו נוקפו, ועל כן אין ראייה להתיר בהם שאילת שלום. (חוט שני)

שם.

הנה כידוע בדורות הראשונים היתה הנהגת עם ישראל שהאשה רוב זמנה היתה נמצאת בביתה ודואגת לצרכי הבית וזהו שבחה, וכמו שאמרו בבראשית איה שרה וכו' לחבבה על בעלה, וכן אמרו בתהילים אשתך וכו' בירכתי ביתך. וברמב"ם הל' אישות (פרק י"ג הל' י"א) כתב, גנאי הוא לאשה שתהיה יוצאה תמיד פעם בחוץ ופעם ברחובות. ויש לבעל למנוע אשתו מזה, ולא יניחנה לצאת אלא כמו פעם אחת בחודש או פעמים בחודש כפי הצורך, שאין יופי לאשה אלא לישיב בזוית ביתה שכך כתוב כל כבודה בת מלך פנימה, עכ"ל. למדו מזה סדר החיים הנהוג בזמנם. והנה אף שכיום אי אפשר לכפות על זה, אולם יש לידע שגם שיוצאות יש לילך בצניעות ובהשקט ולא להתבלט, וק"ו שהנהיגה ברכב וכיוצ"ב אין זה מדרכי הצניעות לבנות ישראל, ובנות ישראל מרגישות בנפשן את הדרך הראויה להן, כמו כן יש ללמוד מזה שאשה הנצרכת לצאת לקניות וכדו', שצריכה להשתדל לקנות במקומות צנועים, ולהזהר ממקומות שהמוכרים פרוצים, ובפרט בחנויות בגדים וכדו'. (חוט שני)

'אמר רב יהודה אמר רב, יודעים היו מלאכי השרת ששרה אמנו באהל היתה ואלא מאי שאלו, כדי לחבבה על בעלה' (ב"מ פ"ז). וברש"י שם פירש, 'לחבבה על בעלה, להודיעו שהיא צנועה משאר חברותיה, שאינה נראית, וצריך לישאל אחריה'. כאשר נשאל רבינו אודות הנשים שהולכות לעבוד במקום שאינם שומרי תורה ומצוות ואינם צנועים מה ניתן לומר להם. והשיב: ולמה אינן הולכות לעבוד אצל הערבים? משום שמפחדות! אם כן, מה ההבדל כאן?! והוסיף 'על הנשים להזהר בעבודתן בכל עניני הצניעות בין בלבוש בין בהתנהגות, וכן שלא להקל ראש, וכמו כן לדעת שאין לחפש עבודה או לעבוד במקומות אשר הם סכנה לאשה". (שם)

ותאמר לאברהם גרש את האמה הזאת ואת בנה (כא, י)

קירוב רחוקים

לאחד השכונות החרדיות הגיעה משפחה שאורחות חייה לא התאימו לשכונה. כמה מהשכנים בבנין הגיעו להתייעץ עם רבנו מה לעשות בנידון, והעלו רעיונות שונים כיצד להתחס אליהם. לפתע אמר להם רבינו: "יש דבר נוסף שעדיין לא חשבו עליו שאפשר לעשות – לקרב אותם!"

אמר רבנו: "לפעמים השפעה טובה נובעת דוקא מכך שלא מעירים, אלא מקבלים את השני בסבר פנים יפות". (הליכות שני)

מכתבים למערכת

למערכת העלון נשיח בחוקיך,

בדבר מכתב החיזוק של מרן שליט"א שהדפסתם בפרשת לך לך בעניין קיום מצות פריעה כדבעי שצריך לקרוע את עור הפריעה ואם לא קרע את עור הפריעה לא נגמרה המילה וצריך לחזור ולקרוע. יש לציין שבמכתבים שבסו"ס חוט שני הל' מזוזה, ישנה תוספת הבהרה שהוסיף מרן שליט"א במכתבו, שהוסיף התיבות "ויש לחוש" [ואם לא עשו כן... **יש לחוש** שאין כאן מילה בשמיני ואינו דוחה שבת"]. ובירור הדברים שמענו ממרן שליט"א (ביום ט"ז טבת תשע"ב) דאף שיש לחוש שלא נגמרה המצוה מ"מ מכלל ספק לא נפקי ועל כן בשבת אם כבר פירש מהמילה אי אפשר לחזור ולקרוע, ומכל מקום זה ודאי דגם בשבת אם לא פירש צריך לקרוע אף שכבר נתגלתה כל העטרה, עכ"ד. דברי מרן שליט"א הובאו ונתבררו בהרחבה בספר ברית אליהו - מילה - המצוה ואומנתה. אליהו ברנדייס ומרדכי יוסף פצניק, כולל חזו"א בני ברק

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

277

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א

זכו במיתתם לזכות את הרבים ולהשפיע על כלל ישראל שיקבלו יראת הרוממות ויהיו ראויים להשראת השכינה.

וכיון שזכו לזכות את הרבים בצורה כזאת, סימן שיש להם זכויות קודמות, כמו שאמרו (אבות ה, יח) משה זכה וזיכה את הרבים, קודם "זכה" ואחר כך "זיכה את הרבים", ועל ידי זה "זכות הרבים תלוי בו", כל המעשים הטובים שהרבים עושים מכוחו, נזקפים לזכותו, ונחשב כמו שהוא עושה אותם, ומשה רבינו חשב בתחילה שהוא ואהרן יזכו לזכות הזאת – להיות מזכי הרבים בהשראת השכינה, אבל כשמתו נדב ואביהוא ראה שהם גדולים יותר, היינו שיש להם יותר זכויות קודמות שבזכותם זכו לזכות את כלל ישראל בהשראת השכינה.

מידת הענווה

והנה יש לבאר מה שאמר משה רבינו "והייתי סבור או בי או בך", היינו שהכיר וידע שהוא גדול הדור, וצריך ביאור וכי אין זו סתירה לענווה, הלא משה רבינו בעצמו אמר ונחנו מה (שמות טז, ז), היינו שלא החשיב את עצמו לכלום, וכיצד חשב שהוא גדול הדור?

אבל באמת אין זו קושיא כלל, כי הנה מה היא ענווה, האם ענווה פירושה שלא לדעת את האמת ולא להכיר ערך עצמו? וכי עניו הוא צדיק החושב את עצמו לרשע? בודאי שלא זו היא ענווה, ומשה רבינו כשאמר "ונחנו מה" בודאי ידע שהוא גדול הדור, והכיר את מעלתו שהוא העניו מכל האדם אשר על פני האדמה, והוא בעצמו כתב זאת בתורה (במדבר יב, ג), וכל זה אינו סתירה לענווה.

ענווה פירושה שלא להחשיב את עצמו, ולא להתגאות במעלותיו, למרות שיודע שהוא צדיק ועניו ובעל מדרגה, אינו מחשיב את עצמו בזה, כי הוא מבין שאין שום סיבה להחשיב את עצמו, כי כל המעלות וכל הכוחות שיש לו הם מן השמים, וגם ההבנה שיש לו, מהיכן יש לו את השכל להבין ש"נחנו מה", ומי נתן לו את ההבנה הזאת? הכל מן השמים ולא מעצמו, אמנם זוהי מדרגה, אבל כיצד ובאיזה כוחות הגיע למדרגה הזאת? עם הכוחות שניתנו לו מן השמים!

וכן כל המעלות שיש לאדם, בין מעלות טבעיות שנוצרו עמקו, ובין מעלות שהיה צריך להשתדל ולטרוח עד שההרגל נעשה לו לטבע, וגם ההשגות שהשיג בתורה, וכל מה שהגיע על ידי כל המאמצים שבעולם, אין זה מעצמו אלא מן השמים, כי מן השמים נותנים לו את הכוחות לזה, ומעצמו אין לו שום כוח, רק הקב"ה הוא הנותן לו כוח לעשות חיל (דברים ח, יח), בין בכוחות הגוף ובין בכוחות הנפש.

ומשה רבינו הכיר את מדרגתו שהוא גדול הדור, וידע שהוא ממכובדי של הקב"ה, ועם כל זה לא התגאה ולא החשיב את עצמו, ואמר ונחנו מה, מפני שהבין את האמת כנ"ל שאין לאדם שום סיבה להחשיב עצמו במעלותיו, אבל ידע שהוא גדול הדור, ולא טעה בעצמו, וממילא היה סבור כי המשכן יתקדש על ידו, וחשב שהוא יזכה בזכות הזאת – לזכות את הרבים במיתתו, ולהשפיע קדושה והשראת השכינה בכלל ישראל, וכדי לו למות בשביל זיכוי הרבים שכזה.

לכן כשרואים מידת הדין בצדיקים, אין זה עונש לצדיקים, והצדיק אינו מפסיד מזה, אלא להיפך, הוא מרוויח, כי במידת הדין הפוגעת בו הוא מעורר את הציבור להתחזק בתורה ובמצוות ובמעשים טובים, ולקיים את כל התרי"ג מצוות, ומצוות דרבנן, וכל ההלכות שבשולחן ערוך וברמב"ם, וכיון שהוא הגורם לזה, הרי זה כדאי לו, שהוא מזכה את הרבים במיתתו, וזיכוי הרבים הוא זכות גדולה מאד!

מיתת בני רבי עקיבא

וענין זה מצינו גם בגמרא (מו"ק כא, ב) שרבי עקיבא נפטר לו שני בנים בחייו, ובאו כל ישראל ללוותו, וכשראה אותם רבי עקיבא, עמד על ספסל גדול כדי שישמעוהו, ואמר, אחינו בית ישראל, למה באתם?

דין בצדיקים

הנה בימים האחרונים היו שלושה אנשים חשובים בעיר בני ברק שמידת הדין פגעה בהם, בשבוע שעבר נפטר הגאון רבי שמואל אהרן לידר ז"ל, ובשבוע זה נפטרו האברך הצעיר ר' מנחם אליהו מקלב ז"ל והבחור אלכסנדר זיסקינד סולמונס ז"ל. כשרואים מידת הדין זה מחייב להתבונן "מה זאת עשה אלוקים לנו".

רש"י בפרשת שמיי מביא מדברי חז"ל במיתת נדב ואביהוא בני אהרן שנשרפו בהקריבם לפני השם אש זרה, וכתוב בפסוק (ויקרא י, ג) ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דיבר השם לאמר בקרובי אקדש וגו', ופירש רש"י הוא אשר דיבר – היכן דיבר? ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי (שמות כט, מג) אל תקרי בכבודי אלא במכובדי, ע"כ, היינו שכבר בעת עשיית המשכן הקב"ה אמר למשה רבינו שהמשכן יתקדש על ידי "מכובדי", היינו גדולי הדור, המכובדים ביותר בכלל ישראל, על ידיהם יתקדש המשכן ותשרה בו השכינה.

וכיצד יתקדש המשכן על ידיהם? רש"י מביא בזה מדברי חז"ל (ובחים קטו, ב) על הפסוק "נורא אלוקים ממקדשך" אל תקרי ממקדשך אלא ממקודשך, שכשהקב"ה עושה דין בצדיקים מתיירא מתעלה ומתקלס, היינו שאם מידת הדין פוגעת בצדיקים, לכאורה מה הסיבה לזה, ולמה זה מגיע להם, הרי הם צדיקים, ומדוע שיענשו? אבל האמת היא שאין זה עונש, אלא זכות לצדיקים, שעל ידי מידת הדין שפגעה בהם הקב"ה מתיירא ומתעלה ומתקלס, והציבור מתעוררים ומתחזקים ממה שרואים את מידת הדין.

מתיירא מתעלה ומתקלס

"מתיירא" היינו שמוסיפים יראת שמים, יש שתי מדרגות ביראה, יראת העונש ויראת הרוממות, וכתב הרמב"ם בהלכות תשובה (י, א) שיראת העונש היא מדרגה קטנה מאד ששייכת לנשים ולעמי הארץ, וראוי שתהיה לאדם מדרגה גבוהה יותר, יראת הרוממות, כמו שאם הולכים ליד החזון איש, עומדים בפיח, ומרגישים יראת הרוממות, כך מי שהוא בעל מדרגה מרגיש יראת הרוממות מהקב"ה.

וכאן הלא מדברים על כלל ישראל בדור המדבר, דור דעה, שבוודאי הייתה להם יראת העונש, רק היו צריכים להוסיף יותר, לקבל גם יראת הרוממות, וזה היה הענין במיתת נדב ואביהוא, שהיו צדיקים, והם היו גדולי הדור לאחר משה ואהרן, וכשכלל ישראל ראו את מידת הדין שפגעה בהם, קיבלו יראת הרוממות. הדין בצדיקים גורם לבעלי מדרגה לקבל יראת הרוממות, שהיא דרגה השייכת לאהבה, וכן "מתעלה ומתקלס" הם דרגות השייכות לאהבת השם.

וזהו שאמר הקב"ה למשה רבינו ונקדש בכבודי, כי כדי לזכות להשראת השכינה במשכן צריכים כלל ישראל להתעלות במדרגתם, אנשים פשוטים אין להם זכות להשראת השכינה, לראות שכינה ולהתקדש, שהמשכן היה משפיע קדושה, כמו שכתוב (שמות כה, י) "ושכנתי בתוכם" ודרשו חז"ל בתוך לבו של כל אחד ואחד, על ידי המשכן הלב היה משתנה, וזכו למדרגות גבוהות של אמונה, וכדי לזכות לזה היו צריכים כלל ישראל להתעלות ולהיות במדרגה גבוהה יותר ממה שהיו עד עכשיו, שתהיה להם גם יראת הרוממות ולא רק יראת העונש, וזה היה על ידי מיתת נדב ואביהוא, שהשפיעה התעוררות בכלל ישראל, ונעשו ראויים להשראת השכינה במשכן.

וכתב רש"י שם כי משה רבינו אמר לאהרן "אהרן אחי, יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום, והייתי סבור או בי או בך, עכשיו אני רואה שהם גדולים ממני וממך", היינו שכבר קודם ידע משה רבינו שהמשכן יתקדש על ידי גדולי הדור, אבל חשב שזה יהיה הוא או אהרן אחיו, שהם הגדולים שבדור, ועכשיו שראה שהוא ואהרן נשאר בחיים, ואילו נדב ואביהוא מתו, סימן שהם גדולים יותר ממה שהיו, כי הם

אם בשביל עקיבא, הרי יש עוד רבים בשוק ששם עקיבא, אלא כך אמרתם "תורת אלוהים בלב", היינו שבלב של רבי עקיבא יש תורה, ובאתם לכבוד התורה שיש בך, וכיון שאתם עוסקים בכבוד התורה אני מנוחם בזה, וכבר אינני מצטער על מיתת הבנים.

והנה בגמרא לא מבואר כיצד התנחם בזה רבי עקיבא, אבל הענין מבואר יותר במסכת שמחות (פרק ח', וכן בילקוט פרשת יתרו) ששם גם כן מובא המעשה, וכתוב שם שרבי עקיבא הוסיף ואמר: ולא שאדם רוצה לקבור את בנו, אלא יודע אני שבני בן העולם הבא הוא, שזיכה את הרבים, וכל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו וכו', משה זכה וזיכה את הרבים וזכות הרבים תלוי בו וכו', ולא עוד אלא שישב עליו ודרש מגלגלין זכות על ידי זכאי וכו', ע"כ.

היינו שרבי עקיבא התנחם בזה שבניו זכו לזכות את הרבים במיתתם וזיכו את כלל ישראל בכבוד התורה, ודבר זה הוא סימן שיש להם גם זכויות קודמות, כי אדם שגורם במיתתו חיזוק וזיכו הרבים, בהכרח שיש לו זכויות קודמות שהביאו לזה, כמו שאמרו משה זכה וזיכה את הרבים, ומגלגלין זכות על ידי זכאי, וממילא ידע רבי עקיבא שבניו הם צדיקים, שזיכו את הרבים במיתתם, וגם היו להם זכויות קודמות, לכן כבר לא הצטער על מה שמתו, מפני שהיה כדאי להם למות, והמיתה היא לטובתם, כי במיתתם זיכו את הרבים באופן שלא יכלו לעשות בחייהם, וכדאי למות בשביל זכויות כאלה.

זיכוי הרבים

אדם שמזכה את הרבים זוכה בזכויות שאין לשער, כי כל המעשים הטובים שעושים המושפעים מכוחו נזקפים לזכותו עד סוף כל הדורות, וכגון אם השפיע על משהו חינוך טוב, הרי המתחנך יש לו ילדים ויש לו נכדים, וכל הדורות הבאים ימשיכו לעשות את המעשים הטובים מכוח החינוך שקיבל ממנו, והזכויות האלו נזקפות לזכותו של המשפיע, אפילו שהוא כבר בעולם האמת ואינו יכול לעשות מעשים טובים בעצמו, כיון שיש בעולם הזה מעשים טובים הנעשים מכוח השפעתו, הרי הוא זוכה ומקבל עוד גן עדן, אין סוף לגן עדן.

וכמו שאמרו על משה רבינו "זכות הרבים תלוי בו", היינו שכל המעשים הטובים שעושים כלל ישראל עד סוף כל הדורות נזקפים לזכות משה רבינו, שהוא זיכה את כלל ישראל בתורה, וזכויות אלו מוסיפות לו עוד גן עדן, ולכאורה וכי משה רבינו חסר לו זכויות, ומה הוא צריך לזכויות שלנו? אבל האמת היא שאין סוף לתענוגי העולם הבא, שעליו נאמר (ישעיה סד, ג) עין לא ראתה אלוהים וזולתך וגו', ואפילו הנביאים לא ידעו ולא השיגו מה הם תענוגי העולם הבא (ברכות לד, ב), לכן אף על פי שמה רבינו כבר יש לו עולם הבא אין לשער, מכל מקום אין סוף לתענוגים, ומשה רבינו שמח לקבל עוד ועוד תענוגי העולם הבא, בזכות המעשים הטובים של כלל ישראל הנעשים מכוחו – כיון שהוא זיכה אותם בזה. זהו הענין של זיכוי הרבים.

לכן התנחם רבי עקיבא ושם בזה שבניו זיכו את הרבים במיתתם, שזו ראייה שהיו להם זכויות קודמות אשר בזכות זה זכו לזכות את הרבים, וגם עצם הדבר שגרמו זיכוי הרבים גדול כל כך במיתתם, מה שלא היה שייך שיגרמו בחייהם, זו הייתה נחמתו של רבי עקיבא, אף על פי שהיה מתו מוטל לפניו, ואמרו (אבות ד, יח) אל תנחמהו בשעה שמתו מוטל לפניו, אחרים אינם יכולים לנחם אותו בשעה זו – אבל הוא יכול לנחם את עצמו, ויש לו במה להתנחם.

גם הנפטרים שהזכרנו קודם, זכו לגרום התעוררות וזיכוי הרבים במיתתם, כל אחד מהם בפטירתו השפיע חיזוק והתעוררות, והיו להם הזכויות לזה, להיות מזכי הרבים ולעורר את הציבור.

ולמדנו גודל הענין של זיכוי הרבים, **כל אחד יכול להיות מזכה הרבים היכן שהוא נמצא, ולהשפיע בהנהגתו על סביבתו, לפי מה שהוא מתנהג הוא משפיע, ואפילו בהתנהגות נסתרת, כמו שכתב החזון איש (קו"א ח"ג סב) כי בסביבת בעל תורה אמיתי השפעתו ניכרת, היינו**

אפילו אדם שהוא נסתר, ואין רואים אותו כלל, אם הוא בעל תורה אמיתי, שכל הנהגתו לפי דיני התורה, הרי הוא משפיע על סביבתו, **עצם מהותו של בעל תורה אמיתי משפיעה על כל הסביבה.**

וידוע שחילונים שגרים ליד בני ברק הם יותר טובים מחילונים שגרים במקומות רחוקים, כי הם מושפעים מסביבת בני התורה.

התעוררות

ובנוגע למעשה, במה צריכה להיות עיקר ההתעוררות? הנה בחובות הלבבות (שער חשבון הנפש פ"ג חשבון כ"ה) כתב "כאשר לא יתחברו בכלי אחד המים והאש, כן לא תתחבר בלב המאמין אהבת העולם הזה ואהבת העולם הבא, ואמרו העולם הזה והעולם הבא כשתי צרות, כאשר תרצה אחת מהן תקציף השנית", עכ"ד.

היינו **שאהבת העולם הזה ואהבת העולם הבא הם תרתי דסתרי, ולא שייך שיהיו שניהם ביחד, אלא או זה או זה, אם יש אהבת העולם הזה אין אהבת העולם הבא, ואם יש אהבת העולם הבא אין אהבת העולם הזה. כל אהבת העולם הזה היא נגד העולם הבא, ומי שמחשיב את הגשמיות אינו מחשיב את תענוגי העולם הבא.**

תענוגי העולם הבא הם תענוגים שאין לשער, תענוגי הנפש, ואילו העולם הזה הוא תענוגי הגוף, ומפסידים בזה עולם הבא, בפרט בהנאת הכבוד שהיא הנאה נפשית מפסידים יותר עולם הבא (כתר ראש אות קלו), וכן בחמדת הממון מפסידים עולם הבא.

ובאמת כל אדם יש לו קצבה כמה עולם הזה יהיה לו, כמו שאמרו (ביצה טז, א) כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה, והמטרה בעולם הזה היא שישתמש בו לעשות מעשים טובים וזיכה בהם לעולם הבא, וכל זה נגזר מראש השנה "מי יעני ומי יעשר", וכן "מי ישפל ומי ירום", היינו כמה כבוד יהיה לאדם, וכן "מי ינוח ומי ינוע", "מי ישלו ומי יתייסר", הכל נגזר מראש השנה.

ורק תשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה, תשובה היינו להחזיר בלבו את ההכרה שהעולם הזה אינו כלום, והעולם הבא הוא העיקר ולא העולם הזה. וכן צדקה, היינו מעשים טובים בין אדם לחברו. ותפילה היינו אמונה, לדעת שהכל בידי שמים, ואי אפשר בדרך הטבע לשנות את מה שנגזר עליו מן השמים.

אם מן השמים גזרו על האדם שיהיה בקשיים, לא שייך שייפטר מהם, כמו שהיה מעשה באדם שהיו לו איזה קשיים עם השכנים, וחשב לעבור דירה למקום אחר, ואמר לו מרן הקהילות יעקב זצ"ל כי לא יעזור לו אם יעבור דירה, שהרי הקשיים הם מן השמים, ובהכרח שיש סיבות לזה, או שהוא צדיק ומן השמים נותנים לו ייסורים של אהבה להגדיל שכרו, או שהוא רשע ונותנים לו ייסורים לכפרת עוונות, וכיון שהקשיים הם מן השמים, לא שייך בדרך הטבע לברוח מהם, וגם כשיעבור למקום אחר, יסבול קשיים באותו המקום.

זה **בדוק ומנוסה וכך רואים במציאות, שאם יש לאדם קשיים, אינו יכול לברוח מהם, והעצה היא רק תשובה תפילה וצדקה, וכן אמרו (ברכות ה, א) "אם רואה אדם שייסורים באים עליו יפשפש במעשיו, פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה", ומי יכול לומר שמגיל בר מצוה לא היה אצלו ביטול תורה כלל? הרי אפילו רגע אחד ביטול תורה הוא גם כן ביטול תורה, ויש רק יחיד סגולה שמגיל בר מצוה עסקו בתורה בלי ביטול תורה, או אפילו לפני בר מצוה, כמו שידוע על הגר"א שהיה בקי בש"ס כבר מילדותו, אבל רוב העולם אינם כן.**

זהו הענין שאנו צריכים לדעת, שאם ברצוננו לתת זכויות לנפטרים זה רק על ידי שאנחנו נתעורר בגללם לעשות מעשים טובים ולהתחזק בדברים הצריכים חיזוק. יהי רצון שנזכה להתחזק!

הוקדש על ידי תלמיד רבינו הרב **שלמה סגל** שליט"א לרגל הולדת בנו שיחי' בשעט"מ, יזכו לגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים!

מוקדש בברכה לידידנו הרב **גדליה סילמן** שליט"א לרגל הולדת בתו שתחי' בשעט"מ, יזכו לגדלה לתורה לחופה ולמעשים טובים!

לעילוי נשמת האשה הצדקנית **לאה אסתר צ'ולק** מרת ע"ה בת ר' אלעזר שוורצמן ז"ל **נלב"ע ט"ז חשוון תשע"ד - תנצב"ה**

לעילוי נשמת הרה"ח **ר' משה אליהו קאופמן** ז"ל בן הרה"ח ר' יצחק ז"ל **נלב"ע י"ג חשוון תשע"ב - תנצב"ה**

החפצים בזיכוי הרבים ינהגו בנו
טובת עין וישלחו הקלמות שיש
בידיהם של שיעורי מו"ר שליט"א

גליון קו, פ' וירא
יח מרחשון ה'תשע"ז
רמת - השרון

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

בס"ד, לפ' וירא, י"ד חשון תשע"ז

שני לקחי מוסר בפרק כ'

למדנו מאברהם: א. אוהב חסד ורודף חסד (פסוק א'), **ב.** כשאין יראת א' – והרגוני (פסוקים ב'-יח)

אחרי המהפכה הגדולה והמרחב הענקי של שטחי ארבע מחוזות, סדום, עמורה, אדמה, צבויים, הפכו בן רגע, מגן פורח לים מלוח, בעומק של 400 מטר מתחת לפני הים, ובלשון האומות נקרא "ים-המוות".

מה עושה אברהם, עוזב את הפונדק הגדול שבנה בבאר שבע, כמו שכותב רש"י, שחרבו הכרכים ופסקו העוברים ושבים, ונוסע לעיר גרר, שם בנה פונדק חדש, במקום מרכזי, צומת דרכים, אכן "אוהב חסד ורודף חסד".

והנה, בבואם לגרר, אז, כמנהגם, אברהם ושרה אומרים שהם אח ואחות, ואז המלך, בחשבו שהיא פנויה, וכפי שמפרש המלבי"ם בספר שמואל, בפרק של זכויות המלך, אבל בהיות שבאמת היא אשת איש, ריחם עליו הקב"ה ו"סידר" מעצורים, להצילו מעבירה (ולא כמו אצל פרעה שהיה רשע גמור וקיבל מכות גדולות) בחלום הלילה, אימלך מקבל נבואה, שנגזר עליו למות, למחרת הוא שואל את אברהם שתי שאלות:

(א) מה חטאתי לך שהכנסת אותי לצרה גדולה, **(ב)** מה ראית במדינה שלי לפחד שיהרגוך, הרי אצלנו קיים משטר נימוסי, והצלחנו לחנך את העם, שלא לעשות פשעים.

ויען אברהם ויאמר, כי ראיתי רק אין יראת אלקים במקום הזה והרגוני, כלומר, אפי' המתנהג בנימוסים ישרים, ע"פ שכל אנושי, ללא יראת שמים, לא נוכל לבטוח בו, בעת תקפהו תאוות גוף או חמדת ממון באין רואה. אז השכל לא יחסמהו, רק ביראת אלקים השתולה בנפשו יחסמהו, וכמו המילדות העבריות במצרים, ובמ"ש בתהלים (ק"א) 'ראשית חכמה יראת ה'.

ויה"ר מלפני השי"ת שיתן ס"ד לנו ולכל ישראל אמן וכיה"ר.

לעיד קוברין, שם למדו הבחורים-הנערים, גיסי הרב גרשנוביץ ז"ל, ויבדלח"א מורנו הגראי"ל שטינמן שליט"א. ר' פסח הוא סבא רבא של חתני הגר"י פישל שליט"א:

כתב סמיכה

הנה מידי עברי דרך עיר שומיאץ הכרתי את כבוד ידי"צ הרב הגאון הנעלה סוע"ה אב בחכמה כו' כש"ת מהר"צ שליט"א בהרב הגאון האמיתי מהרי"ג זצ"ל עדעלשטיין הגאב"ד דשומיאץ ונו"צ עמדו הרבה בדבר ד' זו הלכה, והנה הוא גדול מאד בתורה בחריפות בהבנה ישרה וזכה מעמיק ומחדש חידושים ישרים ונעלין ובבקיאות בש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים כאחד מן הרבנים הגאונים המפורסמים.

נוסף לזה הוא בעל מדות יקרות ונעלות מדות חכמים שהתורה נקנית בהם אשר לא רבים יחכמו כמותו לנהל עדת ה' בשלום ובמישור ת"ח יקר ונעלה, וכאשר בקשני להיות מן הנמנים לסמכו בסמיכת חכמים רצונו של אדם זהו כבודו ומי כמוהו ראוי להורות בשכל ישר ורחב כמותו קולע אל השערה ולא יחטיא וכל מן דין סמוכו לנא יורה יורה ידן ידן ומאשרת היא העיר אשר כהדר"ג שוכן בתוכה.

הכ"ד הכו"ח לכבוד התורה ולומדי' מוצש"ק ל"א למב"י אתפאר מסטיסלאוו. פסח פרוסקין (אשר אח"כ היה הרב וראש ישיבת העיר קוברין)

"כתב הסכמה" שנתן הרב שך ז"ל להדפסת כתבי יד, חידושי תורה של אבא ז"ל:

אלעזר מנחם מן שך | קרית הישיבה | בני ברק
בס"ד יום ד' י"א אלול התשמ"ה
הנני בא בדברי המיותרים כיהודה ועוד לקרא אחרי שבקשני בניו הגאונים שיחיו להעלות על הכתב את אשר ידוע לי מאביהם הגאון המפורסם העמקן הנפלא בהבנה ישרה הרי הוא מהר"ר צבי יהודה אדלשטיין זצ"ל הרב בשומיאץ ובארצנו הקדושה ברמת השרון, וכל ראשו ורובו היה שקוע בלימוד התורה, ובשנים המעטות שנפגשתי כל שיח ושיג אתו ה"י אך ורק באיזה קושיא ותירוץ, וזה מפורסם

מערכת העלון התבקשה מאת מו"ר שליט"א, לקראת יום הזכרון של אביו זצ"ל, כ' חשון, להדפיס בעלון את הדברים דלהלן:

ישא הוד

כתב סמיכה של הרב רודנע ז"ל

אבא ז"ל היה אז בחור, מאורס עם אמי מרים מובשוביץ ז"ל, והענייה הקטנה סטוביץ, בה ה"י מרא דאתרא הסבא, הרב ירחמיאל גרשון ז"ל, לפני הרב שמואל רודנע:

הנני להכיר לרבים ושלומי אמוני ישראל את חין ערך ידידי הבחור הרב הגאון סוע"ה וכו' מו"ה ר' צבי יהודה ש"י בהגאון הצדיק ר' ירחמיאל גרשון זצ"ל הגאב"ד בק"ק שומיאץ כי ידעתי זה כמה שנים את גדלו בתורה ורוב חריפותו ובקיאותו בש"ס ובפוסקים וידיו רב לו בפלפול של תורה ולאסוקי שמעתתא אליכא דהלכתא

וכל מן דין הניץ לי וסמוכי לנו יורה יורה ידן ידן ואשרי להעדה אשר תבחר בו לרב ומורה כי נכון לבי ובטוח כי יפיק רצון מהם במדותיו התרומיות ורוב שקידתו להגדיל תורה ולהאדירה וד' יהיה בעזרו ויפוצו מעינותיו חוצה ויעלה מעלה מעלה כאשר אותה לו נפש הכותב וחותרם לכבוד התורה ולומדיה יום ד' כ"ד ימים לחודש מנחם אב ע"ט/ר' שנת טובתך לפ"ק.

נאם שמואל רודנע
חוב"ק האטאוויץ

הסמיכה של ר' פסח ז"ל ניתנה קרוב לשלש שנים אחרי הסמיכה של הרב רודנע, כאשר אבא ז"ל כבר ה"י נשוי, ומרא דאתרא של העיד שומיאץ. ור' פסח שה"י אז הרב של מסטילאוו, הרי אחרי עשרות שנים התקבל

לעילוי נשמת: יעל בת משה אלפרד בייה ברטה בת בנימין, משה מוריס בן יצחק, דוד בן נסים, אבנר בן רפאל, הילדה בת זרדא, עובדיה בן גורגיה, ברטין בת רחל, בן ציון בן בנימין, שרה בת מנחם, סימה שמחה בת משה, שמעון בן ר' אברהם, שמואל דני בן נח משה, יהודה בן אליס, נעמי בת רומיה, חי בן יעקב בובה מימון, ניסים סופר, לאומה סופר, יעקב בן בובה, אסתר בת לאומה, שמאי בן צבי, איטה בת רחל, עובדיה בן חיים, דליה בת אסתר ז"ל

מעשה זה, הרי היו עוד אלפי פעמים שאברהם הכנים אורחים האכילים והשקם, ומה ההדגש בסיפור זה? ! אלא הביאור בזה נעוץ בידיעת יסוד חשוב שערכם של מעשים טובים אינו נמדד "בכמות" אלא "באיכות", הוי אומר שהמעשה שעשה אברהם ביום השלישי למילתו כשהיה קשה לו ביותר לארח אנשים חשוב ומעולה יותר משאר החסדים שעשה במשך השנים.

כאב לו לאברהם מאוד וככל זאת "וימהר" ... עשה הכל בזריזות, ולכן השכר בזה אף הוא נמדד לפי המעשה!

אחת המצוות שהכי קשה לעשותם זה לימוד התורה, תמיד ישנם הפרעות, כי אכן היצר הרע שאומר להתבטל מן התורה הוא גדול עד מאוד, "יצר" זה הינו יצר שאינו קשור לאהבת הגוף כיון שאין שום הנאה לגוף במה שהוא מתבטל, אדם שמרגיל את עצמו לאהבת תורה, ומכוון היטב בברכת "אתה חונן" הוא "מתלהב", ויש לו כ"כ הרבה אהבת תורה עד שאינו יכול לנוח, מספרים על מרן הגרא"מ שך זצ"ל שהיום הוא יום פטירתו שהיה פ"א חולה, ולפתע קפץ ואמר "אני מוכרח לקום יש לי קושיה ברמב"ם", טבע האדם שהגוף כבד ומתעצל, אך הזריזות היא תרופה לזה, וזהו מלחמה נגד העצלות, העצל תמיד אומר מעט שינות, מעט תנומות, עוד קצת לשכב, עוד מעט לישון וע"ז התאונן שלמה המלך באומרו "עד מתי עצל תשכב".

כשהייתי בישיבה אמר בחור אחד שאצלם בישיבת עץ חיים בירושלים פירשו את הפסוק "עד מתי עצל תשכב מתי תקום משנתך" – באופן כזה – דהנה יש יצר הרע חזק מאד שאדם מתעצל ללכת לישון ורוצה להיות ער, אכן היו אנשים חזקים כהסטיפלר שאהבו ללמוד עד הבוקר, אבל לבחורים רגילים מסופר שהחפץ חיים זצ"ל כיבה את האורות וציוו להם לישון, וזה גם פירוש הפסוק – "עד מתי עצל" – שאינו הולך לישון "תשכב" – תלך לישון, כי אם לא תלך לישון "מתי תקום משנתך" – תקום מאוחר ותאחר זמן קריאת שמע, העצלות שהוא חושב שזה זריזות זה גופא עצלות, (כך אמר לי הנ"ל בשנת תש"ב).

ועל הגר"ש גנצפריד זצ"ל בעל מח"ס קיצור שו"ע" וספר פני שלמה, וספר קסת הסופר שהחת"ס זי"ע אמר עליו שכל הרוצה להיות סופר סת"ם צריך שידע מקודם את הספר "קסת הסופר", עכ"פ שאלו את הגר"ש גנצפריד איך זכית כ"כ שיתקבלו ספרים בבית מדרשו, והשיב כיון שהם נכתבו כשהייתי בראש צלול ולא עייף, הלכתי לישון מוקדם ואכן הוא זכה שספרו קיצור שו"ע הודפס י"ב פעמים בחייו לאחר שכל המהדורות "נחטפו" ואזלו מן השוק.

צורך בזכות גדולה שתגן עליו, לכן נשלחו לו המלאכים, בכדי שיארח אותם ובזכות החסד ינצל, היה זה נסיון קשה ללוט, כיון שהוא היה מהבכירים בעיריית סדום, וכשראו אנשי סדום שהוא מארח אורחים החליטו לפטרו, ובזכות זה הוא ניצל, וזכות זו עמדה לו שיצא מסדום, ורק אשתו שהסתובבה אחור לא ניצלה.

כי אכן מי שנדבק לצדיק ניצל. וכבר הקשה הרמב"ן האם בגלל שהוא צדיק קרוביו ינצלו, והשיב הרמב"ן שאם קרוביו של הצדיק לא ינצלו, אז הצדיק יתאבל, והקב"ה אינו רוצה שהצדיק יתאבל ויצטער ולכן הציל את לוט.

אנו עומדים בתקופה קשה שאדם יוצא לרחוב הוא אינו יודע אם יחזור הביתה חי או חלילה אחרת, ולכן חשוב שלומדי בית המדרש ולומדי התורה יגבירו זכויות וילמדו ויתפללו טוב יותר, ועל זה אומרת הגמ' מה יעשה אדם וינצל מחבלי משיח? יעסוק בתורה ובגמילות חסדים, אלו המעשים שיכולים להגן על האדם.

אשריכם ישראל, אשריכם תלמידי הישיבה שאתם עוסקים בדבר שהקב"ה אוהב, ירכו כמותכם.

השי"ת משלם לפי איכות המאמץ

אברהם אבינו ראה באלוני ממרא שלושה אנשים, בתחילה לא ידע שהם מלאכים, והזמנים לביתו, התורה מאריכה לספר ע"ז במשך י"ד פסוקים, וזאת למרות שאברהם אבינו קיים עוד עשרות ומאות ואלפי פעמים הכנסת אורחים.

ויטע אשל בבאר שבע – הגמ' אומרת שאשל זה ר"ת של **אכילה שתיה לינה** – הקים אברהם פונדק גדול לתת אוכל ושתיה לאורחים הרבים המגיעים בכל יום ערב ובוקר, והנה בשכר מצות הכנסת אורחים באלוני ממרא זכה אברהם שבניו יזכו ל"הנני ממטיר לכם לחם מן השמים"² כדאיתא בב"מ, ובזכות שאברהם אבינו אמר "יוקח נא מעט מים" נאמר ע"ז "והכית בצור ויצאו מים" – זו בארה של מרים, וכיון שאברהם לא הביא בעצמו את המים רק ע"י שליח אף אצל בני משה רבינו היה השליח להביא להם את המים.

ובזכות שאברהם לינה את אורחיו זכו בניו לעמוד ענן שילך לפניהם, וכן בכל מעשה שעשה אברהם זכו בניו לשכר גדול, לנוכח כל זאת מתעוררת קושיה עצומה, מדוע מעשה שהיה חד פעמי עם ג' אנשים נזכר בתורה, ותוצאותיו מוליכות לזכויות שזכו בני מכח

לכל הזוכרים אותו, ומה אוסיף ומה יתן עוד מילים ממני, אבל לכבודו ז"ל ולכבוד בניו הגדולים אין מסרביין.

ואמינא יהיה רצון שיתקבלו דבריו בספר שיצא מבית הדפוס ויהנו רבים לאורו ויגדיל תורה ויאדיר.

מנאי החותם,

אלעזר מנחם מן שך

נרשם בחשון תשע"ז, ממני חב"ח, לקראת יום הזכרון, כי חשון תשי"א (נולד ג' תשרי תרנ"א, או נ"ב)

על ימי חייו בעוה"ז של אאמור"ר בעל "הוד צבי" ז"ל

צדיק בא לעיר, הוא הודה, זיוה והדרה בגבורתהון

בשלשה כתרים מוכתר, תורה, מלכות, וכתר אהרן

ילידתו והורתו בוולוויץ, שם הנצי"ב והגר"ח הגאון

ינק תורה מאביו, והגר"ר שפירא, ור' ברוך בר, מלאכי עליון

היה שבו מלחמה, ושמר קלה כבחמורה, בגרמניה של וילהלם האחרון

ירבק בתורה, ללא הרף, כאשר יאות לכן עם חכם ונבון

דרך כוכב נגהו, בחדשי סוף שנת תרצ"ד, ברמת השרון

הוא הוד אאמור"ר צבי יהודה בן הגר"ר ירחמיאל גרשון

איכות במע"ט

[מו"ר שליט"א – מתוך שיחות שנאמרו בישיבת חיים עוזר לצעירים, עפ"י רשימותיו של הרב משה חליוה שליט"א]

"והנה שלושה אנשים נצבים עליו".

למעשה האורחים היו נראים כמו אנשים, אבל באמת מלאכים היו, והם באו לספר לאברהם אבינו על ג' שליחויות אחת מן השליחויות הייתה לומר לאברהם שיוולד לו בן. היתה עוד שליחות להפוך את סדום, ועוד אחת, לומר ללוט שיספיק לברוח מסדום. על סדום נגזר שתתהפך כולה כולל הגינות והפרדסים ובניי העיר, ובכדי שלוש ניצל היה

² **בבא מציעא פ"ו, ע"ב**

דברי אמת

מאמרי חיזוק השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים
מרן הגר"ד יפה שליט"א

גיליון מס' 8 ■ מרן החזו"א זצ"ל

הגר"ד משה יהושע לנדא זצ"ל, מגדולי תלמידי החזו"א, עסק בענין מסוים של חסד. לאחר זמן, כשנוכח שזה נוטל ממנו יותר זמן ממה שסבר בתחילה, פנה לחזו"א בשאלה, האם רשאי להפסיק את העיסוק בענין, בגלל ההפרעה המתמשכת שזה גורם ללימודו.

השיבו החזו"א: "הלא התורה הקדושה איננה כשאר החכמות, וכדי לזכות לתורה צריך ליצור כלי קיבול הראוי לה, ועל ידי עשיית חסד עושה האדם את עצמו לכלי קיבול הראוי שהתורה הק' תדבק בו. לפיכך גם מצד החשבון של 'תורה' כדאי לעסוק בחסד".

.....

אחד התלונן באוזני החזון איש, שכאשר נשא אשה הוא חשב שזה יסייע לו להתמיד בלימוד, אך לבסוף המציאות היא, שהאשה מרבה לבקש ממנו שיתלווה אליה לקניות, ביקורים וכדו'.

חיין החזון איש ואמר לו: "אם האשה רואה שהבעל באמת מתמיד, בדרך כלל היא נמנעת מלהפריע ללימודו, אך כשהבעל נהיה מתמיד בדיוק כשהיא מבקשת ממנו סיוע או ליווי, נקל להבין שהיא לא חוששת מלהפריע להתמדה כזו..."

.....

ישנם, שכל מעשה שנובע מרגש של קנאות לכבוד רבם, מרגש של קדושה, או שיש בו עניין של תיקון הדת, די בכך כדי להכשיר את המעשה בעיניהם. אך יש לדעת שיש לשקול כל מעשה בפלס ההלכה, ולהתבונן היטב אם זה באמת רצון ה'.

החזון איש סיפר לי, שבראדיו התעוררו קנאים והציתו ספרייה גדולה שהיו בה גם ספרים שאינם כשרים, ולבסוף יצאו מההצתה תקלות גדולות. ואמר החזון איש, שאעפ"י שההתעוררות להצתה נבעה מהרגש טוב לבער את הספרים שאינם כשרים, הרי גם ראובן עשה את מעשהו מצד רגש טוב של כבוד אמו, ואעפ"י כ התורה מגנה את מעשהו בגלל שנעשה באופן של פחו כמים.

.....

שמעתי בשם החזו"א, שבתקופתנו צריך לתת לבחור כפית של כבוד, פעם ביום, או לפחות פעם בשבוע.

כשאמרתי את הדברים בפני הגאון ר' יצחק הוטנר זצ"ל הוא הגיב, שלדעתו היום כבר אין להסתפק בכפית, אלא צריך לתת לבחור צלחת. סיפרתי לו על בחור שמואש מעצמו, ואמר: "זה דרכו של היצר הרע, שמייאש את האדם ולבסוף קונה אותו ביאוש".

.....

רבנו יעץ לבן ישיבה שהתלונן על הטרדות באמונה, שילבש טלית קטן כשיעור, ושיזהר בשעת הלימוד שלא לנגוע במקומות המכוסים. כמדומה שגם אמר למי שהוא, "הרי הטרדות אינן נובעות מרוב חכמה אלא ממיעוט הקדושה, על כן הדרך היא להרבות את הקדושה וממילא יסורו הפקפוקים".

גם שמעתי שאמר, שיש להראות למוטרד שמתייחסים אל זה בחיוך ולא ברצינות כאילו יש כאן בעיה לדון

.....

סיפרתי לפניו, שבבית הכנסת שהנני מתפלל בהייתי בבית, הרבה מניחים את התפילין למטה ממקום השערות. השיב לי מרן: "אולי אפשר שיתעסק בתיקון הזה מי שאין תורתו אומנתו". כאשר השבתי שכנראה לא יקצא - השיב בקירוב: "להעיר באופן שלא יתעורר מזה רעש, אלא היום לקצת ומחר לקצת. וגם לא לומר שכאשר הם מניחים אינו טוב, אלא שיותר טוב להגביה".

פעם שאלתי על מקרה מסוים אם חייבים להוכיח. והשיב, "אינני יודע". והוסיף: "התוכחה הטובה ביותר היא לימוד התורה. על ידי כך משפיעים קדושה בכל העולם".

מרן המשגיח שליט"א, זכה לקרבה מיוחדת ממרן החזון איש זצ"ל וקיבל את הדרכתו בעניינים שונים. ולרגל יום היארצייט נביא כמה הדרכות חשובות ממרן זצ"ל לע"נ הטהורה ולתועלת הרבים.

שאלתי את החזו"א: בחור שמעוניין להשתדך, האם עליו לעשות השתדלות בזה ע"י פניה לשדכנים וכדו', או שרשאי להימנע מהשתדלות ולסמוך ע"ז שיציעו לו.

השיב החזו"א, שהדבר תלוי במידת הביטחון שיש לו, ומי שמידת בטחונו גבוהה, רשאי להימנע מהשתדלות.

כשסיפרתי את הדברים לגר"ח קניבסקי שליט"א, תמה על כך מאי שנא המצווה לשאת אישה, משאר המצוות, שחייב לעשות השתדלות לקיימם ואינו ראוי לסמוך על מידת הביטחון.

וחשבתי ליישב, שדברי החזו"א נאמרו על מציאות שרגיל שיציעו לו, ולפיכך יכול לסמוך על ביטחון. וכפי שמסתבר, שגם מי שרגיל שמביאים לו ארבעת המינים, או שבונים לו את סוכתו, רשאי לסמוך על זה.

.....

החזון איש אמר לי שיותר קל ללמוד שמונה עשרה שעות ביממה, מאשר שמונה שעות ביממה!

החזון איש אמר לי, שהגר"ד שמואל סלנט זצ"ל אמר על המהרי"ל דיסקין זצ"ל, שהוא יכול ללמוד מאה דפי גמרא גמרא ביום אחד, ודף גמרא אחד במשך מאה יום.

והוסיף רבי שמואל: "גם אני מסוגל ללמוד מאה דפים ביום אחד, אך מאידך, אין ביכולתי ללמוד דף גמרא אחד במשך מאה ימים".

עוד סיפר לי החזון איש זצ"ל, שפעם שלח המהרי"ל דיסקין לר' שמואל סלנט, דברי ביקורת על עמדה ציבורית מסוימת של הגר"ש.

הגיב על כך הגר"ש סלנט: אמנם יודע אני שהמהרי"ל דיסקין הוא גאון הדור, אך מה אעשה שאני יכול לעבוד את הקב"ה רק עם השכל שלי

.....

יהודי יקר, מעריץ גדול של החזון איש, שאלו האם ידוע לו שהוא גדול הדור? והשיב החזו"א, שאכן הוא יודע.

חזר הלה ושאל, "אם כך מדוע הרב נוהג כה בפשטות?" השיב החזו"א, שאין לו סיבה להתגאות על פני אחרים, כי אילו לאחרים היה את הכוחות שיש לו, אפשר שהיו עובדים את הקב"ה יותר בשלמות ממנו.

.....

פעם הייתי עם בחור אצל החזו"א. שאל החזו"א את הבחור האם הוא קם לתפילות בשיבה, בהוסיפו: "אם פעם קמים ופעם לא, אזי גם כשקמים כאילו לא קמו..."

ויש לבאר בכוונתו, שמי שלא קם בקביעות, אין לו קניין בזה וחסר לו את מעלת הקניין של 'לבוא לתפילה בשיבה'...

.....

ידועה דעת רבנו הגר"א, שאין לטבול בשבת במקווה, אפילו טבילת עזרא, בגלל חשש של סחיטה.

שאלתי את החזון איש, הרי גם הגר"א מודה שמעיקר הדין לא חייבים לחשוש לסחיטה, והאם תיקן הגאון תקנה חדשה לא לטבול, בגלל חשש שעפ"י דין אין חיוב לחשוש?

השיב לי החזו"א, שבאמת אין כוונת הגר"א שאסור לטבול, אלא שהגר"א סבר שמי שרואה את עיקר תפקידו בעולמו לעשות את רצון הקב"ה, ולאו דווקא לרכוש 'דרגות', ראוי לו להימנע מלטבול במקווה בשבת, בכדי לא להכנס לספק עבירה על רצון ה', כי אולי הטבילה תגרום לסחיטה.

הסבר זה של החזו"א הוא יסוד גדול בעבודת ה'!

הגאון ר' אהרן כהן זצ"ל, ראש ישיבת חברון, אמר לרבנו כי הגאון ר' ישראל סלנטר זצ"ל אמר שלהיות טוב אפשר גם בלי מוסר, אך להתהפך מרע לטוב אי אפשר בלי מוסר. הגיב מרן: "אני חולק על כך, לדעתי גם להיות טוב אי אפשר בלי מוסר, אך לא מוכרח להיות דוקא מספרי מוסר מיוחדים, בש"ס הלא יש הרבה אגדות חז"ל שהם דברי מוסר.

ופעם השיב לשאלת הסבא מסלבודקא זצ"ל על השמועה ששמע כי הוא מתנגד למוסר, ואמר: "למתנגדי המוסר מתנגד אני יותר!"

בצעירותי כאשר התחלתי ללמוד מסכת ברכות, שאלתי אם אני יכול לדלג על האגדות כדי שלא להימשך יותר מדי זמן לעסוק בהן, מפני נטייתי לדברי אגדה. והשיב: "לא ראוי לשנות מכוונת חז"ל לערב שמים בתוך הלימוד. אך להשתדל לא להימשך מדי בדברי אגדה, ופשטות דברי חז"ל משפיעים קדושה".

.....

לאחד שחיפש חתן עבור אחותו, אמר מרן, אל תבקש דוקא מהבחורים המצמצמים, ישנם הרבה בחורים טובים שאין יודעים עליהם. (מפי הגר' שמואל גלסנר)

אחד שהיה אחראי על בת ישראל מצפון אירופה, אמר לרבנו שהוא חושב שאין בארץ ישראל הרבה בחורים מתאימים בשבילה, ואולי כדאי לשלח לאמריקה. חייך רבנו ואמר: מה צריך שיהיו "הרבה" בחורים מתאימים...

.....

לאברך ששאל את מרן, מתי יוכל לעזוב את לימודו ולקבל תפקיד השגחה בישיבה, השיב מרן בקירוב: "יש מי ש'הממילא' שלו הוא לימוד ואינו צריך לכפות את עצמו ללמוד, ויש מי ש'הממילא' שלו אינו ללמוד, רק דברים אחרים, אלא שהוא יכול לכפות את עצמו ללמוד. כאשר תגיע לדרגה ש'הממילא' שלך יהא ללמוד אז תוכל לקבל את התפקיד, כי אז כאשר תגמור את הטיפול הנצרך תיכף תשוב ללימודך, מה שאין כן כאשר 'הממילא' אינו דוקא ללמוד".

.....

שאלתי, אם ראוי להשתדל שכל הבחורים יעסקו בבין הזמנים בהצלת ילדי העולים. והשיב: "אם בחור יצא למשך כמה שבועות לעסוק בחוץ, אפשר שכבר לא יחזור יותר לישיבה, וכמעט כל אחד הוא בספק להיות מגדולי הדור. לאחר עשרות שנים רואים שגדולי הדור הם לאו דוקא אלו שציפו מהם לכתחילה שכל כך יתגדלו, ואחרים שציפו מהם לא יצאו מה שציפו".

.....

אמר: "לא טוב שיהא אדם עצבני לאחר קיום מצוה שמא לא קיימה כראוי. יש בזה גם חילול ה' כלפי הפשוטים, כי נראה בעיניהם שאדם הרוצה לדקדק במצוות מוכרח להיות עצבני". והיה רגיל להזכיר את דברי הרמב"ן (סוף הלכות נדה) הכותב: "לא טוב היות האדם מרבה בספקות..."

צעיר אחד, אגב החמרתו חומרות שלא היו לרצון הוריו, לא נהג בעדינות כלפיהם. כאשר התלוננו על כך לפני מרן, העיר אחר כך לאותו צעיר שעדינות היא דבר גדול בעיני חז"ל.

.....

שאלתי אם כדאי לנהוג את ההנהגות שהמקובלים אומרים. והשיב: "רואים כי אלו המדקדקים בזה אינם מדקדקים די בדין (אפשר שאמר או שהתכוון שרואים כך לעיתים קרובות). גם את הדין לבד קשה לשמור במלואו".

(חלק גדול מהדברים המתפרסמים כאן, נעתקו מרשימות המשגיח שליט"א או מכתבי תלמידיו, והודפסו בספרו 'לעבדך באמת').

הגר' נתן שולמן שאל את מרן, מדוע לא תמיד פוסקים כהגר"א למרות ששקול כראשון. השיב רבנו: "אמנם היקפו למעלה מכח אנושי, אבל השיקול דעת הוא סוף-סוף של אחרון". ולי השיב, שלא תמיד ידוע מה דעתו, כי הוא מביא מקור לכל שיטה...

.....

שאלתי את רבנו: "כשיש מחלוקת ראשונים - האם תמיד הכרחי לומר שכל אחד ידע את כל קושיות השני עליו ולא התחשב בזה, או שאפשר לפעמים שאילו היה שומע את קושיות חברו היה חוזר בו?" והשיב: "יש משני הסוגים, חלק מהדברים נכתבו בזמן צרות. ובכלל - טבע שכל האדם שלא לראות את כל הצדדים".

.....

בן ישיבה צעיר שאל את רבנו מהי דרך הלימוד הטובה לפניו. השיבו רבנו שילמד שבועיים בהתמדה ואז ימצא את דרכו.

לבן ישיבה צעיר ששאל את מרן אם יעדיף ללמוד בעיון או במהירות יותר לבקאות, השיב: הלוא זוהי מלחמה, וצריך לעשות איך שיעלה בידו. שאלו הלה: ואם יכול אני את שניהם? והשיב: תעדיף את העיון.

פעם כשהזכרתי לפניו דבר מסדר הלימוד שקובע הגר"א בהלכות תלמוד תורה, אמר: "יש הרבה דרכים לקניית התורה. כל גדול שמפרסם סדר לימוד, הועיל לאלו שמשורש נשמתו". שמעתי שאמר, שה'שואל ומשיב' קנה את מדרגתו על ידי שעבר ארבעים-חמישים פעם על הש"ס!

במעמדי שאל רבנו בחור צעיר, עם אלו ראשונים הוא לומד. השיב הבחור: "עם כולם". חייך רבנו בלבביות רבה: "כלומר עם אף אחד לא?!"

שאלתי אותו בצעירותי, כשלא מסתדר לי עם התוספות, אם יכול אני ללמוד עם שיטה אחרת? השיב: "כן, אבל כל כמה שמתגדלים יותר רואים יותר גדלותם של בעלי התוספות".

אמר לצעיר אחד, לראות בספרי האחרונים רק את הקושיות.

יעץ לבן ישיבה צעיר, שלאחר שיסיים פרק בגמ', יחזור על המשניות.

כמדומה שיעץ לאחד לחזור הרבה פעמים במחשבתו, לאחר שעבר על סוגיא.

אמר פעם: למה נטפלים דווקא להרמב"ם שדבריו סתומים, הרי אפשר ללמוד את דברי הראשונים שדבריהם מפורשים (מפי הגר"ע זקס שליט"א).

בן ישיבה סיפר לפניו שעשה תכנית לסיים במשך הזמן כך וכך דפים, ועכשיו לבו שבור כיון שלא עלתה בידו כפי שתכנן. מרן השיב שזה נגד דעת חז"ל לעשות תכניות, ועודד אותו.

.....

שאלתי אם אפשר למי שאינו ירא שמים ללמוד בדרך האמיתית. והשיב שלא!

דיברו על שניים מי מהם יודע יותר בתורה, ואמר: "כיון שזה ירא שמים יותר - מן הסתם גם יודע יותר!"

לאחר פטירת המשגיח הגאון רבי אבא גרוסברד זצ"ל, היה רפיון בישיבה, וכמה בחורים נכנסו ובאו אל החזו"א. גם אותי לקחו. וכך אמר להם: "תגידו להם, הרי הם רוצים לדעת ללמוד, ובכן מה אפשר לעשות שהקב"ה עשה חוזה כזה שבלי יראת שמים אי אפשר לדעת ללמוד". וחייך ואמר: "עליות דרבינו יונה" - איך מגיע אליו פתאום ה"שערי תשובה"? הרא"ש - איך מגיע אליו "אורחות חיים" להרא"ש? אלא שזה לא יכול ללכת אחרת!"

ספרים טייל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקקים

הפרשה במחיצת החפץ חיים. פרשת וירא גליון מס' 88

ת"ס

הכנסת אורחים

וַיְרָא אֱלֹהֵי ה' בְּאַלְנֵי מִמְרָא וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל כַּחַם הַיּוֹם (יח, א). יִקַּח נָא מֵעַט מִיָּם וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁעֲנוּ תַּחַת הָעֶץ (פסו' ד). וְאִקְחָה פֶתַח לָחֶם וְסַעְדוּ לְבַבְכֶּם אַחֵר תַּעֲבְרוּ (פסו' ה). וְאַל תִּבְקֹר רֵץ אֲבִירָהּ וְיִקַּח בֶּן בְּקָר רֵץ וְטוֹב וַיִּתֵּן אֶל הַנַּעַר וַיְמַהֵר לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ (פסו' ז). וְאַבְרָהָם הֵלֵךְ עִמָּם לְשַׁלְחָם (פסו' טז).

בפרשתנו מרחיבה התורה לספר בפרטי פרטים, כיצד הכניס אברהם את אורחיו. והקשה רבנו (אהבת חסד ח"ג פ"ב), הלא אברהם אבינו קיים את כל התורה, כפי שנאמר (כו, ה) "עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרת מצותי חקותי ותורתי", וביאר רש"י, שקיים את כל המצוות הן אלו שמדאורייתא והן אלו שמדברבן. והרי מצות הכנסת אורחים היא חלק ממצוות התורה, שנאמר (דברים כח, ט) "והלכת בדרכיו", שהיא מצוות גמילות חסדים. ומדוע בכל שאר המצוות, הסתפקה התורה בסיפור כללי בלבד, ורק במצוה זו האריכה התורה לפרטי פרטים. ומזה הסיק רבנו, שהתורה האריכה בכדי ללמדנו הלכה למעשה, כיצד עלינו לקיים מצוה זו.

בעקבות כך, מונה רבנו שבע נקודות הנלמדות מפרשה זו, שאף אם אינו יכול לקיים את כולם יקיים לפחות את מקצתם:

א. התורה מספרת (פסוקים א-ג), כיצד אברהם אבינו אף בהיותו חולה, ישב בזמן החום מחוץ לביתו כדי לחפש אורחים. ולאחר שראם, רץ לקראתם והתחנן לפניהם שיואלו בטובם לבוא להתארח בביתו. ומוסיף רבנו, שאף שאין אנו בעלי דרגה גבוהה כזו, בכל אופן עלינו ללמוד מאבינו הזקן שיש לחפש אורחים, ולהתייחס אליהם בחביבה יתירה, כפי שהיינו נוהגים אם היה נקלע לביתנו אדם עשיר היכול לשלם לנו ממון רב על אירוחו.

ב. אברהם אבינו ציווה (פסו' ד), שיביאו לאורחים מים לרחוץ רגליהם. ולפי פשט הפסוק, כוונתו היתה שמאחר ורגליהם של הולכי דרכים מתלכלכות מאבק וטיט, יש להגיש לאורח מים לרחוץ רגליו. ומזה נלמד, שמלבד המאכלים והמשקים, צריך לדאוג לאורחים גם לרחיצה נאותה.

ג. אברהם אבינו ביקש מאורחיו (פסו' ד): "והשענו תחת העץ", וכוונתו היתה שעד שיכין להם את סעודתם, ישבו בצל האילן וינחו תחתיו מטורח המסע. ומכך נלמד, שיש לבקש מהאורח לנוח ממסעו קודם האכילה.

ד. אברהם אמר לאורחיו (פסו' ה): "ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר תעברו". כלומר, אכין לכם דבר-מה קטן לאכול ומיד תוכלו להמשיך בדרכיכם. אבינו הזקן אמר זאת, לא מפני שלא רצה לארחם זמן מרובה, אלא להיפך, מכיוון ששם לב שאינם רוצים להטריחו באירוח ארוך וממושך, אמר להם בואו איכלו מעט ותלכו לדרכיכם. אולם לאחר שהסכימו להתארח אצלו, נהג כדרך הצדיקים 'האומרים מעט ועושים הרבה' (ב"מ פז, א), והכין להם סעודה גדולה יותר מסעודת שלמה בשעתו (שם). ומכך נלמד, לשכנע את האורחים לבוא בצל קורתנו, ולאחר שיסיימו, לכבדם בכל הכבוד הראוי והאפשרי.

ה. אברהם שירת בעצמו את אורחיו (פסו' ח). הוא הזדרז להכין את מאכליהם, ומיד כשמאכל אחד היה מוכן הגישו לפניהם, ולא נתן להם להמתין עד שכל הסעודה תהיה מוכנה (ב"מ פז, ב). מכאן נלמד, שלא יחוס האדם על כבוד עצמו ויתן למשרתיו לשמש את האורחים, אלא הוא בעצמו ישמש לפניהם. וכך נהג רבנו (ח"ח עה"ת פר' תולדות), שבכל פעם שהזדמנו לו אורחים היה הוא בעצמו משרתם, הוא היה מגיש להם את המאכלים והוא היה מציע בעצמו את המיטות. ופעם אחת (דוגמא משיחות אב"י) לעת זקנותו, ניסו מקורביו להניאו מלהציע מיטה לפני אורח, בטענה שאין זה מכבודו לטרוח בעצמו. וענה להם: 'וכי גם תפילין תרצו להניח במקומי בשביל שלא אטרח'.

ו. אברהם ליווה את אורחיו כשיצאו לדרכם (פסו' טז). ומכאן נלמד על חשיבות הליווי לאורחים, וכפי שמבואר באריכות בגמ' (סוטה מו, ב).

ז. אברהם צירף את ישמעאל (פסו' ז) בהכנת הסעודה לאורחים, וכתב רש"י שעשה זאת בכדי לחנכו במצוות. ומכאן נלמד, שצריך לחנך את בניו ובנותיו למצוה זו.

אורחות חיים במחיצת החפץ חיים פעם אחת נוסדה ישיבה, שלפי דעתו ראה בה כעין חורבן ליהדות התורנית בסדר לימודה החדש. אמר למקורבו שיכתוב מכתב לנדיב הידוע מר ג. שיחדול מלתמוך במוסד הזה, ואם לא יאבה אזי יבקש הוא את כל מנהלי הישיבות שיחדלו מלקבל תמיכה מהעשיר הזה לשיבותיהם. מעשי למלך

ספרים טיול

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקדים

פניני הפרשה "במחיצת החפץ חיים"

בס"ד

והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם, כפול לשון, אבל ידוע דרשתם שהיה איזה ימים אחר שמל עצמו, ונשלח לו אחד מן המלאכים לרפאותו מחליו, אמנם הרפואה היא לא כרפואת בשר ודם שצריך לתת רטיות וסממנים על מקום האבר הנכאב אלא מכיון שהתראה לפניו המלאך רפאל מיד חזר לבריאותו עד שהיה בו כח לרוץ לקראתם

כמה חביבה מצות הכנסת אורחים לפני ה' יתברך, שנכתבה פרשה שלימה בתורה המדברת מענין זה, והיא לאות לנו שנתחזק בזה גם כן כל ימי חיינו, וכמו שמצינו שתיכף אחר מעשה זו שיבח אותו הכתוב (בראשית יח, יט) עבור שיצוה את בניו גם כן לילך בדרך צדקותיו.

איתא בגמרא שבת (קכו, א): אמר רבי יוחנן, גדולה הכנסת אורחים כהשכמת בית המדרש. ורב דימי מנהרדעא אמר, יותר מהשכמת בית המדרש. עיי"ש. עוד איתא בגמרא: גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה, שנאמר (בראשית יח, ג) "ויאמר אדוני אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך", היינו שהניחו והלך לקבל אורחים ואמר לשכינה שימתין ולא יעבור עד שיחזור, גם היא אחד מהדברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא, שם, וכן יתר המעלות הטובות שאדם זוכה על ידי דביקתו במדת החסד, זוכה גם על ידי זה כי היא גם כן בכלל גמילות חסדים,

ויאמרו אליו איה שרה אשתך ויאמר הנה באהל. וברש"י שם הביא דברי הגמרא (ב"מ פז) שיודעין היו מלאכי השרת שרה אמנו היכן היתה אלא להודיע שצנועה היתה כדי לחבבה על בעלה וכו'.

היה אומר רבינו החפץ חיים זיע"א דהנהגה טובה היא לכבד ולשבח איש בפני אשתו ואשה בפני בעלה דבמלה אחת של שבח על אחד בפני זוגו יכולים לתקן ולשנות כמה "קמטים", דאם היה ענין של לחבבה על בעלה בזיווג של האבות והאמהות הק' אברהם ושרה וכו' כמה כל שכן הוא לנו...

ואקחה פת לחם.. ואל הבקר רץ אברהם... צדיק ה' בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו (תהילים קמה') חסיד זה דרגא גבוהה יותר מן צדיק, ואיתא בחז"ל (ב"מ פז) צדיקים אומרים מעט ועושים הרבה. וכדמוכח מאברהם אבינו דכתיב (בראשית יח) ואקחה פת לחם ואח"כ כתיב ואל הבקר רץ אברהם, העשיה של הצדיק זה יותר מן האמירה, מדבר מעט ועושה הרבה

ואמר רבינו החפץ חיים זיע"א, דאפשר שזה הכוונה צדיק ה' בכל דרכיו - דרכי השי"ת הם בגדר של צדיק, אבל כשזה בא למעשה יש הנהגה של חסידות שהיא דרגא יותר גבוהה - וחסיד בכל מעשיו

ויאמר ה' אם אמצא בסדם חמישים צדיקים בתוך העיר ונשאתי לכל המקום בעבורם ר"ל אם הצדיקים המה בתוך העיר בפרסום ולא מתביישים בצדקתם ובמעשיהם הטובים אז יש בכחם להגן על העיר, כי זה כלל גדול בעבודת השי"ת לא להתבייש ח"ו בקיום התורה והמצוות ובאמונת השי"ת, אלא להיפך, להתהלל ולהתפאר בעבודת השי"ת וקיום תורה"ק. וכן אנחנו מזכירים על כל מצוה ומתפארים אשר קדשנו במצותיו, צריך האדם להדגיש שהוא יהודי חרד שומר תורה ומצוה למען אשר על כל צעד ושעל יכירו עליו שהוא מזרע ברוכי ה' יוצאי חלציהם של אבות היוחסין שבעולם ובזמן אבותינו הק' אברהם יצחק ויעקב. אחרן הכהן חתן הח"ח.

פרשת העקידה על מה נישאו הקב"ה כל כך לאברהם על ענין העקידה, והלא אף בימינו אם היה הקב"ה מצווה למי שישחוט בנו לעולה לא היה נמנע מזה. אבל האמת כמו שכתב הרמב"ם, דהנסיון היה מה שנתרצה באהבה גמורה לזה, והאות שהשכים בבוקר בשביל זה, ובקע בעצמו את העצים, וגם המתין שלשה ימים עד שנראה לו המקום, וכמה ענייני נסיונות שהיה לו בענין זה, כדאיתא במדרש שהשטן נדמה אז את עצמו לנהר והיה אברהם צריך לעבור דרך בו לעקידה, והלך עד צוארו במים וצעק "הושיעה ה' כי באו מים עד נפש", ונתבטל. וכל זה מורה שהיה אהבתו שלימה לה', ובכל לבו נתרצה לזה

והנה איל אחר נאחו בסבך בקרניו. לבטל רצונו לפני המקום הח"ח היה מפרש: "וירא והנה איל אחר נאחו בסבך", 'אחר' כפשוטו - "א אנדערע". דהיינו, כל כך השלים אברהם אבינו את רצונו לרצון קונו, עד שאותו פשיטות שיש בשחיתת האיל היה לו בשחיתת בנו, "די איל איז געווען א צווייטע בהמה" (וכאילו שהאיל היה כבהמה נוספת).

הצדיק רבי שלמה

אבי עזרי

מתורתו של רבינו הגדול מרן הגראמ"מ שך זצוק"ל על פרשת השבוע

דבר העורך

נתבשרנו השבוע מבני ביתו של מרן ראש הישיבה שליט"א שהביאו לפניו את גיליון "אבי עזרי" ומרן רה"י עיין בו בתשומת לב ובקורת רוח מרובה, ובירך ואמר שזהו זכות וענין גדול להוציא דברי תורתו של מרן הגראמ"מ שך זצוק"ל, ובירך את כל העוסקים במלאכה, שיצליחו במלאכת הקודש ויזכו להגדיל שם שמים.

מוסר על פרשת השבוע

כח ההתגברות הוא עם כח התורה

"וישב אברהם אל נערי" (כב יט)

הנה לאחר נסיון העקידה שחזר אברהם אבינו מהר המוריה, נאמר (בראשית כב יט) "וישב אברהם אל נערי", ואמרו חז"ל (ב"ר נו יא כ) ויצחק היכן הוא? רבי ברכיה בשם רבנן דתמן, שלחו אצל שם ללמוד ממנו תורה וכו', אמר אברהם, כל שבא לידי אינו אלא בשביל שעסקתי בתורה ובמצוות, לפיכך אינו רוצה שתזוז מזרעי לעולם, ע"כ.

נתבונן בדבר ונתאר ענין זה לעצמנו, יצחק אבינו עבר מצב קשה ונסיון גדול, בתחילה הוא הלך מוכן ומזומן להשחט על ידי אביו, שהוא מצב של עגמת נפש מרובה, וקבל הכל בסבר פנים יפות, ולבסוף ה' עזר לו ואמר לאביו שלא ישחט אותי, וניצל. לכאורה כעת היה יצחק צריך לחזור לביתו, לנוח, או לנסוע לבית הבראה... שהרי הוא עבר מאורע קשה! אך הוא אינו עושה כך, אלא הולך מיד אחר העקידה ללמוד תורה בבית מדרשו של שם ועבר, מבלי לחזור תחילה לאמו ולביתו, כאילו לא היה כלום. והביאור הוא, כי יצחק היה מעובד ונקי במדות, הנפש היתה טהורה מכל מדות, עד כדי ששום דבר לא היה קשה בעיניו, והוא לא ראה בזה מעשה מיוחד, למרות שהיה הולך ליהרג. זהו "ואתה תמשל בו", שהוא מושל על מידותיו, הוא הזדקך.

כאשר האדם נהנה מדבר גשמי זמני - זו היא הנאה זמנית בלבד, ואינה ניצחית, עוד מעט קט זה עובר, אך ההנאה הזו שהאדם מנצח את היצר הרע היא הנאה נצחית. מצינו שאמרו (עי' נדרים טז), "שבט מוסר" פכ"ה) רשעים מלאים חרטות, כי הרשע אינו מרוצה ממעשיו ולכן הוא מתחרט תמיד, אבל הצדיק והישר עושה את מעשיו עם אמת, ולכן הוא תמיד שמח ומאושר במה שעשה, ואף אינו מבקש לספר לאחרים מה שעשה, כפי שאברהם אבינו לא סיפר לנערינו את כל מה שאירע בנסיון העקידה.

שמעו יקירי! לא נשווה את עצמנו לאברהם אבינו, אבל ננסה לפעול לפחות לפי הדרגה שלנו. האם אנו נוהגים כך ומנסים להתגבר? כאשר מגיע הזמן לקום להתפלל בבוקר, וקשה לקום האם מרגישים שצריך לשבור מעט את המדה, להתגבר על מדת העצלות ולקום מוקדם יותר לתפילה כדי שלא לאחר וכדומה? והרי זו היא הלכה שנפסקה לשלחן ערוך!

התורה מלמדת דוגמא ולימוד שיש להתגבר, לדעת כפי שאמרו (אבות ה כ) "הוי עז כנמר וקל כנשר, רץ כצבי וגיבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים". ולא רק לקום ממטתו שאינו מן הדברים הקשים כל כך, אלא צריך גם להתגבר על מדה שהיא חזקה ביותר, ובכוחה למנוע לשמוע ולקיים דבר ה' המדבר עמו בעצמו, ללכת נגד רצון ה', והאדם צריך להתגבר כנגד המדה.

ובאמת, על ידי ההתגברות נעשים מאושרים. אתם צעירים, ואינכם יודעים מה מפסידים, סבורים שזהו שחוק, אך כאשר תלמדו ותדעו - יהיה לכם טוב!

(מתוך שיחה בישיבת פוניבז' חשוון תש"נ)

בהליכתו לעקידה אמר יצחק אבינו שירה על הקרבן!

הראוני ב'בית יוסף' (הלכות שבת סי' רצב בשם "שבלי הלקט" סי' עט) בביאור תפילת מנחה של שבת, שאומרים אנו - 'אברהם יגל, יצחק

ירנן, יעקב ובניו ינוחו בו', שנזכר לשון גילה אצל אברהם ורינה אצל יצחק, וז"ל, כשאמר אברהם (כב ח) "השה לעלה בני", מיד רינן יצחק ואמר שירה, ומה שירה אמר? שיר של קרבן, עכ"ל. האם שומעים אתם? כאשר אברהם ויצחק הולכים לעקידה, ויצחק שאל היכן השה, הוא שמע מאברהם "השה לעלה בני", והבין שהוא המיועד לעולה לקרבן, וצריך לומר שירה על הקרבן, ולכן הוא הזדרז לומר את השיר שצריך לומר על הקרבן! הרי בשמיעת דבר זה צריך לקפוץ! האם להשאר אדישים?!

והנה תיקנו לנו לומר לנו כך בתפילה, והדבר בא ללמדנו שלא רק 'יצחק ירנן', אלא כל אחד ואחד מאיתנו מצווה לחיות כך, דורשים גם מאתנו לחיות בהרגשה של שמחה, שכל אחד יהיה הוא מוכן להיות קרבן להשי"ת ולומר שירה על כך! והרי כל יהודי מצווה בכל יום ויום לכון בשעת קריאת שמע שהוא מוסר את נפשו על קידוש השם, ואם כן צריך לעשות זאת בשמחה.

ובמה החליפו זאת אנשי הרחוב? האם יש להם הנאה בביאור זה? האם אדם ברחוב שישמע מימרא נפלאה זו בביאור "יצחק ירנן" תהיה לו הנאה בזה? הרי הוא ילעג לנו! כמה יש לרחם עליהם!

יקירי! התורה מעניקה לנו אך טוב! את הדבר הטוב ביותר בעולם, ואין לנו להתפעל ממאומה. כאשר יש לאדם תורה - לא חסר לו מאומה. הנה כשהייתי בחור הלכתי עם בגד קרוע, ולא היה איכפת לי על כך, ולא חסר לי דבר...

(מתוך שיחה בישיבת פוניבז' טבת תשנ"א.)

מילי דהספידא במלאת ט"ו שנים לסילוקו של מרן רבנו הגדול זצוק"ל

שמיתת צדיק עושה רושם בעולם, פנה זיוה פנה הדרה ולא רק בשעתו אלא לדורות עולם יש חסרון בעולם על ידי מיתת צדיק.

ואע"פ שאמרו וזרח השמש ובא השמש, מ"מ כל צדיק יש לו את המיוחדות שלו, וכמו שאמרו בגמ' חולין חבל על בן עזאי שלא שימש את רבי ישמעאל, ומפרש רש"י הפסד וחבלה בעולם שאם תלמיד ותיק כבן עזאי היה משמש את ר' ישמעאל והיה בן עזאי מתעלה, היה העולם נדמה במצב יותר גדול, ועיין במדרש רבה בפ' ויצא יעקב, שאמרו חז"ל שיציאת צדיק מן העיר עושה רושם, ושאלו שהרי נשאר שם יצחק (וכן רבקה) תשובת הדבר אינו דומה צדיק אחד לשני צדיקים, וכיון שכל צדיק שמסתלק הוי פגם בעולם, א"כ אף בזמננו יש לנו חסרון במה שהצדיק נפטר אז בזמנו, ולכן אף שעברו שנים רבות, פירשו הגאונים שהיו מתאספים בכל שנה להושיב ישיבה על קברו ולומר שמועות ששמעו ממנו, כיון שעכשיו הוי כאילו שעת הסתלקות ללמוד מדרכיו.

והנה כל ימיו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה זצוק"ל דאג להרים קרן התורה וללמד את העם אמונה, להראות אמונה בהקב"ה, וכל שיחותיו לימד אותנו אמונה חושית, בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, כי ע"י זה יתרומם קרן התורה.

והנה אנו נמצאים כעת בזמן נורא, מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה וכל הישוב בסכנה עצומה, ואסונות רח"ל ניתכים עלינו בכל עת, ואין לך יום שאין קללתו מרובה מחברו, ואנשי חסד נאספים, גדולי תלמידי חכמים ראשי ישיבות ואלופי תורה נאספים זה אחר זה רח"ל, ומה הקב"ה אומר לשווא הכיתי את בניכם מוסר לא לקחו, הבה ונתבונן ונתחזק בתורה ואמונה בשמועות ששמענו מרבנו הגדול נשמתו עדן.

ילמדנו רבינו-ענינא דיומא

איש" שב לחדרו, נוטל כסות מזדמנת ומכסה בה את הראש ואף החוצה. התברר שבאותה שעה ירדו גשמים, החזון איש בראותו שיבצר ממנו להמשיך ללוח את מרן זצ"ל, מיהר לכסות את ראשו כדי שיתאפשר לו להמשיך בכך. עד כדי כך חרד החזון איש לכבוד התורה של מרן זצ"ל. (מפי אאמו"ר מרן הגאון רמ"צ ברגמן שליט"א שהיה עד למעשה עוד טרם היה לחתנו של מרן זצ"ל).

(מספר "שמושה של תורה") סיפר ת"ח אחד: באחד מימי חול המועד פסח, כאשר עלה מרן זצ"ל אל מעונו של רבנו הגאון"ד דפונוביז' זצ"ל בביקור חג, נסבה שם השיחה אודות ענין "קו התאריך" שכידוע נחלקו בזה בשעתו גדולי הדור, כאשר עם גלותם של בני ישיבת "מיר" לשנחאי, התעוררה השאלה אימתי חל יום הכפורים ביפן הרחוקה. תוך כדי השיחה העיר אחד הנוכחים, כי בענין זה הרי רוב הדיעות היו שלא כפסקו של רבנו החזון איש זצ"ל, מיד הגיב מרן זצ"ל בחומרה ואמר: "במקום שהחזון איש פוסק- אין שום רוב שבעולם חשוב כנגדו, כי אף אחד הוא לאו בר פלוגתיה. הפסק של החזון איש הוא הוא הדין, ואין כאן שום שייכות של רוב ומיעוט במקום שהורה החזון איש, הלכה כמותו בכל מקום".

"מרן זצ"ל, ראה ברבינו החזון איש זצ"ל דמות של "מרא דאתרא" בכל הקשור להכרעות הלכתיות, כפי שהתבטא פעם בפני קהל ועדה בנוגע לדיני מקוה. אף לת"ח אחד שביקש לשמוע דעת מרן זצ"ל, כיצד להתנהג בהלכה בדברים שאין בהם מסורת אבות, השיב מרן זצ"ל במכתב "...ובאם יש מחלוקת בהלכה שאין בזה מסורת האבות, יש לנהוג כפי שפוסק הגדול בתורה יותר, וזה אפשר לדעת מי הוא הגדול ביותר, כמו כאן בארץ, יש להתנהג בהרבה דברים על מה שיש פסקי החזון איש זצ"ל..."

"כך גם השיב מרן זצ"ל בדבר השתמשות בחשמל בשבת "... אף שבמקום מגורו משתמשים, פשוט שאין להסתכל על הסביבה ואין לך עין יותר מחילול השם, וכבר הורה זקן בעל החזון איש זצ"ל, כידוע..."

"בחיים חיותו של רבינו חזו"א זצ"ל היה מרן זצ"ל נוהג לשתות לפני החזו"א את ספקותיו כדת מה לעשות, כמו ששמענו מפי מרן רבינו זצ"ל שאמר פעם בדברי הספר על רבינו הגר"י זצ"ל: "זוכרים אנו את מורנו החזון איש, שהיה חי בינינו וכל הדבר הקשה הבאנו אליו והוא הדריך והוביל אותנו בדרכי חיינו".

דברי אאמו"ר מרן הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א שנאמרו על ציונו של מרן בעל ה"אבי עזרי" זיע"א במלאת עשור לפטירתו של מרן רבינו הגדול זצוק"ל

"ידועים דברי הרש"י ביבמות בדף קכ"ו ע"א שהביא תשובת הגאונים דביום שמת בו אדם גדול קובעים אותו לכבודו ומדי שנה בשנה כשמגיע אותו יום מתקבצים תלמידי חכמים מכל סביביו ובאים על קברו עם שאר העם להושיב ישיבה שם עכ"ל, ומה הביאור להושיב ישיבה, שם ביאר הר"י מיגאש בשיטמ"ק בסוף פ' ארבעה אבות בב"ק, דהתלמידים יושבים ואומרים שמועות ששמעו מפיו.

ונראה ביסוד הדברים ע"פ מה שאמרו בגמ' בסוף מועד קטן, דמיתת צדיקים מכפרת ולמודו זה ממה שנסמכה מיתת מרים לפרה אדומה, וכמו שפרה מכפרת. וצ"ע פרה מטהרת טמאי מתים, אבל היכן מצינו שפרה אדומה מכפרת, ופירשו הראשונים מפני שחטאת קריא רחמנא, וצ"ע ומדוע כשהתורה רצתה לומר לנו שמיתת צדיקים מכפרת הסמיכה זה לפרה אדומה שכל ענין הכפרה הוא ממה שהתורה קראה חטאת, והרי יותר היה פשוט שהתורה תסמוך מיתת מרים לקרבן ממש המכפר, ונראה דהתורה רצתה להשמיע לנו שמיתת צדיקים מכפרת זה לא רק לשעה בשעת מיתתם, ולכן לא הסמיכה זה לקרבן, אשר הוא מכפר עם זריקת דמו, ואחרי זה אין לנו מהקרבן כפרה, מה שאין כן מיתת צדיקים הושוותה לפרה אדומה שנאמר והיתה לכם למשמרת למי נדה חטאת היא, שזה נאמר לדורות.

ובאמת שמצאנו אצל מיתת צדיקים של נדב ואביהוא בני אהרן, שהלכו לעולמם לפני אלפי שנים, ומ"מ יש ענין לבכות עליהם ביוהכ"פ, ובע"כ

עומדים אנו בזמן קשה מחד גיסא, ובזמן גדול מאידך גיסא, שנזדמנו שתי ימי ההילולא דהנהו תרי אריותא, סמוכים זה לזה, דמרן החזו"א זיע"א ודמרן רבינו הגדול זיע"א. ואכן, כמו ש"במותם לא נפרדו" גם "בחייהם לא נפרדו", קשר של קיימא, גבוה מעל גבוה, שרר ביניהם. וראינו להביא כאן מהמובא בתולדותיהם אודות הקשר בין שני עמודי ארצנו הקדושה, ויה"ר שנזכה לנצל ימים אלו לשמוע ללמוד ולקיים מאורחות חיייהם, ובתפלה שיגיעו מעשינו למעשי רבותינו.

(מספר "מרן הרב שך" פרק כד') "בהערכה מופלגת התייחס מרן החזו"א, לשבח תורתו ומעלת אישיותו של מרן זצ"ל, כפי שהדברים באו לידי ביטוי בכמה וכמה גילויים שיצאו מפיו ומפי כתבו של החזו"א.

כאשר מרן זצ"ל היה נכנס אל הקודש פנימה לשוחח עם החזו"א, היה החזו"א קם מפניו, פעם אחת הרהיב עוז התלמיד שלמד בחברותא עם החזו"א (הרב ישראל זינגר, חתנו של רבי ראובן טרופ זצ"ל), והוא פנה אל רבו ושאל: "מדוע רבינו קם דוקא מלפניו?" מרן החזו"א נענה ואמר: "כיון שהוא לומד תורה לשמה!"

באחד הימים כאשר המתינו רבים בפתח מעונו של החזון איש, יצאה לפתע הרבנית ע"ה ושאלה את העומדים שם "האם ר' לייזר שך הגיע?" הם השיבו בלאו, ואז ביקשה הרבנית שמישהו יעמוד בחלון ויראה מרחוק מתי הוא מגיע ויודיע לה מיד כשיראה אותו. נענה אחד הממתנים ועשה כבקשתה, כשראה מהחלון את מרן זצ"ל מגיע ממרחק. מיהר רץ להודיע לרבנית ע"ה. לפתע יצא מרן החזו"א זצ"ל במהירות מחדרו, צעד את המסדרון ועבר את מפתן הבית, חצה את החצר ויצא לרחוב כדי לקבל את פניו של מרן זצ"ל שהיה אז עדיין בשנות צעירותו. מרן החזו"א אף עבר את הכביש וכשהגיע למרן זצ"ל תמך ידו בידו, וכך קיבלו והכניסו לביתו שלוב זרוע. ושניהם יצאו יחדיו תומכים זה את זה, ומרן החזו"א המשיך ללוחותו עד מעבר לכביש, ויהי לפלא. (מפי רבי דב ויינטרוב).

בהזדמנות אחרת יצא החזו"א ללוות את מרן זצ"ל, לאחר שביקר במעונו ושוחח עמו בדברי תורה, וכאשר חזר ונכנס אל הבית התבטא באזני ה"חברותא" התבטאות נדירה ביותר: "כעת לויתי ספר תורה חי!"

במקרה אחר יצא החזו"א ללוות את מרן זצ"ל, כעבור רגע נראה החזון

דעת תורה

רבים, סימנים וסעיפים בטור, שולחן ערוך, משנה ברורה ושאר ספרי הלכה. יש מהמצוות אשר בשם חוקים יקראון, ופשרן וסיבתן אינן מובנות ואינן ידועות לנו, כגון שעטנז וכד'. מצוות אלו כאשר זוכה האדם ומקיימם פשוט הוא כי מקיים הוא אותם מחמת ועל פי ציווי הבורא יתברך. לעומת זאת ישנם מהמצוות אשר בשם משפטים יכוננו, ואלו יכולים אנו להבין מה טעם להם ומאי הסיבה שציוונו הקב"ה לקיימם. בין מצוות אלו לניתן למנות את את איסור הרציחה, איסור הלבנת פנים ובעצם בעיקר את המצוות שבין אדם לחבירו.

אמנם כאשר מזדמנת לידי האדם אחת מהמצוות אשר טעמם וסיבתם ידועות, לעיתים עלול הוא האדם לקיים את אותן מצוות מחמת תיקון העולם. יתכן ויבין האדם שאל לו להכות את חבירו נפש שכן לולי זאת הרי אין קיום לעולם. יש ויעזור האדם לחבירו שכן מבין הוא שבפעם אחרת יודקק הוא לעזרה כזו או אחרת ואז יחלץ אותו אדם לעזרתו הוא.

לא כך אמור הדבר להיות ולא זו היא הדרך הנכונה. כל מצווה ומצווה צריך האדם לקיים מתוך הבנה עמוקה ומושרשת ומתוך כוונה יחידה וברורה כי מקיים הוא את זו המצווה אך ורק כי זהו ציווי הקב"ה. אין הוא מקיים את המצווה מפני תיקון העולם, אין הוא נותן צדקה מתוך רחמנות, אין הוא עוזר בכדי שיוכל להיעזר, את כל הדברים הללו הוא עושה כי כך נצטווה הוא על ידי בורא עולם.

באם משכיל האדם לקיים את מצוות הבורא מתוך שורשם האמיתי, מתוך הבנה ברורה כי מקיים ועושה הוא את המצווה כי כך ציווה בורא עולם ולא משום כל סיבה אחרת, אזי כל מצווה ומצווה שהוא מקיים מעניקה לו ומקנה בנפשו חלק גדול בשלימות השגת מעלת האדם השלם. הן זהו הנוסח אותו אנו אומרים בברכה טרם קיום המצווה - "אשר קדשנו במצוותיו" - מתקדשים ומתעלים אנו על ידי קיום המצווה וזאת בתנאי מקיימים אנו אותה מתוך השורש המתאים והנכון.

סיעתא דשמיא שלא בדרך הטבע

האבות הקדושים אשר עליהם נאמר "תתן אמת ליעקב חסד לאברהם" הרגישו כל אחד ואחד בעצמו שתכלית חייו הוא אך ורק קיום המצוות ועשיית חסד. עשיית חסד לא מתוך רחמנות אלא מתוך שאיפה בלתי נדלית לקיים את רצון הבורא יתברך.

על כן לא יפלא איפה שגם ביום חם עד לבלי נשוא מחפש אברהם ותר אחר אורחים. אמנם כי כן, באם מקיים היה אברהם מצוות הכנסת אורחים מתוך רגשי רחמנות, או כי אז באם אין בנמצא אורחים, ובוודאי באם אין אפשרות שיבואו אורחים, הרי שלא היה כה להוט אחר

לעשות נחת רוח לבורא עולם

בתחילת הפרשה מוצאים אנו את אברהם כאשר יושב הוא פתח האוהל כחום היום. ידועים המה דברי רש"י מחז"ל הק' שבאותו יום הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה על מנת שלא יטרידו אורחים את אברהם. אברהם היה ביום השלישי למילתו, ומטבע האדם היה חלוש ומיוסר, ועל כן הוציא בורא עולם חמה מנרתיקה וזאת על מנת שמפאת החום הגדול לא יצאו אנשים לרחוב ולא יטריחו את אברהם בכל ענייני הכנסת אורחים. למרות כל זאת, ממשיך רש"י ומסביר, למרות חולשתו הגדולה ויסוריו הצטער אברהם על כי אין בידו הזדמנות לקיים מצוות הכנסת אורחים. משכך הביא הקב"ה לאברהם מלאכים בדמות אנשים על מנת שאלו יהיו אורחיו של אברהם ולא יצטער אותו צדיק.

משלומדים אנו דברים אלו הרי שצריכים אנו להבין ולידע פשר מעשיו של אברהם אבינו באותו יום חם מנשוא. מדוע ולמה עלה בשעתו של אברהם אבינו לישב פתח האוהל. הן ברור היה כי ביום כה חם לא יעבור בפתח אוהל אדם כלשהוא. הן זאת ננסה להבין, מדוע מצא אברהם לנכון לשבת בפתח אוהלו ביום בו חום כה נורא עד כי אין בריה חיה במסוגלת להימצא בחוץ.

ותמוהים הדברים אף יותר באם לומדים אנו את דברי מו"ר הגר"ש היימן וצ"ל שכתב לחלק בין מצווה חיובית כגון מצוות תפילין או ד' מינים לבין מצווה כגון מצוות הכנסת אורחים. הנה במצווה חיובית מחוייב הוא לקיימה אלא שלעיתים אנוס הוא ונבצר ממנו. גם במקרה בו אנוס האדם מלקיים מצווה קיומית, אין פירוש הדבר כי פטור הוא מלקיים מצווה זו.

מחוייב הוא בקיום המצווה, אולם אין הוא נענש על ביטולה שכן אנוס רחמנה פטריה. לעומת זאת כאשר עוסקים אנו במצווה כגון הכנסת אורחים, הרי ברור הוא שכאשר לא מזדמנים לו לאדם אורחים וודאי הוא שאינו מחוייב בקיום המצווה. רק כאשר יקישו על דלת ביתו אורחים, הרי כי אז יתחייב הוא במצוות הכנסת אורחים. משכך עולה ונכפלת תמיהתנו לנוכח צערו של אברהם אבינו בהיעדר אורחים מחמת חום היום. צער זה, מה מקום לו. הן אין הוא מחוייב כעת בקיום המצווה שכן אין בנמצא אורחים ומשכך מה לו כי יצטער.

שורש קיום המצווה

כדי להבין את פשר מעשיו של אברהם אבינו באותו יום, בבחינת מעשי אבות סימן לבנים, נקדים ונבאר בזה יסוד גדול הנוגע לשורש קיום המצוות. זכינו וקבלנו מבורא עולם תרי"ג מצוות אשר מהם נובעים ענפים ועלים

כאשר

מקיימים את

המצוות מתוך ההבנה

הנכונה, מתוך רצון לעשות

נחת רוח לבורא עולם עד כדי

דרגה של מסירות נפש

ממש, אזי זוכים

לסיעתא דשמיא

מיוחדת.

מקבלת פני שכינה.

הנה האבות הק' שנאמר עליהם "תתן אמת ליעקב חסד לאברהם" הרגישו כל אחד בעצמו שתכלית חייו הוא רק עשיית חסד, עד כדי כך שדרשו חז"ל "גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה" כי זהו רצונו ית"ש.

ואמנם נוכחים אנו לראות כי כאשר מקיימים את המצוות מתוך ההבנה הנכונה, מתוך רצון לעשות נחת רוח לבורא עולם עד כדי דרגה של מסירות נפש ממש, אזי זוכים לסיעתא דשמיא מיוחדת שלא בדרך הטבע כפי שזכה אברהם אבינו.

קיום המצווה. אולם אברהם חפץ לקיים מצוות הכנסת אורחים מתוך רצון לקיים את רצון ה' יתברך ולעלות ולהתעלות. משכך גם כאשר אין בנמצא אורחים, גם כאשר אין סיכוי לאורחים, בכל זאת לא נחה דעתו של אברהם אבינו, חסר לו העבודה של לעשות רצון קונו, עד כי תשוקה זו מביאתו לישוב פתח האוהל כחום היום. לא יפלא איפה כי דרשו חז"ל "גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכינה", שכן אם כל מהותה של אותה הכנסת אורחים היא על מנת לעשות נחת רוח לבורא עולם, אם כן ועל כן ברור שגדולה היא יותר

למען דעת

ט"ו השון - יום פטירתו של מרן ה"חזון איש" זצוק"ל.

של מרן החזו"א עבר מתל אביב לגור בסמוך להחזו"א, בשכונת בזכרון מאיר, הסיח הוא לפני החזו"א שבת"א היה קבוע בשיעור תורה ולהיכן יפנה כאן בבני ברק. ענה לו החזו"א שיבקש מרבינו שימסור שיעור בגמרא ויקבעו את השיעור בבית מדרשו של החזו"א בכל יום קודם תפילת מעריב. כך נתייסד השיעור שאח"כ עבר לביתו של הרה"ח ר' טובי' שכטר שליט"א ונמסר מפי רבינו בכל יום עד ימיו האחרונים. אודות כך סיפר הרה"ג ר' דוד פרנקל זצ"ל שמרן החזו"א אמר - "הייתי גם משתתף בשיעור כדי לשמוע איך לומדים דף פשוט רק יודעני שאפריע בהשתתפותי לר' מיכל יהודה". אולם פעמים היה מקדים מרן החזו"א להיכנס לתפילת ערבית והיה מקשיב לשיעורו של רבינו.

בתקופת מלחמת השחרור בא הרב ה. מירושלים להחזו"א להתייעץ שרוצה לשלוח את בנו ללמוד חוץ לירושלים להיכן ישלחנו. אמר לו החזו"א בתפארת ציון יש אברך חריף שאפשר לקבל ממנו דרך בלימוד, בשם רבי מיכל יהודה ליפקוביץ תשלח את בנך ללמוד אצלו.

מרן החזו"א הציע לרבינו לערוך הסכם של ישכר וזבולון עם אחד מתומכי התורה שהחזו"א המליץ בפניו להיות הזבולון של רבינו, אבל רבינו נמנע מכך.

מרן הגראי"ל שטינמן סיפר בימי השבעה של רבינו שהוא שמע ממרן החזו"א שדיבר בהפלגה על היראת שמים של רבינו.

סיפר הגר"ר ר' אליעזר רוט שליט"א ששמע מסבתו ע"ה שהיתה דרה בשכונת מרן החזו"א בגבעת רוקח שרבינו היה נוהג לבוא אל החזו"א מידי יום אחר השיעור בישיבת תפארת ציון, וכשפנה ללכת היה מלווהו החזו"א לפתח החצר שם, ולא נהג זאת עם אחרים.

רבינו זללה"ה היה מקורב מאוד למורו ורבו מרן החזו"א במשך 15 שנה. מרן החזון איש היה לו לרב ולאב בכל הנהגת החיים. תדיר היה רבינו משוחח עם החזון איש בדברי תורה וכן שואלו את כל השאלות בהלכה בכל ארבע חלקי השו"ע. רבינו קיבל מרבו הגדול מרן החזו"א זללה"ה השקפה ודעת תורה בכל הענינים שעמדו על הפרק ובפרט בהעמדת תלמידים. בנוסף לכל זאת היה החזו"א מעורה בכל עניני המשפחה, צער ושמחה, ונוהג היה רבינו להתייעץ עמו בכל פרט.

מרן הגר"נ קרליץ שליט"א סיפר שזוכר הוא שרבינו היה קשור מאוד למרן החזו"א והיה בא אליו רבות תמידים כסדרן, ומרן החזו"א החזיר לו אהבה והעריך אותו ביותר. לכשנשאל הגר"נ ממה החזיק החזו"א אצל רבינו, ענה הגר"נ שליט"א - "מהאדם שבו".

עוד הוסיף הגר"נ שפעם באחת השיחים התבטא מרן החזו"א על רבינו התבטאות נדירה: "רבי מיכל יהודה למד עם בעלי התוספות".

הגאון רבי מאיר גריינימן שליט"א סיפר שמרן החזון איש זללה"ה אמר לו על רבינו: שבאמת היה ראוי להיות ראש ישיבה בישיבה גדולה, אלא ששיעבוד עצמו להעמדת תלמידים בתחילת דרכם.

סיפר הגאון רבי בנימין קורלנסקי זצ"ל שבזמנו כשלמד בישיבה לצעירים "תפארת ציון" אמר לו מרן החזון איש על רבינו: ר' מיכל יהודה לא ישן לילות בגלל תלמיד אחד. [ובלשוננו: ר' מיכל יהודה שלאפט ניט נעכט וגאן איין בחור].

וכן סיפר הגאון רבי יוסף לשינסקי זצ"ל שמרן החזון איש המליץ לו שישאר ללמוד אצל רבינו שנה נוספת בישיבת תפארת ציון.

כאשר הרה"ג רמ"ח אוקון זצ"ל שהיה מאנשי סודו

הדעת נותנת

יום פטירתו של מרן הגראי"מ שך זצוק"ל

זצוק"ל הוא יחיד מדורות קודמים, אבל אנחנו רואים שאפשר להגיע לדרגה כזאת, רק צריכים לנצל את ההזדמנות, את הזמן. זה מה שאנחנו צריכים להתבונן ולחשוב כעת בעת ההלוייה, איך לייקר את הזמן, איך לייקר את הלימוד, איך לייקר יראת שמים, איך לייקר מידות טובות, נורא נוראות! ולא להתהלך בהלוייה ורק להסתכל כמה ציבור גדול יש. הרגעים הקדושים האלו צריכים לעבור האלו בהתבוננות בדרכיו שכל אחד כפי כוחו יגיע לאיזה דרגה בהם. אבל ללכת בהלוייה ללא התבוננות ושימת לב לחזק את עצמו, זה ממש חסרון דעת.

כעשרים דק' קודם הלווייתו של מרן הגראי"מ שך זצוק"ל, סגר רבינו את הגמרא ואמר בהתרגשות לפני התלמידים הדברים דלהלן - "מה אנחנו צריכים לעשות!? רואים עד כמה אדם יכול להגיע! הוא גם כן היה ילד צעיר ממשפחה עניה והגיע עד הדרגה הגבוהה שאף אחד לא יכול לעמוד על דרגתו. שם בשמים מי יוכל לראותו?! מספרים שאחד סיפר לחפץ חיים זצוק"ל שהוא עובר בדרכו דרך העיירה בה מתגורר ה"לשם שבו ואחלמה" אמר לו הח"ח תיכנס לראות אותו כי כאן בעולם יש לנו הזכות לראות אותו אבל שם למעלה למי יהיה זכות לכך! הראש ישיבה

דובב שפתיים

מתורתו של רבינו מרן רבי מיכל יהודה ב"ר משה דוד זללה"ה

חשון (1) תשע"ז

גליון מס' 138

דברי מוסר והתעוררות

הוי בורח מן העבירה - צריך לברוח

התנא באבות פ"ד משנה ב' בן עזאי אומר הוי רץ למצוה קלה כבחמורה ובורח מן העבירה שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה.

בליטא היה מפורסם רבי ליבל"ה חסיד, ומסופר שפעם הוא טייל מחוץ לעיר ואמרו לו שאם ימשיך בדרך שהולך בה כעת הוא יכול להתקל בפריצות, מיד סב לאחוריו והחל לרוץ בחזרה, שאלוהו הרי כעת שפנית אחורה כבר אין חשש לפריצות א"כ מה הריצה הזו, וענה הרי התנא אומר והוי בורח מן העבירה, היינו שהפחד גורם לברוח, היראה שמא ח"ו יגיע לידי איזה תקלה ויפגום בראייתו גורם לו לברוח כמו מרוצח לבל יבוא ח"ו לידי איזה נסיון, ועל ידי שבורח מהנסיון ומהעבירה נוסף על ידי זה עוד יראת שמים, מצוה גוררת מצוה.

כשמיים מצוה בתנאיה היא מגדלתו ומרוממתו

והיסוד שמצוה גוררת מצוה, וככל שעושה את המצוה כן יהיה לו חשק להמשיך לעשות עוד, זה תלוי עד כמה מקיים את המצוה בתנאים הנדרשים. ובמצות תלמוד תורה כשמרגיש שכל מילה זה מצות עשה, ולומד את תורת ד' מפיו של הקב"ה - כי ד' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, ולומד בקדושה ובהתמדה וביגיעת המח ונזהר שלא יפסיקוהו מהלימוד, זה מצוה שגוררת עוד מצוה אחריה והיא מגדלתו ומרוממתו. וכמו שכשנוטלים ד' מינים לברכה מקיימים את המצוה מתוך הרגשת התרוממות, וממילא ג"כ הנענועים וההלל מתוך התרוממות, כי זה ממהות המצוה שהיא גוררת מצוה אחריה.

וברבינו יונה אבות פ"ב כתב על דברי התנא והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות. וז"ל: כי בעשות האדם מצוה קטנה פעם אחת, הוא מתקרב אל ה' ומרגיל את רוחו לעבודתו ונקל בעיניו לעשות מצוה אחרת שיש בה טורח, עד שההרגל ישלוט עליו ויעשה כל המצוות כולם.

מצוה גוררת מצוה - המצוה גוררת אותו לעשות עוד

היינו שהמצוה נותנת לו רצון וגוררת אותו לעשות עוד מצוות, וכן עבירה גוררת עבירה שהעבירה מושכת אותו ומרחיקה אותו מעבודת ד', ולא רק שנוסף לו עוד עבירה, אלא שבטבע נהיה בעל עבירה. כמו אחד שמתרגל לשתייה חריפה הוא ממשיך בזה אף שיוודע שעל ידי זה הוא מתגלגל באשפה, וכן מי שמתרגל לעשן אפילו שיוודע שזה גורם למחלות נוראות אבל הוא התרגל לכך ואינו יכול לפרוש.

ואם בגוף זה כך כן הדבר בנפש האדם ובטבעיו, כי בעשיית עבירה הטבע משפיע שימשיך לעשות עוד עבירה. ולכן העצה היא 'בראתי יצר הרע - בראתי תורה תבלין לו. אם חסר בחשק ללמוד שיתחיל ללמוד גם ללא חשק, והקב"ה יפתח לו שערי רחמים ויגן עליו, כי האדם נמצא כל הזמן במצב של בחירה, ואם הוא בוחר ורוצה לעשות מצוה אחת מסייעין בידו לקיים עוד מצוות, כי אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, וזה שכר מצוה מצוה שזוכה שהקב"ה עוזרו לקיים עוד מצוות.

הקב"ה מבדיל בין החלקים במעשה אחד

עה"פ ויבדל אלוקים בין האור ובין החושך במדרש: מתחילה כשברא הקב"ה את העולם הבדיל בין מעשיהם של צדיקים לרשעים. ויקרא אלוקים לאור יום - אלו מעשיהם של צדיקים, ולחושך קרא לילה - הם מעשיהם של רשעים. והמשגיח בעל אור יחזקאל זצ"ל הקשה הרי החושך והאור הם שונים לגמרי במהותם והם שתי תחומים נפרדים, א"כ למה צריך להבדיל במחיצה בין האור לחושך. ותירץ בשם הסבא מקלם זצ"ל שאין הכונה צדיק כפשוטו שרואים שהוא צדיק, ורשע שרואים שהוא רשע, בזה באמת אין צריך מחיצה כי הם נפרדים זה מזה לגמרי, אלא בתוך הטוב עצמו מעורב חלק של רע, של רשעות. ודבר זה מסור רק לעיני הקב"ה, כי לאדם נראה שמקיים מצוה ואינו רואה שום חסרון, אבל ד' החוקר לב ובוחן כליות הוא צופה במעשיהם של צדיקים ובמעשיהם של רשעים, ומבדיל בתוך המעשה עצמו בין החלקים הטובים לחלקים שבאים מכח הרע.

אין לנו השגות בשכר מצוה כמו שכתב רבינו יונה בשער ג' כ"ג, כי לא יבינו לאשר המצוה הזאת קלה כבחמורה אך יבינו בגדולת המזהיר עליה ית'. וכן כל פעולה במעשה המצוה וצורתה הוא לאין ערוך, כמו שאנו רואים שהתורה כותבת על אברהם אבינו ע"ה שרץ ביום ג' למילתו לקיים מצות הכנסת אורחים, הריצה למצוה וכל הזריזות בטרחה עבור אלו שהיו נראים כערביים, זה צורת החסד שהיה עמוד החסד 'חסד לאברהם'.

וראשית החיזוק הוא בשקידת התורה, כי בלא תורה ח"ו לבו פנוי לכל הבלי העוה"ז, וע"י שעוסק ודבק בתורה ממילא מצוה גוררת מצוה ורוח של טהרה מסובבת אותו וזוכה לס"ד.

שיחת רבינו בהיכל הישיבה חורף תשנ"ו מתוך כתבי הרה"ג ר' חיים סנדומירסקי שליט"א - מודיעין עילית

מעשה רב

קצת הנהגות ועובדות ממה שעולה כעת בזיכרון

ליקוט קצר של עובדות ופנינים שנשמעו מפי רבינו על מן החזון איש זצוקללה"ה לקראת היא"צ ט"ו חשון

מינוי החזון איש לחבר בבית דין של חמשה

רבי דוד הלר, מרבני לוגאנו שבשווייץ, העיד כי שמע מפיו של החזון-איש: "כאשר תקום הסנהדרין במהרה, רבי מיכל יהודה יהיה ראש הישיבה שם, ואולי אף ראש הסנהדרין".

דעתו של החזון-איש על רבינו כראוי לשבת על מדין, לא היתה דברים בעלמא, אלא גם ביטא את הדברים להלכה ולמעשה, בהזדמנות מסוימת. היה זה כאשר החזון-איש ביקש להושיב בית-דין לחליצת אלמנה פליטת שואה, שבשל הנסיבות היה מן הצורך להרכיב בית-דין מיוחד עבור זה, החזון-איש ציין את שמו של רבינו כאחד מן הדיינים הנבחרים על ידו. וזו לשון אגרתו של החזון-איש בענין החליצה, ששיגרה לרבי שבתי יגל, ראש ישיבת סלונים בליטא וברמת-גן:

רב שלומים

אחדשה"ט וש"ת. רצוני בזה לבקש את הבא, האלמנה - - תחי' רמיא לחליצה להיבם - - שליט"א תלמידים מסלונים, ולרגלי עדינות נפשה קשה לה לסדר הדבר לפני ב"ד רשמי, ולזאת הננו מכינים ב"ד של חמשה¹, ורצונם שהדר"ג ישתתף בזה והמושב ב"ד יהי ברמת גן. שאר הדיינים: גיסי הרב נחום מאיר; הרב מיכל יהודה הר"מ בישיבת תפארת ציון; הרב אברהם פרבשטיין; הרב שלמה כהן

והנני חותם ברכה דוש"ת באהבה
אי"ש²

רבינו סיפר, כי החזון-איש הורה לו אז שילמד היטב הלכות חליצה שבשולחן ערוך, אולם בסופו של דבר לא איסתיעא מילתא, ומושב בית דין חד-פעמי זה לא התקיים³.

תפילתו של מן החזון איש

בימים ההם, בכל יום, עם דמדומי שחר היה רבינו צועד לעבר ביתו של החזון-איש להתפלל במחיצתו כותיקין. והיה מביט ומתבונן אחר תפילתו, וחוקק את המראה הנאדר בקודש בלבו. תיאוריו מאשר חזו עיניו, עליהם היה חוזר במלא רגש במשך השנים, היו מחיים מחדש את אותו מעמד.

את התפילה של החזון-איש תיאר בסילודין: "תפילתו היתה בתכלית הדקדוק. כל תיבה ותיבה בקריאת שמע היתה יוצאת מפיו בחיתוך הדיבור ובנעימות מיוחדת. ועם כל זאת לא האריך יתר על המידה. גם בתפילת שמונה-עשרה, ראו על פניו התאמצות יוצאת מן הרגיל, ופניו כפני מלאך אלקים, ובכל זאת, לא נמשכה תפילתו יותר מעשר דקות".

עוד סיפר, כי החזון-איש, רגיל היה להתפלל בשובה ונחת, בלחש והשקט. אך מפליא היה לראותו באמירת 'אבינו מלכנו', שלמרות חולשת גופו, היה זועק בהשתפכות נפש עצומה ונוראה.

"לא אוכל לשכוח מחזה פלאי זה" - אמר רבינו.

בהיכלו אומר כבוד

גם לאחר התפילה, היה רבינו ממשיך ומתחקה אחר הליכותיו ועוקב אחר דמותו של החזון-איש. פעם תיאר: "כשהייתי רואה את החזון-איש לאחר תפילת שחרית, כאשר היה עובר מבית הכנסת לחדו, הייתי רואה עליו ממש 'מלכות'! כמלך המושל בכיפה".

בהזדמנות אחרת סיפר את ששמע מחכם אחד, שהלך ברחובה של עיר, ודומה היה לו כי רואה הוא את החזון-איש צועד במרחק מה ממנו, ואמר בהתרגשות לזה שהתלווה אליו: "הנה החזון-איש הולך לפנינו". אך תוך כדי כך, הבחין כי אותו אדם נוטה ומסיט את ראשו לצדדים אנה ואנה, ומיד הסיק ואמר: "לא, אין זה החזון-איש!" החזון-איש חי בחשבון בכל תנועה ותנועה, שנעשתה מתוך סיבה וטעם, ומעולם לא נע זיע כלשהו מבלי מחשבה ומטרה.

עם כל זאת, ציין רבינו והדגיש, כי 'מלכות' זו הקרינה מתוך פנימיותו ללא גינונים חיצוניים: "הוא - החזון-איש - לעצמו, מה היה לו כאן בעולם הזה? לא כלום! רק כסא שבור ושולחן רעוע. אפילו מגבעתו אשר חבש לראשו, דומה כי לא החליפה מאז יום נישואיו... ומסופר, שפעם הציע לו אי-מי להחליף לו את רהיטיו לחדשים, אך החזון-איש לא הסכים לכך" -

¹ שו"ע אבה"ע סי' קסט סעי' א-ג (ע"פ גמ' יבמות קא ע"ב): "מצות חליצה בג' דיינים... לכתחלה מצוה שיוסיפו שנים על הג'".

² התפרסם בג'גונים ושו"ת חזון-איש, ח"א, [ירושלים] תשע"ב, עמ' שכג, ומצוטט בזה באדיבות המו"ל.

³ מבן רבינו רבי אברהם יצחק.

הרהיטים הפשוטים והבגלים, הם הם האושר והטוב האמיתי בעולם הזה - ביאר רבינו, והמשיך: "כל חיי העולם הזה הם כדי להנחיל עולם הבא. אמנם יש כאלה שכבר בעולם הזה רואים שהם חיים חיי עולם הבא - **אצל החזון-איש ראו והרגישו את זה ממש בחוש**".

*

עם כל דביקותו ברבו החזון-איש, ושתיתו בצמא כל הגה שיצא מפיו - נזהר היה מלהכביד עליו שלא במקום הצורך וההכרח. בתום תפילת מנחה בשבתות, נהגו מתפללי המנין לגשת אל החזון-איש בזה אחר זה, ללחוץ את ידו ולהתברך בשבתא טבא. אך רבינו, בידעו את יקרת הזמן בעיני החזון-איש כמו גם את חלישות גופו המרובה, לא היה נוהג כן - אלא היה עובר-חולף על פניו, מאחל 'גוט שבת' ויוצא. (מרשימות הרב יששכר קנול ששמע מפי רבינו).

דינים העולים

סח רבינו: אל ביתו של החזון-איש נכנס פעם הרב אברהם יוסף שפירא, והוא באותם הימים תלמיד ויושב לפני רבו רבי דוב בעריש ויידנפלד - הגאון הנודע מטשיבין, ושותה בצמא את דבריו. ביקשו החזון-איש שישמע בפניו איזה דבר חידוש מרבו. התלמיד נענה ואמר חידוש מתורת רבו. מיניה וביה חישב החזון-איש ואמר: "אם כדבריו, יוצא חידוש בהלכה כך וכך..." ודן ביסוד הלכה זו אם אינו נסתר ממקומות אחרים.

ביאר רבינו: **כן היה החזון-איש שומע דבר חידוש, כשהוא רואה את החידושים להלכה ולמעשה היוצאים מתוך החידוש, וזה היה קנה המידה לקבוע אם החידוש ההלכתי הנידון נכון ואמיתי - אם אינו נסתר מסוגיות בש"ס. "באופן זה ובצורה זו, צריך לשמוע דבר חידוש"**. (מעשה זה סיפר רבינו משמו, במעמד קריאת שם תלמוד תורה 'דרכי אי"ש' על שמו של רא"י שפירא, בתום השנה לפטירתו כ' בסיון תשס"א).

'חזון איש' על בבא קמא

ספרו של החזון-איש על מסכת בבא קמא, שונה בדרך לימודו משאר ספריו, והוא קרוב יותר בסגנונו לדרך הלימוד בישיבות. והסיבה לכך ציין רבינו, כי בתקופה שלמד החזון-איש מסכת בבא קמא ועסק בכתיבת ספרו, ישן אצלו רבי שלמה ברמן שהיה משוחח איתו שעות רבות בלימוד, ולכן ספר זה הוא על דרך הלימוד בישיבות.

וסיפר רבינו, כי פעם העניק לו החזון-איש את ספרו על מסכת בבא קמא, וראה בזה השגחה פרטית, שמסכת זו צריך ללמוד עם 'חזון איש'. בהזדמנות אחרת התבטא כיוצא בזה: "כנראה שהחזון-איש הבין שספר זה ישמש אותי בלימודי עם התלמידים".

ידיעת התורה

קביעות היתה לרבינו לאחר נישואיו, לגרוס בכל בוקר שני דפי גמרא, כחלק מתוכניתו ללמוד את הש"ס כולו - כאשר קיבל מרבו המשגיח רבי מאיר חדש, מימי לימודו בישיבת חברון.

על דרך לימודו באותם הימים סיפר רבינו: "נוהג הייתי ללמוד בכל יום שני דפי גמרא ללא רש"י ותוספות, ורק במקום ההכרח הייתי מעיין בדברי רש"י. ובאם אירע והחסרתי באיזה יום מחוק לימודי, לא הייתי הולך לישון בליל שבת עד שהשלמתי את חובותי מכל השבוע. במשך חורף אחד הספקתי את המסכתות: ברכות, שבת, עירובין ופסחים. היה לי מזה סיפוק גדול ביותר"⁴.

ושאל רבינו את החזון-איש, מהי הדרך לסיים ולדעת את הש"ס, שהרי טרוד הוא בהגדת שיעוריו והכנתם? תמה החזון-איש כנגדו: "עכשיו אתה רוצה לדעת ש"ס? ש"ס צריך לדעת כבר בגיל בר-מצוה"⁵.

נזדמן לרבינו לשמוע אחד המציין באוזני החזון-איש על פלוני - שהיה ידוע כמי שסיים את הש"ס: "עהר האט א ביסל מעלה" - הוא בעל מעלה כלשהי... החזון-איש התקומם מול הגדרה זו, והגיב: "ש"ס איז א קליינע זאך?! דאס איז פון עיקר תורה!" - וכי ידיעת ש"ס הוא דבר 'כלשהו', הלא זהו העיקר של התורה, חלק בלתי נפרד מקיום התורה.

עוד סיפר: הייתי עם החזון-איש בבחינה האחרונה שלו ב'תפארת ציון' (בחודש אלול תשי"ג). אחד הנוכחים במבחן אמר איזו 'לומדות', אך הדבר היה נגד משנה מפורשת בזרעים. הלה, היה מן המקורבים לחזון-איש, ולכן יכול היה לגעור בו כשכולו תמיהה: "האין לא יודעים משנה מפורשת בזרעים?!" ("החזון-איש אמר את זה בשקט... הנוכחים לא שמעו, רק אני, שישבתי בסמוך אליו, שמעתי" - ציין רבינו).

חלקנו בתורתו

החזון-איש בספריו מברר בעקביות כל הלכה ודין, כל משנה וברייתא שהשמיט הרמב"ם בחיבורו - על מה ולמה השמיטן. כשהוא קובע לעיתים מסמרות בשיטת הרמב"ם מתי דרכו להשמיט ואימתי לא⁶. אמנם פעמים רבות לא מוצא החזון-איש

⁴ לפי חשבון מספר הכולל של דפי מסכתות אלו - 443 - לימוד שני דפים ליום מתמשך על פני כשבעה חודשים ומחצה. יתכן ודפים קלים יותר היה רבינו לומד יותר משני דפים באותו יום.

⁵ ראה קובץ אגרות חזון איש ח"ג אגרת ב: "ובודאי אי אפשר לעמוד על סוגיא אחת בלתי ידיעת כל הש"ס".

טעם ופותרון להשמטה זו, והרי הוא מתבטא "תימה על הר"מ שהשמיט..."⁷, או למשל: "סוף דבר, הרמב"ם השמיט... וטעמו נעלם מאתנו"⁸.

וכיון ש"טעמו נעלם מאיתנו" - למה השמיט? האריך החזון-איש לבאר בסוד-שיח עם רבינו, יסוד מוסד במסירת התורה: "לכל אחד ואחד יש את החלק שהוא יכול להשיג בתורה. אבל החלק שניתן לו הוא מוגבל עד גבול מסוים - וכלל זה הוא אף בגדולי גדולים! ועל כן לא השיג הרמב"ם הלכות אלו שנשמטו ממנו"⁹.

סיפר רבינו: למדו אצלי תלמידים שראיתי שאינם קולטים את הלימוד, והבאתי אותם בפני החזון-איש. ישב החזון-איש ולמד עם כל אחד ואחד מהם באופן נפרד, סוגיה אחרת - ומאז נפתח להם פתח ללימודם, וראו ברכה בעמלם.

שאלתי לפשר הענין, ואמר לי: "לכל נפש ישראלית יש את חלק התורה שלה, וכשהוא לומד את החלק שהוא משורש נשמתו, הוא מרגיש את נעימות התורה, ומתוך שקיבל 'טעם' בלימודו, הוא נמשך ללימודו יותר ויותר, ומכיון שכבר טעם וראה כי טוב, שוב נפתח ונמשך לבו גם בסוגיות האחרות, שאינן מחלק נפשו ושורש נשמתו.

על יגיעתו ורום דביקותו של החזון-איש בתורת הגר"א מוילנא, סיפר רבינו: ידוע שהחזון-איש אמר על עצמו, שכאשר הוא שקוע עמוק עמוק בתלמודו בבירור דברי קדשו של הגאון מוילנא, יש והוא זוכה לראות את פניו בחלום"¹⁰.

הוראות והדרכות

המבנה

ישיבת 'תפארת ציון' היתה בבת עינו של החזון-איש. מעורה היה בנעשה בה, ועל פי הוראותיו והדרכותיו הונהגה הישיבה. אף היה מגיע בכל סוף 'זמן' לישיבה לבחינת התלמידים. דרך בחינתו ושאלותיו, היו תורה שלמה שרבינו למדה בעיון, ומסרה לאחרים.

סח רבינו: שאלותיו של החזון-איש היו שאלות פשוטות בתכלית - מה אומרת הגמרא, ומה מבאר רש"י וכיוצא בזה. ולא כל שאלה אחרת המצריכה מחשבה ועיון יתר על הכתוב מפורש. כל עיקר בחינתו היה לראות את שליטת הבחורים במשא-ומתן של הסוגיה ותו לא. בכך הבהיר החזון-איש, כי יסוד ההצלחה ודרך העלייה וקנין התורה הם ההבנה הברורה בסוגיית הגמרא. וכשהלומד רכש את הידיעה וההבנה הזאת - מכאן ואילך סלולה דרכו.

"באחת מהבחינות" - סיפר רבינו - "ניסיתי לשאול את התלמידים שאלה יותר עמוקה, אך החזון-איש עצרני ולא נתן לי לשאול".

וכבר היה מקרה שהחזון-איש בבחינתו אפילו לא ביקש תירוץ לקושייתו.

היה זה לאחר שהחזון-איש כבר בחן את שני השיעורים הצעירים, וכשנכנס לבחון את השיעור הגבוה, כבר תש כוחו, ולא היה בכוחו לבחון ולשאול, ואמר לתלמידים: "הבחינה הזו היא לראות מי מבין את הקושיא של התוספות. ומי שיבין - סימן שהצליח במבחן".

הוא ציין לדברי התוספות בפרק איזהו נשך (דף סא ע"א ד"ה אלא). - אותו למדו התלמידים, וביקש מהם שיבארו את קושיית התוספות. לאחר שהראו התלמידים את הבנתם בקושיית התוספות, אמר להם החזון-איש:

המיוחד בדברי תוספות אלו, שהתוספות שואלים שאלה בנוסח "ואם תאמר" ונשארים בקושיא - בניגוד לכל המקומות שבש"ס, כשהתוספות מקשים "ואם תאמר" הם מתרצים "ויש לומר" - שהרי כך מתבקש מהלשון "ואם תאמר" כך וכך, "יש לומר" ולהשיב כך וכך.

על כרחנו - אמר החזון-איש - שבמקור היה כאן תירוץ, אלא שנשמט מן הדפוס באשמת ה'בחור הזעזער', והוסיף החזון-איש ואמר תירוץ נפלא על קושיית התוספות - וזוהי סיים את הבחינה. (וכן כתב החזון-איש בספרו (בבא קמא, סימן טז סוף אות יט): "ובדברי התוס' חסר כאן תירוצם שנשמט מהמעתיקים, שהרי התחילו בלשון וא"ת, ובכל המקומות שלא סיימו בתירוצם הוא השמטה ואפשר שתירצו כן").

יהיה ניתן בס"ד להשיג הגלין בבית מרן זללה"ה.

להערות והארות אפשר להתקשר לסל: 036180849 או בפלאפון 0504114770 [להשאיר הודעה בתא קולי] או דרך

פקס 036186624.

⁶ ראה למשל, חזון איש, יו"ד, הל' תערובות, סימן כה אות ב: "כן דרך הר"מ להשתדל שלא להשמיט דין המשנה, ולתקן ההלכה שתהא קיים למאי דפסקינן".

⁷ חזון איש, כלים, סימן י אות ט.

⁸ חזון איש, הל' נדה, סימן קיב (סב) אות ו.

⁹ ראה דברי רבינו ומה שביאר על פי יסוד זה, באמרי דעת, ח"ב עמ' תכה. וראה דברי החזון איש, יו"ד סי' קנ אות יד, המתבטא על חיבורו של הרמב"ם - "שהיא עבודה בלתי טבעית בכח אנושי, רק שניתן מתנה למי שזכה לכך".

¹⁰ ראה קובץ אגרות חזון איש ח"א אגרת לב: "אנו מתייחסים להגר"א בשורה של משה רבנו ע"ה, עזרא ע"ה, רבנו הקדוש, רב אשי, הרמב"ם. הגר"א, שנתגלה תורה על ידו כקדוש מעונד לכך, שהאיר במה שלא הואר עד שבא ונטל חלקו, והוא נחשב כאחד מן הראשונים... ומדרגתו ברוח הקודש בחסידותו ובגודל תבונתו וביגיעתו ובבקיאותו בעיון העמוק בכל התורה המצויה עתה בידנו, אי אפשר כלל לצייר את אפשרותם...". וראה עוד שם ח"ג אגרת כח, על דרכי הגר"א בביאורו לשלחן ערוך.

נפש גחלים תלהט

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל
גליון 118 וירא תשע"ז
shneiderav1@gmail.com 0527697944 או בדוא"ל

דבר המערכת

המאמר הראשון הוא דברי התעוררות אחרי פטירת מרן האבי עזרי צ"ל [עיני ישראל עמ' תרי"ח]
בפרשיות הבאות עוסקת התורה בביאור יסודות בנין הכלל ישראל, האבות הק'. כל אב תפס מידה ממידותיו ית' ובזה נחקקה בכללות כנסת ישראל ובנפשות כל אחד ואחד מבניה. הדברים עמוקים ועדינים ומבוססים על ידיעות שונות שאין כאן המקום והאפשרות להרחיב בהם. בפרשה זו [במאמר השני] נעסוק ביצחק אשר הוא כנגד מידת הדין כנודע. והרבה יסודות התורה יתבארו כאן בשרשם. תורתנו נתונה לרב יוסף ובערמאן נ"י אשר ידיו לו רב בהפצת תורת רבינו ומסר לנו כת"י עיני ישראל ח"ג משם נלקח מאמר זה.
הבהרה: מחמת סגנון היחודי שאין שום דבר תורתו של רבינו צ"ל שברים עריכה ועיבוד לשון כפי שנעשה בספר "נפש גחלים תלהט" ש"ל בעדוד. על כן כל שיגאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך.
כל הערה תתקבל בברכה.

המערכת

בן תורה קבלת עול

[דברי התעוררות אחרי פטירת מרן הגרא"מ שך זצוקללה"ה]

אי' בחז"ל קשה סילוקן של צדיקים כמו שבירת הלוחות (הובא ברש"י דברים י' ו'), התורה שהיתה חקוקה על הלוחות זה היה ברמה אחרת משל התורה שאנו לומדים היום וזה סוג אחר של רוממות בתורה, וכל צדיק שנפטר מסתלק חלק תורתו עמו, אך בהלוחות היה שינוי כל הכלל ישראל מבני עליון לבני תמותה, ושבירת הלוחות נראה כהרס מוחלט.

והנה בסוף התורה שמדובר על גדלותו של משה לכל האותות והמופתים וכו' אשר עשה משה לעיני כל ישראל, אומר רש"י מזה עשה לעיני כל ישראל – שבירת הלוחות שנאמר בהם ואשברים לעיניכם, ואמרו חז"ל על הפסוק אשר שברת יישר כח ששברת, הרס כזה מה מגיע יישר כח על זה, ובזה מצינינם גדלותו של משה.

יש מדרש חז"ל בילקוט בסוף קהלת דברי חכמים כדרבונות כמסמרות נטועים בעלי אסופות יש בזה כמה פי' בחז"ל, מה דרבן הזה מכוח את הבהמה לתלם כך תורה מכוונת דרכי אדם, כמסמרות נטועים כמסמר שתוקעים אותו וא"א להוציא, בעלי אסופות אימתי מתקיים ד"ת כשבעליהם נאספים מהם פי' כשאדם יש לו רב כל פעם שלומד ונתקל בקושי' הולך לרב אך כשהרב נאסף רח"ל ואין לו למי לשאול מתייגע יותר עד שהקב"ה מאיר עיניו, ע"כ, זה סדק של רווח שיוצא רח"ל מהאסון של פטירת הרב.

יש גמ' בשבועות עה"פ וכשלו איש באחיו שא' נתפס בעון השני מדובר באופן שהי' לו שיכות לזה כגון שלא מיחה, וזה משום שכל ישראל ערבים זה לזה, המבי"ט בקרית ספר אומר מהו שכתוב ערבים זה לזה ולא זה לזה, וביאר שכל אחד מעורב בשני לא רק ערבות למעשיו וכל נפש מישראל יש מחלקה בכל שאר בני ישראל ומעשי כל אחד נוגע להשני, וכל מעשה טוב מפעיל טוב בחלקו אצל כל בני ישראל.

יש רעק"א בגליון הש"ס בסוף יומא (פו:) על הגמ' שם מי שעשה תשובה מוחלין לו ולכל ישראל, מציין שם הגרעק"א שהרמ"ע מפאנו אומר שכיון שכל אחד מישראל מעורב בכל נפשות הציבור ומה שעשה תשובה פעל בכל נפשות הציבור שיש חלק אחד בהם שעשה תשובה ובמדה זו יש סליחה. הרי הערבות היא לא רק שנושא אחריות לחוב אלא אני נמצא שם ממש.

וצריך לדעת כשמדבר בגדול בדור שהריבין תורה כע' שנה ולא הי' לו בעולמו דבר אחר מלבד תורה והרבצתה לתלמידים, א"כ הציור שלו בתפקוד הציבור שהכח של ללמד תורה נמצא בכל הציבור ומעורב בערבות הציבור.

אי' בהגר"א צ"ל על הפסוק "ממכון שבתו השגיח על כל יושבי הארץ" בדרך רמז דממכון שבתו השגיח ר"ת משה ופירשו תלמידיו שיש בכל דור נפש המיוחדת להיות כמשה בדורו ולפי ערך הדור, וכדאיתא במדרש שבכל דור יש כאברהם יצחק ויעקב וכמשה, דאיירי לפי ערך קטנות הדור, ממכון שבתו השגיח היינו בהשגחה משמים איך להתנהג עם דור זה איזה רמה יש בדור, מסתכלים בראש הדור שהוא משה בדורו אין אנו יודעים למדוד ערך זה. אך צריך לדעת שיש דבר כזה וצריך

לחשוש. דלפי המשה שיש בדור לפי זה נקבע כל חלקי הדור, דאם הוא נושא את הדגל בגאון, הדור מקבל חנינה אחרת, ואם פחות ח"ו פחות, ויש כזה דבר בהשגחה שיש נפש א' שמתחשבים בו איך להתנהג עם הדור, בדור המדבר זכינו ע"י משה לתורה מן וכו' כן הוא בכל דור.

ומי שמסר כל חייו ללמד תורה לישראל ולא הי' לו שום דבר אחר מלבד זה יש כאן סימנא דאורייתא על זה. משה רבינו כשבקשו שליו אמר "אם ככה את עושה לי הרגני נא הרגו ואל אראה ברעתי" דהוא רק ללמד תורה להדור, לכן יש כאן חשש לשינוי ההנהגה עם כל הדור. דכל זמן שהוא היה נמצא איתנו, והיה מעורב בכל הדור חלק מנפש הזו שכל מציאותה רק ללמד, חלק זה מלמד לכ"א שבדור תורה, ובהסתלקותו לא רק שלקח חלק תורתו והלך לעולם האמת, אלא חסר לכל אחד בנפשו את החלק המלמד הזה שמי יודע כמה סיעתא היה לו ללמוד עי"ז.

ממילא מצד זה, זה אסון נורא מי שהוא עדין נפש הרגיש שהתחולל משהו בנפשו, ומי שהוא בן תורה שרוצה לרדת לכל סוגיא לעומקה ואין את הרב שמלמד הדרך היחידי הוא שיניח עצמו בכל ארכו ורחבו בתה"ק עד שהקב"ה יאיר עיניו בתורתו. ואז הגם שפטירת הרב זה אסון נורא, נמצא בו סדק של אור, והוא תוספת העמלות והסייעתא להאיר עיניו בתורה שכעת מסוגל לזה יותר, זה הדרכנות ומסמרות נטועים שנהי' כשבעליהם נאספים מהם וזה הי' בדורינו.

עוד דבר שיש בסדק הזה, בלוחות ראשונות כתוב שאם היינו זוכים לקבלם לא הי' שכחה כלל, ואחר שנשברו מקבלים רק ביגיעה, מצד אחד נראה שדרך הראשון הוא יותר טוב כל אחד הי' מלא מעינות של תורה, אך יש בזה קצת חסרון שלא הי' צריך להתייגע כלל הכל בא בקלות והכל זוכרים, הגאון רבי ברוך בער צ"ל אמר פעם על ת"ח אחד שהי' לו בקיאות וכח החידוש חכרון טוב וכו', האם פעם נחלה על תוספות על אף כל הגדלות אבל צריך להתייגע עד מיצוי הנפש, וזה חסר.

לוחות הראשונות אחר חטא העגל כשחזרו להיות בני תמותה היינו שהיצה"ר והרע מעורב כאן ואז היו חיים עם הרע לעולם ועד, והטובה הגדולה לאדם להפטר מהרע ולהיות גוף נקי הוא על ידי מיתה, וכן פירש הנפח"ח על מה שכתוב פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם דעל ידי זה לא יפטר מהרע לעולם וזה לא טוב לכן גרשו הקב"ה מגן עדן להפטר מהרע הזה.

יגיעת התורה שאדם שובר עצמו רק כדי להבין תורה זה מלמד האדם להפטר מהרע, ואז אפשר לקוות שיקבלו לעתיד גוף נקי כיוון שהשתדלו להפטר מהרע, וזה ה"יישר כח ששברת" על הלוחות, וזה הדבר הגדול שעשה מרע"ה לכלל ישראל, שצריכים להתיגע ואז לאחר התחי' יקום עם גוף חדש כיון שלימד עצמו להפטר מהרע. זה דוגמא למה שכתוב בילקוט סוף מעשה בראשית שטוב זה יצ"ט וחיים, טוב מאד זה יצה"ר ומיתה, דהן הן הדברים דכאן איירי אחר החטא בסוף יום שישי וע"י יגיעה אחר המיתה אפשר להפטר מהרע, ועי' באריכות בנפח"ח ש"א פ"ו בהגה"ה שם.

ומובן שמדובר כאן בתלמיד שמכיר שהתורה היא חייו ממילא מוכן למסור עצמו לגמרי לתורה"ק, הדבר היקר לאדם הוא חייו כמאה"כ (איוב ב' ד') עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו, אבל כשמתאמת אצל בן תורה שרק התורה היא החיים מוסר את כולו לתורה לא פחות ממה שאדם מבחין מוסר עבור חיים של חול.

זה ביאור הסתירה ששאלנו מקודם מצד אחד קשה סילוקן של צדיקים כיום שבירת הלוחות מצד שני יישר כח ששברת, זה לא סתירה, דודאי שבירת הלוחות הוא דבר נורא, אבל אחר החטא מוכרחים להפטר מהרע, והדרך הבטוחה היא להכיר שרק תורה זה החיים ממילא מוכן להקריב הכל, ואז דוחה את צרכי הגוף להיות שוליים להחיים שלו וסיעתא להם אבל לא חלק מהמובן חיים. כן במיתת הצדיקים מאבדים את הרב, אבל יש סדק של דבר טוב בזה שמעתה יתיגע יותר.

צריך לדעת שמה שחז"ל אומרים קוב"ה ואורייתא וישראל חד, כמו שקוב"ה חד ואין זולתו ח"ו, כך התורה צריך להיות אצל ישראל חד שאין עוד מלבדה כמו שהקב"ה אין עוד מלבדו, דקוב"ה ואורייתא חד, וישראל ואורייתא חד או צריך להיות מורגש שאצל ישראל זה באמת המושג של החיים, כמו שאומרים כי הם חיינו ואורך ימינו, והתורה היא נשמת החיים, וכל שאר דברים הם רק סיעתא לתורה, כדאית' (בברכות לה:): הנהג בהם מנהג דרך ארץ בהד"ת דגם כשעוסק בדברים שהם צרכי גופו יחשוב בדברי תורה, הגר"ב ז"ל מביא ששאלו פעם את הגר"ח ז"ל אם אפשר להיות שחקן לפרנסה ואמר דכתוב הנהג בהם מנהג ד"א ובשחקנות א"א ללמוד יחד עם העסק הזה, ממילא זה דבר שהוא בחפצא ביטול תורה, וזה עקירת התורה ואסור להתעסק בזה.

בן תורה כל כמה ששולל מעצמו ערך דברים אחרים לפי זה מרגיש את חיי התורה, ואם מערבים דברים אחרים כמושג בחיים לא טפל להתורה אי אפשר לטעום מה זה באמת חיי תורה, ואין זה רק נותן טעם לפגם אלא יותר מזה, מי שהכיר קצת את הראש ישיבה זצ"ל ראה איך שהביאו לנו מב' וג' דורות שלפנינו (הוא עבר יותר מארבע דורות) דוגמא איך נראה השקעת החושים בתורה לא היה אצלו בנמצא שום דבר חוץ לתורה במציאות, וזה היה לנו דוגמא כזה ראה וקדש וזה השימוש ת"ח כמעט הכי גדול שאפשר לקבל מאדם גדול חי גם בעת שלא מדבר דיש כאן דוגמא של טיפוס כזה שעסק התורה זה החיים שלו.

יש בעיה בדור הצעיר שבלשון עדינה קוראים את זה פינוק [כמו שאומרים בחוץ כשרוצים לתרץ כל האסונות שקורה בחוץ אומרים ערבי התאבד והכל מתיישב] זה פשוט קישוט במילים יפות ובזה מסתדר הכל, יש בזה בעי' והולכים הלאה, פינוק זה שכל אחד רוצה שהכל יסתדר כדעתו ורצונו, ויחזר על זה אלף פעמים ממילא לא יודע איך להתחיל להתמודד עם שום בעי' בעולם, כשמגיע דבר רציני הוא נופל תחת זה. כשרואה שמהו לא הולך כרצונו מתיאש וחושב שהוא לא יצליח, וכבר רגל א' בחוץ והולך ומדרדר רח"ל, והכל משום שלא התמודד בבעיה כיון שזה היה שלא כרצונו, והוא רצה שהכל יהיה כרצונו, בדורות שלפנינו ידעו שהחיים מלאים בקשיים שצריך לעבור אותם ולהצליח, ר"ת בספר הישר בחלק המוסר מגדיר את

העולם "נוה התלאות" בית מלא תלאות. מי שסוגר העינים ואומר שאין זה כך הוא סתם שוטה, ולמה המציאות כך, האריך שם ר"ת שהקב"ה רוצה לנסות האדם בקשיים כדי שיתעקש ויעבור הקושי ואז יהא יציב בעבודתו ית', וכשקורס תחת הקושי זה מפסיק את כל דרך העבודה שלו.

צריך לדעת שיש הרבה דברים שלא כרצונו ואף על פי כן יש שו"ע ויש דעת תורה לדעת איך להתמודד עם כל זה, וזה ההצלחה בחיים, רש"י בתחלת פ' נצבים אומר בשם חז"ל דאחר צ"ח קללות ששמעו ישראל נבהלו אמר להם משה דהיסורים מיציבים אתכם, מי שעובר דבר קשה זה מיציב אותו לא ליפול תחת הקושי, יסורים של יגיעת התורה זה מיציב את האדם בדעת תורה וכך יודע לעבור קשיים כשנפגש בהם. כך צומח גדלות לא רק בתורה אלא בהכל.

הברייתא של רבי פנחס בן יאיר שהמסילת ישרים מבוסס עלי' מתחילה תורה מביאה לידי... אח"כ כתוב מעלות על גבי מעלות אך הכל צומח מתורה, וכאן כשרואים גדול בתורה כמו הראש ישיבה זצ"ל חושבים שהוא גדל על עץ כה שמגדל גדולים, מה אני יעשה שאני גדל על עץ קטן, לא אוכל להיות גדול, היגיעה ששבר את כל הגוף זה הצמיח את כל המדות טובות וכל הסיפורים ששמענו לאחר הפטירה, מאות מעשים מופלגים על בין אדם לחבירו ושאר דברים מופלאים, אף שהיה השקיעות שלו רק בתורה, והתורה הצמיחה את הכל וכך נהיה אדם גדול בהכל.

זה מה שאמרנו שהפטירה שהיא כשבירת הלוחות יש בה סדק של אור שזה מוסיף יגיעה וזה מצמיח גדלות, יש רש"י בפ' ויצא על הפסוק ויצא יעקב יציאת צדיק עושה רושם כשהצדיק בעיר הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה יצא משם פנה הודה וכו', וז"א היציאה משאירה רושם שניכר שהיה שם צדיק, ואין לך יציאה גדולה מפרידת הנפש מהגוף, והרושם הוא תכירו שהיה כאן גדול שמילא חלל וכשהלך והשאיר החלל זה מצמיח מצב שצריך להתיגע, והיגיעה תתקן משהו ממה שהיה קודם זה הרושם שמשאיר כשלוקחים בבואה דבבואה ממה שהיה וזה ההיכר שהיה פעם גדול, וח"ו אם לא לוקחים אז אין זכרון לראשונים. וגם לאחרונים שיהיו לא יהיה להם זכרון וכו'.

החפץ חיים ז"ל שנתגדל להיות כח"ח, שמענו מגדולינו זצ"ל שהי' לו יגיעות עצומות בנעוריו במלחמות עצומות עם יצרו והתעקש בדעת תורה ומוזה נהיה לכלל ישראל ח"ח, זה לא צומח רק עם קצת מים להשקות, שמעתי ששאלו את הדיבוק, ששלח הח"ח ז"ל מנין אברכים משיבתו להוציאו, איך נחשב הח"ח בשמים ואמר כתנא קטן בדורו בגלל התמדת התורה שלו, אצל הח"ח היה רוח"ק ממש ודברים נוראים בבין אדם לחבירו והיטיב עם כלל ישראל בספריו, אבל העיקר התמדת התורה.

אמרנו שאדם רוצה שהכל ילך חלק לפניו ואז יעשה מה שצריך, מה שקוראים היום בטחון עצמי רגילים לפרש, כמה אני אוזח מעצמי לפי זה אני יכול להתמודד, ממילא בחור או אברך צעיר שמרגיש שהאישיות שלו לא עמידה בנסיון מרים את הידים ואומר זהו גמתי כאן, זה טעות גמור, המובן בטחון עצמי הוא שאדם מישראל צריך להאמין שיש לו כח בחירה, אנו חושבים שבחירה היא רק לבחור בין טוב לרע, זה לא העיקר זה השוללי של כח הבחירה העיקר הוא שהקב"ה הכניס בכח נפש מישראל לשבור כל מחיצות העומדות בפניו כל עוד הוא נמצא בעוה"ז, למעלה מעוה"ז יש עולמות רוחניים ובין עולם לעולם יש מחיצות עד כאן תבא, המעשים טובים שלנו עולים ושוברים כל המחיצות ומגיעים עד שרש כל השרשים. כמו שכתב בספר עבודת הקודש לאחד מקמאי מדורות האחרונים, שעיקר הצלם אלקים שבאדם הוא כח בחירה הזה כמו שכביכול כלפיו ית"ש אין מחיצה שיכול לעצור בעדו, כך אין מחיצה העומדת לעצור בעד האדם וע"ז צריך לבטוח שבאמת - אם אני רוצה - אני יכול, רק יש גדרים בהלכה של אונס רחמנא פטרי' לא שאי אפשר רק כיון שהתורה הגדירה את זה כאונס או אני פטור.

כעת מי שיכיר את כח הזה יתמודד עם כל הבעיות. וכח זה לא מוזקן, כמו שאמר הגר"א ז"ל באדרת אליהו פ' ראה, ותמצית דבריו שבכל יום הקב"ה מחדש אצל האדם את כח הבחירה, והוא בכל הרענונות שלו, אך האדם לא מכיר את זה וחושב שזה כמו אתמול. וזה לא כך כל יום מתחיל בחירה חדשה, וכאן יכול להיות הבטחון העצמי של האדם שאין דבר שאי אפשר לעשות, ואז היגיעה שהיא באמת קשה אך יודע שאפשר להתגבר על כל המחיצות, שהם נשברות בפני כח זה.

נסיים בדברי רש"י סוף פ' ויחי דהאחים ראו אצל יוסף שאינו מקרב אותם כמקודם, ושלחו לו אנא שא נא וכו' ואמר להם שהכל היה מן השמים וכו' ולשון רש"י שם שאמרו לו אם אביך

מת אלו קיים והם עבדיו עכ"ל, זה מה שקרה שגדול הלך שהיה אביהם של ישראל בדורינו פשוט טיפל בכולם אבל אלו קיים חי ואנו מסוגלים להמשיך את קו החיוב המוטל עלינו כעת אנו אחראים לכלל ישראל, מקודם היה אבא שהיה איכפת לו ודאג לכלל ישראל, כעת הדואגים צריכים להיות הציבור, הם ויכולים דאלוקיהם של אלו חי זה אומר שאפשר לעשות אותו דבר שהגין האב בזמן שהיה קיים, צריך כל אחד לקחת עצמו בשני ידיו להכיר מה קרה כאן ועם זה נקודה שהשי"ת יאיר עינינו בתורתו ויקבל יגיעתנו ועבודתנו אליו, ומי שאמר לעולמו די יאמר לצרותיהם של כלל ישראל די, ויקרב ביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

המבט הנכון על נסיונות החיים

[אגרות דעת עמ' ק"נ]

האדם נמצא בעוה"ז רק בשביל דבר אחד בלבד, והוא להיות מנוסה, ועי"ז לראות באיזו מידה הוא דבוק לרצונו ית'. כל מצבי האדם שהוא נפגש עמהם אינם מסורים בידי כלל להסתדר בהם. כולם מסורים הם בידי שמים. מה שסידר הוא ית"ש לכל נפש מדת ואפני נסיונותיה. והוא מנוסה בזה לראות במה יבחר אם ברצן ה' המפורש לו רק בתורתו ית' או בויתור על זה ובחירת נוחיותו בעולם החומרי. כפי מידת ואיכות הויתור על עניני החומר ככה הוא מתנשא (מלשון התרוממות כפי' רמב"ן הידוע) וקומת צורתו הפנימית מתחזקת יותר ומכונה אותו להתגבר על עוד קשיים. ואם כי האדם סובל בעת ויתור על החומר (שהרי יש משיכה טבעית לצרכי החומר, והוא סובל אי נוחיות ממה שצריך לכווץ את עצמו) מ"מ אין יסורים אלו שוברים את האדם אלא הם מגבשים אותו ומעמידים אותו. וזוהי קומתו דאכן יש לו גבורה נפשית וגבור ביצרו הוא. א"כ הבריחה מנסיון שהועמד בפני האדם וחיפוש נוחיות הוא בריחה מעצם החיים, ועזיבתם. בריחה אינה פתרון לשום בעיה בחיים.

האדם מוכרח לעבור נסיונות. ובריחה מנסיון א' אינה מבטחת כלל שמעתה תהיה לו דרך סלולה להמשיך חיו, וזה טעות מרה והעלמה מן המציאות הקיימת לצלול במים אדירים של עולם הדמיון. אבל כל זמן שלא הכיר אדם חומר החוב שיש לו בעולמו, ואין לו משקלו הראוי, אז יהיה לפניו כל ויתור על שאיפות הסודור בעניני גשם כנטל ממש. אבל ברגע שיעמוד על איכות חובתו בעולמו מצד אחד ומצד ב' האושר ועושר שנמצא במילוי חובתו להתענג בתענוג היותר נפלא ונעלה לנצח נצחים, אז יקל עליו הויתור על שאיפת סודור בחיי השעה הקשורים במילוי והכנעה לתביעות הגופניות.

עומק מהות העבודה הנלמדת מיצחק

[עיני ישראל ג' כת"ו]

שליטתו והנהגתו בבריאה, ונותן מקום להרגיש שיש מציאות שהיא "חוץ ממנו", ואז עבודתו של האדם היא לקרב הכל אליו ית', כמאז"ל הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, וכשאדם מקבל על עצמו עול מלכות שמים הרי הוא מכניס את מה שהיה "חוץ מידי שמים" בחזרה לידי שמים, ובמצב זה בלי עבודת האדם נשאר העולם מרוחק ממנו ית' באופן שלא יהא לו קיום, והוא ששנינו במתני' (אבות פ"ה) ליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם. שהצדיקים בעבודתם נותנים קיום לעולם כי העבודה מפקיעה את החסרון שיש בבריאה שנראית מרוחקת ממנו, ובוזה מביא אותה לשלמות וקיום נצחי [א.ה. היינו שמקרב אותה חזרה לבורא שהוא נצחי]. נמצא שהבריאה היא בעלת שתי פנים. פנים של בטול ואי קיום [ראה שאינו יכול להתקיים] ופנים של קיום [ע"י עבודת האדם כנ"ל]. נמצאנו למדים שרק מציאות ה' פנים נותנים מקום לעבודה. לכן יצחק שהוא עמוד העבודה התייחד להיות בעל ב' פנים.

ב. הגדות השכר – "תענוג" או "אור"?

ובזה נשכיל להבין את גדר השכר שמשגי האדם חלף עבודתו, ותחילה נקדים הקדמה אחת במהות ענין השכר העתידי. הנה בפסוקים מבואר שגדר השכר העתידי הוא תענוג כמ"ש "או תתענג על ה'", וכפי שכתוב בתחילת המס"י, לא נברא האדם אלא "להתענג" על ה' ולהנות מזיו שכינתו ע"כ. מאידך מצאנו בחז"ל שגדר השכר העתידי הוא אור, כמ"ש במדרש (ב"ר) "זיירא אלקים את האור כי טוב", ראה שאין האור ראוי שישתמשו בו הרשעים בעוה"ז, גנוזו לצדיקים לעת"ל, וכן הוא לשון המקרא (זכריה י"ד) "והיה יום אחד, הוא יודע לה', לא יום ולא לילה, והיה לעת ערב יהיה אור". כלומר שהמעבר מעוה"ז לעוה"ב הוא מן החושך ל"אור", ובמושכל ראשון "תענוג" ו"אור" הם שתי הגדרות שונות. אמנם כשנשכיל להבין את מהות התענוג, נבין שהם ענין אחד.

ידוע מאמר החכם "תענוג תמידי אינו תענוג", כלומר אפילו אם

א. ב' פנים ביצחק – ביטול וקיום

"ויהי אחר הדברים האלה וגו', ויאמר קח נא את בנך וגו', והעלהו שם לעולה על אחד ההרים אשר אמר אליך". בפרקי דר"א (פל"א) יש חידוש גדול ח"ל ר"י אומר כיון שהגיע החרב על צוארו, פרח ויצאה נשמתו של יצחק, כיון שהשמיע קולו בין שני הכרובים ואמר אל תשלח ירך אל הנער, חזרה נשמה לגופו, והתירו ועמד על רגליו, וראה יצחק תחית המתים מן התורה שכל המתים עתידים להחיות, באותה שעה פתח ואמר בא"י מחיה המתים עכ"ל.

מתוך דברים אלו מבואר שיש ביצחק שתי פנים. פנים של בטול - שכן על מציאותו הראשונה חל ביטול והפסק, ואז ההבטחה "כי ביצחק יקרא לך זרע" אינה יכולה להתקיים. ופנים של קיום - שכן אחר העקידה קיבל חיים מחודשים - קיום מחודש, וכן זכה לברכה והצלחה מופלגה לו ולזרעו לדורות עולם, "כי ברך אברכך [ע"י רש"י שם] והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים" וגו'. ומידי שנה מובטח זרעו לזכות בדין בזכות העקדה. ענין זה של "שתי פנים" - ביטול וקיום, הוא "חידוש" המשתייך רק ליצחק אבינו ע"ה, ולא נמצא בשאר האבות הק' כפי שיתבאר להלן. ובוזה נבין כמה סוגיות הקשורות ליצחק אבינו ע"ה.

ענין העבודה מבוסס על ב' פנים

כידוע שלכל אחד מהאבות הק' התייחד אחד מהג' עמודים עליהם העולם עומד. אברהם כנגד עמוד החסד, יעקב כנגד עמוד התורה ויצחק הוא כנגד עמוד העבודה. זו הסיבה לכך שנתייחד יצחק להיות בעל שתי פנים, ונבאר דברינו.

כידוע שהעולם נוצר בב' שלבים כמ"ש רש"י ריש בראשית "עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין, וראה שאין מתקיים שיתף מדת הרחמים", היינו שבמהלכי "המחשבה" [א.ה. היינו בשלב "תכנית" הבריאה] נתייסד העולם על מדת הדין וראה הקב"ה שא"א לעולם להתקיים כך, לכן צירף את מדת הרחמים למדת הדין באופן שיהיה לעולם קיום. כיצד? חוסר הקיום של העולם הוא, בהיותו "מרוחק מן הבורא" ע"י שהבורא מסתיר את

יתנו לאדם דבר נעים מאוד שמתענג עליו ביותר, בהמשך הזמן מתרגל בו, ופוסק מלהתענג ממנו. כלל זה קיים גם בענינים רוחניים. לדוגמא השכל מתענג על דבר חידוש דווקא, וממילא בהכרח ש"תענוג" העתיד הוא רק ע"י "חידוש", שיתחדשו כסדר גילויים חדשים בתורה הקדושה שהיא בלי גבול ובלי תכלית. וכן בדרכי הנהגתו ית' ישנם מעמקים אין חקר, ויתגלה כסדר עומק לפנים מעומק, והנפש תתענג על התגלות החידושים הנ"ל.

כעת נתבונן במציאות האור. הנה כל חפצי העולם אינם תלויים כל הזמן בסיבה הקודמת להם, כמו אומן שלקח עץ ועשה ממנו שולחן וכי"ב, גם אם מת האומן, השולחן קיים משא"כ ה"האור". ל"אור" אין קיום עצמי כלל, ותלוי הוא כל הזמן במקורו, כמו אור השמש, שאם ניקח את השמש לרגע, מיד יתבטל האור. זו הסיבה שכאשר רצו אנשי כנסת הגדולה להמחיש את הענין שהקב"ה מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, אמרוהו בברכת המאורות והביאו ראיה מן הכתוב "כאמור לעושה אורים גדולים", היינו שנוכל להשכל מ"האור" להכיר את אמיתות הקיום של הבריאה כולה, שהאמת לאמיתה היא שהכל תלוי כסדר בהוייתו ית'.

נמצא מעתה שענין התענוג והאור שניהם דברים המתחדשים בכל עת, וא"כ הגדרת "תענוג" ו"אור" ענין אחד הוא. והתענוג המיוסד על ענין החידוש דוקא [כמו שהקדמנו] נמשל ל"אור", שגם הוא חפצא של "חידוש", שמתחדש כסדר ומתהווה מן המקור כמש"נ.

ג. שחר חלף העבודה

עתה נגדיר היטב את ענין התהוות השכר ע"י העבודה, ועפ"י היסודות הקודמים יתבאר היטב "המדה כנגד מדה" שיש בנתינת השכר חלף העבודה.

ידועים דברי הנפח"ח (ש"א פ"ב) ששכר מצוה אינו דבר חיצוני, כמו תשלום ממון בעד עבודתו של אומן, אלא השכר נוצר מעצם מעשה המצוה, וז"ש התנא (אבות ד' ב') שכר מצוה מצוה את"ד בקיצור. פירוש הדברים שפנימיות המצוה היא מציאות רוחנית קדושה בעולמות העליונים, ויורדת ומשתלשלת מעולם לעולם, ובכל עולם מקבלת לבוש המתאים לרקע של אותו העולם, עד עולמינו שמקבלת את הלבוש החיצוני ביותר - לבוש גשמי של אתרוג או ציצית וכי"ב, וכאשר האדם אוהז בלבוש החיצוני מתקשר עם כל הפנימיות, וזוכה בחפצא של המצוה כפי שהיא למעלה, והוא מציאות של תענוג אין חקר.

הלבוש של המצוה שהוא מחפצי עוה"ז, הוא חפצא של חושך והסתרה, כי העוה"ז - מקום העבודה, הוא מציאות של חושך הלילה (ב"מ פ"ג ב'), ורוחניות המצוה הגנוז בו הוא מציאות של אור, כי העוה"ב - מקום השכר - הוא מציאות של אור יום (שם), וכל מהות התענוג העתיד הוא מציאות של אור, כי התענוג הוא ע"י "חידוש" הגילויים כל הזמן, כמציאות ה"אור" המתחדש כל רגע מן המקור כמשנ"ת בס"ד (באות ב').

ומעתה נמצא שאופן התהוות השכר ע"י העבודה, הוא אור הבוקע מתוך החושך, ובלשון חז"ל "לית נהורא אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא". כי עסק האדם בחפץ ה"חושך" של עוה"ז, מקשרו עם "האור" המופלא הגנוז בה כמש"כ, וזהו חידוש מופלא עד מאוד, כי אור וחושך הם הפכיים זה מזה, ובכל זאת זה בוקע מזה, וכן אחז"ל (מד"ר ריש חוקת) עה"פ "מי יתן טהור מטמא, לא אחד" (איוב כ"ח) - זה עוה"ב מעוה"ז עיי"ש, דרך השי"ת יחידו של עולם, שהכל מאוחד אצלו מבלי חילוקים וניגודים, ורק הוא פועל חידוש מופלא כזה, שהאור והתענוג המופלא של עוה"ב, בוקע מתוך מעשי המצוה בחושך של עוה"ז.

ומעתה נקבל משמעות חדשה ב"מדה במדה" של השכר חלף העבודה, שכן נתבאר לעיל (אות א') שיצחק אבינו ע"ה שהוא עמוד העבודה, יש בו ב' פנים, בפנים השטחיות הוא כולו דין - אימה ופחד מרוב דקדוק הדין כי עלול להגיע לחורבן ממש. אך הפנים הוא להיפך ממש, שטמון בו יכולת של הצלחה מעל ומעבר להצלחה בדרכי החסד. נמצא שההצלחה בדרכי העבודה

כולה חידוש, היפך ממה שנראה על פני השטח, ועל כן מדה במדה זוכה לשכר שכולו חידוש - אור הבוקע מתוך החושך.

ד. "הבטחון" יסוד העבודה - אור הבוקע מתוך החושך

מדת הבטחון היא מן העבודות העיקריות של האדם וכמש"כ הגר"א ז"ל שהבטחון הוא יסוד העבודה, כי בלעדיו אין יציבות לשום דבר, ויכול לאחוז היום בעבודה, ולמחר להרפות, ורק הבטחון נותן קיום לכל עבודתו של האדם, וכן תקנו אנשי כנה"ג (בברכת אהבה רבה) "בעבור אבותינו שבטחו בך, ותלמדם חוקי חיים", שהבסיס של כל המתן תורה הוא עבודת הבטחון. בעבודת הבטחון בולט מאוד הענין הנ"ל ש"האור בוקע מתוך החושך", בב' פנים, זה לפנים מזה, קושי הנסיון בזה הוא כשהאדם נקלע למצב קשה, שעל פני השטח נראה מבוי סתום שאין שום דרך בעולם להנצל ממנו, ואעפ"כ הוא עומד כנגד המבט המשובש, ובוטח בקונו הכל-יכול שאין שום דבר מעכב בעדו, ואצלו הבלתי אפשרי הוא אפשרי לחלוטין, וזהו אופן נוסף של אור הגנוז בתוך החושך. ובזכות בטחונו, אכן בוקע האור ושובר את כל המחיצות, וזוכה לישועה מופלאה.

וביתר עומק כתב רבינו יונה ז"ל (שע"ת ש"ב אות ה') ויש על הבטח בשם להוחיל ממנוף צוקתו, כי יהיה החושך סיבת האורה כמש"כ כי נפלתי קמתי, כי אשב בחושך ה' אור לי, ואמרו רז"ל אלמלא נפלתי לא קמתי, אלמלא ישבתי בחושך לא היה אור לי עכ"ל הטהור. כלומר שלא זו בלבד שהחושך בדרכי הטבע אינו חוצץ בעד אור הישועה, אלא אדרבא החושך הוא סיבת האורה, ד"לית נהורא אלא דנפיק מגו חשוכא", ומפני כך הבטחון הוא כמעט העיקרי בדרכי העבודה, כי מהותו היא הפקעת החושך חריחת האור מתוך החושך כמשנ"ת בס"ד לעיל (אות ב').

ה. דבקונו של יצחק במדת החכמה - תחית המתים

הנה יצחק אבינו הלך לתומו להעקד ע"ג המזבח, וסמך על נבואתו של אברהם שהחזק לנביא אמת (סנהדרין פ"ט), ולמרות שהיה ביכולתו להטיל פקפוק עצום בנבואתו, ולטעון שכבר הבטיח הקב"ה לאברהם "כי ביצחק יקרא לך זרע", אמנם היה נכון לבו בטוח בבטחון גמור שכן נאמר לאברהם בנבואה, עד מסירות נפש כפשוטו להשחט ע"ג המזבח.

ענין זה קשור עם מדת ה"היראה" של יצחק, כמש"כ "ופחד יצחק היה לי", דהנה מפורש בקרא "דהיראה" וה"חכמה" אחד הם, כמש"כ בגמ' (שבת ל"א ב') במעלת ה"היראה" דהיא יחידה בעולם כמש"כ "הן יראת ה' היא חכמה" (איוב כ"ח) "וה' בלשון יוני הוא אחת", ופירושו דמהות החכמה היא בהירות האמת כמש"כ בגמ' (סנהדרין ז') "אמור לחכמה אחותי את", אם ברור לך הדבר כאחותך שהיא אסורה לך, וכמו"כ מדת היראה היא פרישה מן הספק, שכל מה שיש בו נדנדו של איסור פורש ומסתלק ממנו, ועיין בפ"י תלמידי רבינו יונה (ברכות א' ב' מדהרי"ף) בשם מורי דמה שהחמירה תורה בספק כריתות להביא אשם תלוי בשני סלעים, יותר מן הודאי שמביא חטאת בת דנקא, משום שעל הודאי משים האדם חטא אל לבו ודואג ומתחרט עליו וחוזר בתשובה שלמה, אבל על הספק עושה סברות וכו' עכ"ל, ומדת היראה היא הסתלקות מן הספק בלא שום טעדיק, כאופי ה"חכמה" שאין בה אלא ברירות ובהירות.

ומפני כך מדתו היראה של יצחק, הביאה אותו לברירות האמת בנבואתו של אברהם, עד כדי מסירות נפש. כי דבקונו במדת ה"היראה", נתנה לו דבקות מוחלטת במדת ה"חכמה", לצאת מידי כל פקפוק וטענה ולהבחין באמת לאמיתה בבהירות גמורה. ולכן זכה ל"תחית המתים" בעקידה, כמבואר בפדר"א הנזכר בראש דברינו, שפרחה נשמתו כפשוטו, ולאחר מכן חזרה נשמה לגופו, כי "החכמה" היא שורש החיים כמש"כ חז"ל במקומות רבים ע"פ הפסוק (קהלת ז') "החכמה תחיה בעלילה" ועוד מקראות, ועל כן דבקונו המוחלטת במדת החכמה - במסירת כל מציאותו למיתה - היא זו שנתנה לו חיים חדשים, חיים של קודש לה'

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה - פרשת וירא תשע"ז -

מצוה בו יותר מבשלוחו

וַיִּקַּח אֲבִרְהָם אֶת עֲצֵי הָעֹלָה וַיִּשֶׁם עַל יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ אֶת הָאֵשׁ וְאֶת הַמֵּאֲכָלֶת וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו (כ"ב ב')

הנה אמרינן בגמרא קידושין (מ"א א') מצוה בו יותר מבשלוחו. ופירש רש"י (שם) דטעמא משום דכי עסיק גופו במצות מקבל שכר טפי.

ויש לעיין האם אב יקיים מצוה על ידי שמבקש מבנו לעשותו בשבילו כדי שהבן יזכה במצות כיבוד אב.

וצדדי הספק, מי אמרינן דעדיף שהאב יעשהו בעצמו, דהרי מצוה בו יותר מבשלוחו, או דילמא יכול לומר לבנו לעשותו, דבזה ליכא לדינא דמצוה בו יותר מבשלוחו, דהרי השליח הוה בנו ומזכה בנו במצות כיבוד אב.

ומסברא נראה כהצד הראשון, דגם בכהאי גוונא אמרינן דמצוה בו יותר מבשלוחו.

אלא צריך עיון מהעקידה, דאברהם נתן ליצחק בנו לקחת את עצי העולה, אע"פ דאם נימא בזה מצוה בו יותר מבשלוחו, היה עדיף שיקחהו בעצמו.

וכי תימא דלקיחת עצי העולה לא היה אלא מכשירי מצוה, הא בפשוטו גם לענין מכשירי מצוה אמרינן דמצוה בו יותר מבשלוחו, כדאמרינן בגמרא קידושין (מ"א א') דרב ספרא מחריק רישא רבא מלח שיבוטא, חזינן דהאמוראים הכינו בעצמם לכבוד שבת משום מצוה בו יותר מבשלוחו.

אלא אם כן נימא דהכנת צרכי שבת היא גופה מצוה, וצריך תלמוד, אך בפשוטו בכל מכשירין נמי אמרינן דמצוה בו יותר מבשלוחו.

ואולי כיון שאברהם לקח האש והמאכלת בידיו היה קשה לו גם לקחת העצים.

שני אנשים תועים בשדה

וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל כַּחַם הַיּוֹם (י"ח א')

ופירש רש"י, דישוב בפתח האהל כדי לראות אם יש עובר ושם ויכניסם בביתו.

הנה בהאי ענין לעשות חסד בהולכי דרכים, יש לעיין במי שרואה שני בני אדם תועים בשדה, ויכול לכוונם לדרכם, ואם יודיע לאחד מהם היאך לצאת, גם השני ייצא, אך השני מחמת שייצא מן השדה יעבור עבירה, נמצא דמצוה להודיע לראשון דבזה מכוונו לדרכו, ועבירה להודיע לשני דבזה מכשילו, ואם כן מה יעשה.

הנה לחד גיסא יש לדון דמותר, דהרי מותר לאדם ללכת לבית הכנסת להתפלל, אף שיודע שאנשים יזרקו עליו אבנים ויזיקוהו, ולא נימא דקא עבר בלפני עוור שמכשילם שיזרקו עליו אבנים. [וצריך עיון בדברי מהר"ל דיסקין (תשובות קונטרס אחרון אות קמ"א).]

ואם כן יש לדון דילמא הוא הדין בנידון דידן, דמותר לעזור לאדם לכוונו לדרכו, אע"פ דעל ידי זה השני יעשה עבירה.

אך לאידך גיסא יש לחלק, דהתם בהליכה לבית הכנסת קא עביד בדידיה, דהוא עצמו הולך לבית הכנסת, משא"כ הכא בתועים בשדה קא עביד בדחבריה. אך יש לומר דלא שטא.

דעוסק במצוה.

[אך העירוני דבמשנה ברורה (שם) מבואר דבעוסק במצוה גופא לא בעינן תנאי זה, ואם כן יש לעיין כשלוקח אנשים הרי זה גוף המצוה].

ב. לערב לדבר מצוה

הנה שרינן לערב עירובי תחומין בדבר האסור בהנאה כשצריך העירוב לדבר מצוה, אע"פ שעיקר כוונתו להנאת עצמו שיוכל לילך לשם, דמכל מקום הרי יעשה שם מצוה, וטעמא מבואר בגמרא עירובין (ל"א א', פ"ב א') משום דמצות לאו ליהנות ניתנו. חזינן דחשיב שמקיים מצוה אע"פ שעיקר כוונתו למילי אחריני. אך יש לומר דנידון דמצות לאו ליהנות ניתנו לא תליא כלל בנידון דעוסק במצוה.

[והא דתיקשי הא נחלקו הרשב"א והר"ן באיכא הנאת הגוף בהדי מצוה אי שרי, ולהר"ן דסבירא ליה דאסירא, אמאי שרי להניח העירוב בבית הקברות, הא יש לו גם הנאת הגוף, ואפילו כשהוא רק למצוה אך כשהולך לשמחת נישואין הרי אוכל שם, עיין בזה בקהלות יעקב (עירובין סי' י"א)].

ג. חוזר מן המצוה

הנה בהא דכתבנו דבדרך שבלאו הכי נוסע אע"פ שלוקח אנשים יהא חייב במצות, אך יש להעיר דהרי הולך ללמוד תורה, ורש"י בסוכה (כ"ה א') כתב דההולך ללמוד תורה פטור ממצוות, נמצא דאע"פ דליכא מצוות חסד עכ"פ איכא מצוות לימוד תורה, ואם כן אכתי נימא דפטור מן המצוות.

[ובטעמא דמילתא עיין בתשובות מהר"ח אור זרוע (סי' קס"א) דביאר דברי רש"י בשם הרב מתתיה, דאע"פ דבלמוד תורה חייב במצוות, מכל מקום ההולך ללמוד תורה פטור, עיין שם. ועי"ע מה שהבאנו בפרשת ואתחנן תשע"ג].

אמנם הרי יש לעיין טובא בחוזר מן המצוה אם מיפטר בהליכה זו שחוזר ממצוות, ויש לומר דחייב, דאע"פ דבלא המצוה לא היה הולך, מכל מקום השתא בחזרתו הרי אינו עוסק במצוה. ושוב שמעתי שבספר פסקי תשובה (מהר" חנוך דוד פיטרקאווסקי דומ"ץ לאדו, סי' רס"ה) כתב לדמות להא דמבואר בגמרא פסחים (ח' ב') לענין הא דשלוחי מצוה אין ניזוקין, דכמו דאין ניזוקין בהליכתן, הכי נמי אין ניזוקין בחזרתן. אמנם הגאון בעל דרך אמונה השיב דודאי חייבין.

בקור חולים בבית עבודה זרה

וַיָּבֹא אֵלָיו ה' בְּאַלְפֵי מֵמָרָא וְגו' (י"ח א')

ופירש רש"י, וירא אליו לבקר את החולה. אמר רבי חמא בר חנינא יום שלישי למיתו היה ובא הקב"ה ושאל בשלמו.

הנה בענין מצות ביקור חולים, יש לעיין בחולה הנמצא בבית של עבודה זרה, ומותר להחולה להיות שם מפאת פיקוח נפש, וכהסוברים דהא דאמרינן בעבודה זרה דיהרג ואל יעבור, היינו רק בעובד עבודה זרה או באופן דשייך להמשך אחרי העבודה זרה, אבל לא באיסורי הנאה דעבודה זרה. [עיין מנחת חינוך מצוה רצ"ה ס"ק ט"ו].

אלא יש לעיין האם מותר לאדם אחר לבקר החולה בהבית של עבודה זרה:

א. מצוות לאו ליהנות ניתנו

הנה לחד גיסא יש לדון דמותר, דהרי אם מותר לבקר חולה הנמצא בבית שהוא מותר ממנו הנאה, מפאת דמצות לאו ליהנות ניתנו, בפשוטו יהא מותר נמי באיסור הנאה דעבודה זרה.

ב. איסור משום הנאת הגוף

אך לאידך גיסא יש לדון דאסור, דהרי נהנה המבקר גם הנאת הגוף, דהרי בהא שנכנס לבית החולה יש לו הנאת הגוף מהבית, שהבית מגן עליו משמש וממטר. וזה יקשה נמי על הא דשרי במודר הנאה.

והרי חזינן דדן המאירי (הובא במעשה רוקח חלק א' בחידושים שבתחילת הספר, וע' במאירי עירובין י"ד ב') לאסור בסוכה דאיסורי הנאה דעבודה זרה מפאת הנאת הגוף, וכן במחנה אפרים (נדרים סי' כ"ח), ונודע ביהודה (תניא או"ח סי' קל"ג), והגרע"א (תניא סי' קל"ח) כתבו דהיתירא לשבת בסוכה שעשה עליה קונם היינו דוקא מגשם כאשר עשה קונם רק מהנאת המצוה ולא מגוף הסוכה, דאם אסר גוף הסוכה הא נהנה הנאת הגוף מהסוכה.

ג. מחייתיה לא אדריה

אך באמת כל זה לא קשה, דהא מבואר בנדרים (ל"ט א') דהא דשרי כשנכסי חולה אסורין על נכסי מבקר, היינו משום דמחייתיה לא אדריה, ובלא זה באמת הוה אמרינן דאסור משום דנהנה מביתו, וזה כדברי המחנה אפרים והנודע ביהודה והגרע"א, ולפי זה אסור לבקר חולה בבית עבודה זרה.

ויקשה מזה על הרש"י בנדרים (ט"ז ב') שכתב דהיתירא דסוכה, היינו משום דמסתמא יש לו דירה שדר בו כל השנה, ואם כן כשנכנס לסוכה היינו רק משום מצוה ולא חשיב שנהנה מהסוכה, ולהאמור חזינן דגם בכהאי גוונא שנכנס לבית החולה רק לבקרו מכל מקום אסרינן.

[עיין מה שכתבנו בזה בפרשת וירא תשע"ו, והנ"ל הוא הלישנא בתרא שרבינו הוסיף עליו].

היתר לשותות חלב

וַיִּקַּח חֲמָאָה וְחָלָב וְכָבֵד אֶשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן לַפְּנִיָּהֶם וְגו' (י"ח ח')

הנה בגמרא בכורות (ו' ב') דיינינן מנא לן דמותר לשותות חלב, דהרי יש לאסור לשותות חלב מתרי טעמי, חדא, דלדעת ר' מאיר חלב הוה מדם, דהרי דם נעכר ונעשה חלב, ותו, דהוה ליה מן החי וליתסור משום אבר מן החי, דליכא מידי דאתי מחי ושרייה רחמנא.

ודן בגמרא להוכיח מכמה מקומות דבאמת מותר לשותות חלב. ויש לדון בהילפותות בכמה אנפי:

א. להוכיח מהא דאסור לאכול רק חלב עם בשר

אמרינן בגמרא דיש להוכיח מהא דקאסר רחמנא חלב עם בשר, משמע דחלב לחודיה שרי, ודחה הגמרא, דאימא דחלב לחודיה אסור באכילה ומותר בהנאה, ונוסף באיסור בשר בחלב לאוסרו גם בהנאה.

והרמב"ם בנקודה נפלאה (פירוש המשניות לכריתות פ"ג מ"ז) כתב דהמבשל בשר וחלב טריפה שרי בהנאה, וכי תימא דאיסור בשר בחלב יחול על איסור טריפה, דהרי איסור בשר וחלב הוה איסור מוסיף דהרי אוסרו בהנאה, [משא"כ טריפה מותר בהנאה], מכל מקום כתב הרמב"ם דאינו חל, מכיון דלא חל האיסור אכילה דבשר בחלב, דאין איסור חל על איסור, אם כן לא חל גם האיסור הנאה, דכל שאין איסור אכילה אין איסור הנאה. ורשב"א בתורת הבית (בי"ג ש"ד פ"ה ע"א) פליג. ועיין בכרית' ופליתי (סי' פ"ז ס"ק י"ג).

ותיקשי על הרמב"ם מסוגיין, דהא חזינן דאע"פ דנימא דחלב אסור באכילה, מכל מקום חל על החלב איסור הנאה דבשר וחלב, אע"פ דאיסור אכילה דבשר וחלב לא יחול על החלב דהא אין איסור חל על איסור. ותיקשי הא כל שאין איסור אכילה אין איסור הנאה.

ולוא שאיני כדאי וידעתי מך ערכי, יש לומר דאם חלב אסור באכילה, אם כן כל קרא דבשר בחלב אתי לאיסור הנאה, אם כן לא שייך לומר דכיון דלא חל על איסור אכילה לא יחול על איסור הנאה. ולא אדע אם דברי נכונים.

ב. דחינן דאיירי לסחורה

תו מוכחינן בגמרא דמותר לשותות חלב, מקרא 'ואת עשרת חריצי החלב' דקאמר ליה ישי לדוד שיוליך החלב במלחמה לשר האלף, חזינן דהיה מותר לשותות חלב. ודחינן דאיירי דנתנו רק לסחורה.

ולכאורה הכוונה לסחורה למכור לנכרים, ותיקשי הרי אסירא משום אבר מן החי, ויש לומר לסחורה היינו לבעלי חיים לשותות החלב, דאין אבר מן החי אסור בהנאה, ולא אדע אם דברי נכונים. [נע"י בדברינו לקמן]. ומסקינן דילפינן מקרא דארץ זבת חלב ודבש, דאם לא שריא לשותות חלב לא הוה משתבח ביה קרא.

ג. קושיית התוספות דיליף מקרא דידן והקשה בשיטה מקובצת (ד"ה וחלב) בשם תוספות חיצוניות, דאמאי לא יליף הגמרא מקרא דידן, דאברהם אבינו נתן חלב להמלאכים, והרי בודאי לא האכיל איסור לאחרים, דאברהם אבינו קיים כל התורה כולה, אלא על כרחך מוכח שמותר לאכול חלב. ותרצו תוספות בשם ר"י [והוא הר"י מפרי"ש כמבואר במהרי"ט אלגזי דלקמן], דאברהם אבינו סבר ששלושת המלאכים הם ערביים, וכדפירש רש"י דאברהם אמר להם 'ורחצו רגליכם' מפאת דסבר שהם ערבים שעובדים לאבק שברגליהם, ואם כן הרי נכרים לא נאסרו באכילת חלב כי אין זו משבע מצוות בני נח.

לא תחנם

הנה להאמור דאברהם אבינו סבר שהם ערביים, אם כן יש לעיין, דכיון דקיים אברהם אבינו כל התורה כולה, היאך נתן לערביים לאכול, הא אמרינן בגמרא עבודה זרה (כ' א') דאיכא לא תעשה ד'לא תחנם' דאיסור לתת לנכרי מתנת חנם.

ויש ליישב, דהרי למכור לנכרי שרי, והכי נמי הכא הוה כמוכרו להאורחים, דהרי אחר כך יחזיקו לו טובה.

אך הני עובדי אורח יכלו לדרכם ואם כן אין כאן החזקת טובה. ויש לומר דמכל מקום יחזירו לו טובה.

ועוד יש ליישב, דבזה דמקרבם תחת כנפי השכינה, הוה ליה כמכר, דהרי מקבל מהוגי תמורה של המתנה, ואף דהוי ספק אם יצליח לקרבם, מכל מקום הרי אפשר דסוגי בספק קבלה מהנכרי כדי להפקיע שלא יהא מתנת חנם.

לתת חלב לנכרי

לכאורה תיקשי, דמה תירצו התוספות דאברהם חשב שהאורחים היו ערביים ומשום הכי היה מותר להם לאכול בשר וחלב, הרי אף אם הם היו ערביים, הא לסלקא דעתך דגמרא דטעמא דחלב איסור היינו משום אבר מן החי, הא אבר מן החי מיתסר גם לבן נח, ואם כן אכתי יש כאן לפני עוור דאיסור להכשיל גם בני נח, אלא על כרחך ניליף מאברהם דחלב מותר. [שוב ראיתי שכך הקשה במהרי"ט אלגזי אות ב' סק"ז].

א. איסור דם

יש לומר דאין הכי נמי ניליף דאין איסור אבר מן החי, אך הא איכא בגמרא שני טעמים אמאי סלקא דעתך דחלב איסור, או משום אבר מן החי או משום איסור דם למאן דאמר דדם נעכר ונעשה חלב, ולטעמא דאיסור דם, הא זה לא ידעינן מאברהם אבינו דליכא איסור דם, דהרי דם שרי לבני נח.

[ובמהרי"ט אלגזי כתב דתלי אם דם מן החי אסירא לבני נח דבגמרא סנהדרין (נ"ט א') נחלקו בזה תנאי].

ב. יוצא לא נאסר לבני נח

תו יש לומר, דאף שהנידון אם חלב איסור משום אבר מן החי, והוא איסור שבני נח נצטוו בו, מכל מקום לא נאסרו בחלב, כי החלב הוא רק יוצא מטמא, וכיון שלולי הפסוק ד'הטמאים' דילפינן משם דינא דיוצא, החלב לא היה נאסר לא משום בהמה טמאה ולא משום אבר מן החי, אם כן הא קרא ד'הטמאים' נאמר רק לישראל ולא לבני נח, שהרי זה נאמר לאחר מתן תורה, נמצא שלבני נח מותר אפילו יוצא מאבר מן החי, ולכן לא הוכיחה הגמרא שחלב מותר ממה שאברהם האכילו למלאכים שהיו נראים לו כגויים.

ונפקא מינה לדינא בכל יוצא מאבר מן החי בבן נח. ולא אדע אם נכונה.

ג. עובדא בהפלאה

הנה בתשובות חתם סופר (יו"ד סי' צ"ד) אייתי עובדא מהעיר פרנקפורט דמיין, דצפור עפה לתוך חבית חמאה ורתחת על האש

ומתה בתוכו, והורה ההפלאה זצ"ל לשפוך החמאה, שנאסר החמאה גם בהנאה וממילא איסור גם למוכרו לנכרי.

והקשו התלמידים להפלאה, הרי בשר עוף איסור רק מדרבנן ומותר בהנאה ואם כן ימכרנו לנכרי, וענה ההפלאה, דאין הכי נמי מצד איסור בשר וחלב מותר בהנאה, אלא מכל מקום הפליטה הצפור טעם לחלב עוד לפני שמתה, ויש כאן איסור דאבר מן החי דאיסור גם לבני נח, ואם כן איסור למוכרו לנכרי.

ואם כן חזינן דטעם אבר מן החי איסור לבני נח, ודלא כהנ"ל דליכא איסור יוצא. ויש לחלק דנחי דאיכא איסור דטעם אך יוצא גרע.

ד. בטל ברוב

יש לעיין דאכתי לשתרי בעובדא דפרנקפורט, דהרי יתבטל הבשר שנפלט מחיים, ברוב טעם דהיתר, דהיינו הטעם דלאחר מיתה דהא יש גם טעם הנבילה לאחר מיתה, וכן ולצרף לזה הטעם הנפלט מהעצמות דמחיים, דזה שרי אף בחיים, [דבחיים אין כאן אלא אלא איסור בשר מן החי ולא איסור אבר מן החי, אע"פ דגם עצמות מן החי אסירי, מכל מקום הא קיימא לן בהמה בחייה לאו לאברים עומדת].

ואם כן ליבטיל טעם האיסור של בשר מן החי ברוב של היתר, דנחי דליכא ששים בחלב, אך במינו בטל, וכדכתב הרשב"א (תורת הבית הארוך בית ד' ש"א וש"ב), וכך קיימא לן, (שולחן ערוך י"ד סי' צ"ח סעי' ב'), דלא כהש"ך (שם סק"ו).

וצריך לומר דחשש להסוברים דלבני נח ליכא ביטול ברוב, וכמו שכתב בריה דהנודע ביהודה המובא בנוגע ביהודה (אה"ע סי' מ"ב).

[אך דאתינן להכי נימא דגם איסור בשר מן החי ליכא, למאי דכתבו תוספות בחולין (ק"ב ב' ד"ה שאין) דבהמה בחייה לאו לבשר עומדת. ואולי איירי דוקא כהסוברים דלבשר עומדת. שוב ראיתי דטעותא, דהטעם הנפרש חשיבא כנחתך מהבהמה, ומיתסר משום בשר מן החי. אבל איסור אבר מן החי לא יהא].

מדרשות חלוקים

הנה איתא בדעת זקנים לבעלי התוספות בשם המדרש, דהא דאמרינן (יומא כ"ח ב') דקיים אברהם אבינו כל התורה כולה 'ואפילו עירוב תבשילין', פירושו תבשילין מעורבין.

וביאר בדעת זקנים, דהיינו משום שלא היה אוכל בשר ביחד עם חלב, וגם לא בשר ואחר כך חלב, אלא רק חלב ואחר כך בשר, כמו דכתיב בקרא דידן, ויקח חמאה וחלב והזר בן הבקר אשר עשה, וכן נמי פירש רש"י, קמא קמא דתקין אמטי ואייתי לקמיהו.

וכתבו בדעת זקנים, דמדרש זה חולק על מדרש אחר, דמבואר שם דאברהם עבר על איסור בשר וחלב, דהנה איתא במדרש (שוחר טוב ח'), ובפסיקתא רבתי בפ' עשר תעשר, פיסקא כ"ה) דילפינן מקרא דידן שאברהם אבינו האכיל להמלאכים בשר וחלב, וכשרצה הקדוש ברוך הוא ליתן תורה לישראל, אמרו המלאכים תנה הודך על השמים, אמר להם כתוב בתורה לא תבשל גדי בחלב אמו, ואתם כשירדתם למטה אכלתם בשר וחלב, שנאמר ויקח חמאה וחלב. מיד הודו להקב"ה, [והיינו דכתיב בפרשת כי תשא, כי על פי הדברים האלה כרתי וגו' וכתוב לעיל מיני לא תבשל גדי בחלב אמו].

והנה יש להקשות אמאי כתב בדעת זקנים דהוה מדרשות חלוקות, הא יש לדון בכמה אנפי דבאמת אינם מדרשות חלוקות:

א. סבר שהם ערביים

הנה למה שהבאנו לעיל מהר"י במסכת בכורות דאברהם אבינו סבר שהם ערביים, אם כן יש לומר דהא דאיתא במדרש דאברהם אבינו קיים גם עירובי תבשילין, פירושו רק שלא רצה לתת להם בשר וחלב ביחד, דהרי אז איסור בהנאה, אלא נתן להם קודם הבשר ואחר כך החלב, דכך לא מיתסר בהנאה, והא דהם אכלו ביחד, הרי מותר להם דהם היו ערביים.

ויש לומר דסברי הדעת זקנים דהמלאכים אכלו בשר וחלב

מבושלים ביחד, דאס לא כן לא עברו על התורה, ואם כן תיקשי
היאך נתן להם אברהם אבינו בשר וחלב מבושלים ביחד, הא נהנה
מבשר וחלב וקא עבר על איסור הנאה.
אך צריך עיון דשפיר יש לומר דאכלו בנפרד ומכל מקום כיון דלא
קיימו הגזירה שלא יאכלו בשר ואחר כך חלב, שייך לומר שלא
קיימו התורה.

ב. המלאכים בישלו

עוד יש לומר דאברהם אבינו נתן להם בשר וחלב בנפרד, והם
הניחו הבשר לתוך חלב שיד סולדת שהיה כלי ראשון, נמצא
דמלאכים עברו על איסור דאורייתא דבשר וחלב, אבל אברהם לא
עבר באיסור הנאה דהרי השתא הוה שלהם, והרי זה כמו הנותן
חמץ לנכרי קודם הפסח אף שידוע שהנכרי יאכלנו בפסח.

אך הנה בתשובות מהר"ט (ח"א סי' ק"ט) דן באורח על שולחן
חבירו, וקידש אשה בהאוכל שלפניו, מי אמרינן דאינו שלו אלא של
בעל הבית, ולא חלו הקידושין, או דלמא אמרינן דהוה שלו וחלו
הקידושין, דדעת בעל הבית להקנות לאורח האוכל שהאורח אוכל.

ואם נימא כהאי גיסא דמהר"ט דאורח לא זכה באוכל דבעל
הבית עד שיאכלו, אם כן הוה אכתי דאברהם, ונמצא דאברהם
נהנה מבשר וחלב המבושלים ביחד.

קידוש על פחות מרביעית

עובדא הוה בקידוש על היין, וסבר שמזג כולו, ובאמת מזג רק
פחות מרביעית, וראה זאת רק אחרי שכבר שתי היין.

והנה לא יצא ידי חובת קידוש בפחות מרביעית יין, וגם לא יועיל
שישתה עכשיו עוד יין, מידי דהוה כמו בסבר שהוא יין ונמצא
שכר, דבכהאי גוונא אף אם ישתה עכשיו יין לא יועיל.

ואם כן יצטרך לקדש שנית, והיכא דסבר לשתי עוד יין באמצע
הסעודה, לא יברך בורא פרי הגפן שנית.

אלא הניחא בקידוש בלילה, אמנם בכהאי גוונא בקידוש היום
צריך תלמוד מה יעשה, דהרי כל הקידוש הוא ברכת הגפן ובלא
ברכת הגפן מאי קא עביד. וכן נפקא מינה בשתי יין בבוקר קודם
עלות השחר היאך יקיים מצות קידוש.

ויש לדון בזה בכמה אנפי:

א. שינוי מקום

אלא כדי לקדש שנית, יצטרך לבטל ברכת היין, אמנם בזה שיצא
ממקומו לא מהני שיהא שינוי מקום, כיון שיש טעונה ברכה
במקומו, ואע"פ דהוה פחות מרביעית, הא איכא מאן דאמר דמברך
במקומו בכזית.

וכי תימא דבפועל פטור מלחזור למקומו, יש לומר דמכל מקום
כלפי שמיא הא טעון בברכה במקומו, והרי בכל שבעת המינין
מדינא פטור לחזור למקומו דרק ספק אם טעונה ברכה במקומו,
ומכל מקום אמרינן דחשיב כטעון ברכה במקומו ולא מהני שינוי
מקום.

ב. אחר יוציא

גם לא יועיל לו שאחר יברך על הגפן ויוציאו, דהרי אינו יכול
לברך רק בשבילו דהרי פטור מברכה.

אך יש לו תקנתא דאחר יברך על יין וגם ישתה היין, כאשר האחר
חייב בברכת על האי יין, [ואף כשכבר יצא ידי חובת קידוש].

ברכת מזל טוב

לקדם הגאון ר' יצחק הלוי בלעדי שליט"א

מחבר ספר לב בנים ומשנת יצחק

ר"מ בשיבת טשעבין, מתלמידיו המובהקים של רבינו, וממנעתיקי השמועה

לרגל נשואי בתו תחי'

עב"ג החתן הנעלה משה אברהם שוורץ, מבחירי ישיבת קמניץ

בן הגאון ר' ישראל שוורץ שליט"א רב דחסידי צאנז ביתר

נכד הגאון הגדול ר' חיים יעקב שוורץ שליט"א דומ"ץ קרית צאנז נתניה ורב

ביה"ח לניאדו נתניה.

יה"ר מלפני אבינו שבשמים שיעלה הזיווג יפה

ויראו דורות ישרים מבורכים

לעילוי נשמת

האשה החשובה
אלטא רישא בת
ר' אלימלך הלוי

ע"ה

היא"צ כ' חשון

תנצב"ה

[והעירוני דהמלאכים קנאוהו בשינוי שאסרוהו בהנאה והוה ליה
היזק ניכר, אך זה אינו, דלא לקחו בתורת גזילה אלא ברשות].

נמצא דשפיר הוה מדרשות חלוקות, דהיאך נהנה אברהם מבשר
וחלב, אלא על כרחך דלהאי מדרש לא קיים אברהם עירובי
תבשילין ואפילו בבשר וחלב דאורייתא.

ג. דעת אחרת מקנה

אך יש לומר דמהאי טעמא אברהם אבינו התכוין להקנות להם,
ואף דאינהו לא נתכוננו לקנות כדי כל אורח, אך יש דעת אחרת
מקנה דמהני אף כשהאורח אינו מכוין, עיין תשובות הגרע"א (סי'
ל"ז), וממילא הוה דידהו, וממילא לא נהנה מבשר וחלב לאחר
שנתבשל, ושוב אין המדרשות חלוקים.

והנה נמצא לדינא דאם נותן לנכרי בשר לחודא וחלב לחודא
והנכרי זכה בהם, שרי, ולא חשיבא נהנה באיסורי הנאה אף
שנתבשלו זה בזה, אבל אם הנכרי לא זכה, עובר על איסור הנאה,
ואם התכוין להקנות אף שהנכרי לא נתכוין לקנות שפיר שרי משום
דעת אחרת מקנה, כד נימא דמהני אף בנכרי לדעת הגרע"א (שם).

והנה הקצות החושן (סי' ס"י ר"ל"ה סי"ק ד', עריה סי"ק ד') סבירא ליה
דלנכרי לא אמרינן דעת אחרת מקנה, אך כבר נחלק עליו החתם
סופר (תשובות חו"מ סי' ס"ו).

עניי שבת

[אך אם נימא דמהני שהשומע יוכל לשמש בהאי ברכה לין אם
כן תו לא יועיל].

ג. אין דעתו עליו

אלא נימא ליה דיסיח דעתו. תו יש לו תקנתא דישתה יין שודאי
לא חשב עליו בעת הברכה, דהנה כתב הרמ"א (סי' קע"ז סעי' ה') דאם
הובא לסעודה דבר שלא חשב עליו, פטור מברכה, דסתם דעת
האדם על כל מה שמביאין לו בתוך הסעודה. ויש לדון אולי דגם
בקידוש הכי הוה דהוה אתחלתא דסעודה.

אך יש לעיין אם דינא דהרמ"א גם בידוע על האי מאכל רק היה
סבר שלא יאכלנו ואחר כך נמלך לאוכלו.

ד. בקבוק יין לפניו

הנה איתא במשנה ברורה (סי' רע"א סי"ק ע"ח) דאם קידש על הכוס
וסבר שהוא יין ונמצא שהוא חומץ או מים, צריך לקחת כוס אחר
של יין ויברך בורא פרי הגפן ויקדש שנית, דכיון שלא היה יין נמצא
שלא קידש על הכוס כלל. אמנם אם היה דעתו מתחלה משעת
ברכה לשתי יין יותר, אם כן חייל הקידוש על הבקבוק יין, ואין
צריך לברך שנית בורא פרי הגפן רק צריך לקדש שנית.

ואם כן הוא הדין נימא כשהיה פחות מרביעית, דהא דצריך לברך
הגפן שנית, היינו דוקא היכא דלא היה בקבוק יין לפניו על השולחן,
אבל אם היה לפניו בקבוק יין, אין צריך לברך שנית.

ולענין כל זה בבקבוק אחד, ואם יש שני בקבוקים ובכל אחד
פחות מרביעית לא מהני דבעינן חד כוס.

ה. נמצא נקב בכוס

הנה שמעתי נידון בעשה קידוש על כוס ונמצא בו נקב כונס
משקה, דיש לומר דלא מהני. [ועיין בזה בקונטרס מבית לוי ט' תשנ"ו צ"ח-ק].

והנה לדברינו בהיה בקבוק לפניו, שפיר דמי, דחייל על האי
בקבוק, ויוכל למזוג ממנו לכוסו אף שיש בה נקב, דכבר מהני
מפאת האי בקבוק, ודמי לקידש על הכוס ואחר כך מזג לכוסות
קטנות דשפיר דמי.

זאת למודעי הדברים
הנדפסים כאן אינם תמיד
בלשוננו של רבינו זצ"ל,
מפאת שלפעמים דרכו ז"ל
היתה לכתוב בקצרה,
ולתועלת המעינים היה מן
הצורך להוסיף תיבות קישור
והסבר. הרבה פעמים האריך
רבינו זצ"ל בכמה וכמה
דרכים ואופנים באותו ענין,
ולפעמים עשר ידות על הנדפס
כאן, ע"כ במקום שהאריך
העתקנו רק חלק מהדברים.

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלוי בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת וירא

יקח נא מעט מים - על ידי שליח

"יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ". (פרק י"ח פסוק ד').

השכר בעבור הכנסת אורחים

אמנם לכאורה יש להקשות על זה, דהנה כל מה שהגמרא אומרת שאברהם אבינו זכה במעשיו, ובאותם מעשים שהוא כיבד את האורחים, מלאכי השרת, הקב"ה שילם כיוצא בזה לבניו, מדובר דווקא במעשים שאברהם אבינו עשה בשביל הכנסת אורחים. והענין בזה שכאשר כלל ישראל היו במדבר הם היו נחשבים בגדר מסויים כאורחים של הקב"ה, שמדבר הוא מקום ציה ושממה שאין שם כלום, וכל מה שהם הלכו למדבר היה כדי לקבל עול מלכות שמים ולעשות רצונו של מקום. וממילא ההנהגה של הקב"ה עמם במדבר היתה כמו הנהגת אברהם אבינו עם האורחים, מלאכי השרת, וכל דבר שאברהם אבינו טרח ועשה להם בעצמו, הרי כנגד זה הקב"ה עשה לכלל ישראל דברים כיוצא בזה בעצמו, ומה שעשה על ידי שליח הקב"ה עשה לכלל ישראל כיוצא בזה על ידי שליח.

ולפי זה כל זה שייך דווקא בדברים שאברהם עשה לאורחים בתור הכנסת אורחים, שעל זה אנו אומרים שבאותה צורה שהוא טרח בעבורם, כך הקב"ה טורח בעבור כלל ישראל בניו של אברהם אבינו. אבל דברים שאברהם עשה שאין להם שום שייכות לענין של הכנסת אורחים, אין שייך לתת בעבור זה שום תשלום לבניו ולכלל ישראל. וממילא מוכרח שכל הדברים שהגמרא מזכירה בהנהגתו של אברהם אבינו עם האורחים, שהקב"ה עשה כך גם לכלל ישראל, מדובר רק על דברים שעשה בתור הכנסת אורחים, אבל דברים שעשה משום סיבה אחרת לא שייך לתת על זה את השכר הזה שהקב"ה נתן לכלל ישראל במדבר.

ומעתה אם אנו אומרים שכל מה שאברהם אבינו דאג להביא מים לאורחים לרחוץ את רגליהם, היה רק משום שלא רצה להכניס עבודה זרה לביתו, ולא משום הענין של הכנסת אורחים, א"כ לא היה שייך בעבור זה לתת שכר לכלל ישראל במדבר. ובגמרא כתוב שכלל ישראל קיבלו בעבור זה שכר שהקב"ה נתן להם מים במדבר, ומוכח מזה שבאמת הענין של "יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם" היה בתור הכנסת אורחים, וממילא שוב קשה מדוע באמת אברהם אבינו שלח בזה שליח שיביא את המים, ולא הקפיד להביא להם את זה בעצמו כמו שאר הדברים שהקפיד בהם לעשותם בעצמו.

שתי סיבות להקדים את הרחיצה תחילה

ונראה לומר דהנה בהמשך הפרשה כאשר המלאכים באו לסדום, לוט ביקש מהם שיבואו לביתו, וכתוב בפסוק (פרק י"ט פסוק ב') שלוט אמר להם "ויאמר הנה נא אדני סורו נא אל בית עבדכם ולינו ורחצו רגליכם והשכמתם והלכתם לדרככם וגו'". ופרש"י, "ולינו ורחצו רגליכם, וכי דרכן של בני אדם ללון תחלה ואחר כך לרחוץ, ועוד שהרי אברהם אמר להם תחלה ורחצו רגליכם. אלא כך אמר לוט אם כשיבואו אנשי סדום ויראו שכבר רחצו רגליהם, יעלילו עלי ויאמרו כבר עברו שני ימים או שלשה שבאו לביתך ולא הודעתנו, לפיכך אמר מוטב שיתעכבו כאן באבק רגליהם שיהיו נראין כמו שבאו עכשיו, לפיכך אמר לינו תחלה

ופרש"י, "יקח נא, על ידי שליח, והקב"ה שלם לבניו על ידי שליח שנאמר וירם משה את ידו ויך את הסלע.

ורחצו רגליכם, כסבור שהם ערביים שמשתחוים לאבק רגליהם והקפיד שלא להכניס עבודה זרה לביתו. אבל לוט שלא הקפיד, הקדים לינה לרחיצה, שנאמר ולינו ורחצו רגליכם".

והנה מה שכתב רש"י שכיון שאברהם אבינו נתן להם את המים על ידי שליח, לכן גם הקב"ה שילם לבניו על ידי שליח. המקור לזה הוא מהגמרא בבבא מציעא (דף פ"ו ב') דאיתא בגמרא, "אמר רב יהודה אמר רב, כל מה שעשה אברהם למלאכי השרת בעצמו עשה הקב"ה לבניו בעצמו, וכל מה שעשה אברהם על ידי שליח עשה הקב"ה לבניו על ידי שליח. ואל הבקר רץ אברהם - ורוח נסע מאת ה'. ויקח חמאה וחלב - הגני ממטיר לכם לחם מן השמים. והוא עומד עליהם תחת העץ - הגני עומד לפניך שם על הצור. ואברהם הולך עמם לשלחם - וה' הולך לפניו יומם. יקח נא מעט מים - והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם".

מבואר בגמרא שחוץ מהדבר הזה של "יקח נא מעט מים" שהיה על ידי שליח, הרי כל שאר הדברים אברהם אבינו עשה למלאכים בעצמו שלא על ידי שליח.

ולכאורה יש לעיין מה באמת השינוי בין נתינת המים לשאר הדברים, מדוע בכל הדברים שעשה אברהם אבינו למלאכים הוא הקפיד לעשותם דווקא בעצמו שלא על ידי שליח, ואילו דווקא בדבר הזה של יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם הוא לא עשה את זה בעצמו, ומהתחלה הוא שלח את זה ביד שליח שיתן להם את המים. מה השינוי בין המעשה הזה של מים לרחיצת הרגלים לשאר הדברים.

התרחקות מעבודה זרה

ושמעתי בשם אחד מהגדולים ליישב, דהנה עיקר הסיבה שאברהם אבינו הביא להם מים לרחיצת הרגלים, כותב רש"י שהוא משום שחש שהם ערביים שמשתחוים לאבק שברגליהם, והקפיד שלא להכניס עבודה זרה לביתו. מבואר שעצם הדבר שהביא להם מים לא היה בשביל קיום מצוות הכנסת אורחים, כדי להיטיב לאורחים, אלא היתה בזה כוונה אחרת שלא להכניס עבודה זרה לביתו.

ומעתה י"ל שכל מה שאברהם אבינו השתדל לעשות בעצמו ולא על ידי שליח, זה היה רק בדברים כאלו שהיו נוגעים לקיום מצוות הכנסת אורחים, שקיים במעשים הללו מצוות הכנסת אורחים, בזה אברהם הידר בכל כוחו ורצה לקיים את המצווה בעצמו ולא על ידי שליח.

אבל רחיצת הרגלים שלא היה בזה כוונה לקיום מצוות הכנסת אורחים, אלא רק הרחקה של עבודה זרה מביתו, הרי בזה אברהם אבינו לא רצה שתהיה לו שום שייכות לעבודה זרה. ואם הוא בעצמו היה מביא את המים כדי שירחצו את הרגלים ויסירו מרגליהם את העבודה זרה, זה היה נחשב במידה מסויימת שיש לו איזה קשר לעבודה זרה שהרי מחמתה הוא טורח ומביא מים. וכיון שלא רצה שתהיה לו בזה שום שייכות לזה, לכן עשה את כל המעשה הזה על ידי שליח, וציווה על השליח שהוא יביא להם את המים.

לכיתו. אבל לוט שלא הקפיד, הקדים לינה לרחיצה, שנאמר ולינו ורחצו רגליכם". מבואר שהחילוק בין לוט לאברהם היה שאברהם הקפיד על עבודה זרה שלא תיכנס לביתו, ולכן הקדים מיד את ענין רחיצת הרגלים שלא יכנסו לביתו באבק שעל רגליהם שהוא עבודה זרה. ואילו לוט שלא הקפיד על עבודה זרה הקדים את הלינה לרחיצת הרגלים.

ובהמשך הפרשה לגבי לוט כתב רש"י, "ולינו ורחצו רגליכם, וכי דרכן של בני אדם ללון תחלה ואחר כך לרחוץ, ועוד שהרי אברהם אמר להם תחלה ורחצו רגליכם. אלא כך אמר לוט אם כשיבואו אנשי סדום ויראו שכבר רחצו רגליהם, יעלילו עלי ויאמרו כבר עברו שני ימים או שלשה שבאו לביתך ולא הודעתנו, לפיכך אמר מוטב שיתעכבו כאן באבק רגליהם שיהיו נראין כמו שבאו עכשיו, לפיכך אמר לינו תחלה ואחר כך רחצו". מבואר בדבריו טעם אחר בהבדל שבין לוט לאברהם, שהדרך הוא קודם לרחוץ ואחר כך ללון, ולכן אברהם הקדים מיד את רחיצת הרגלים, אבל ללוט היתה סיבה מסוימת שרצה לעכב את הרחיצה משום אנשי סדום שיוכל לומר להם שהם באו רק עכשיו לביתו.

והנה רש"י בכל מקום כותב טעם אחר לבאר את החילוק בין אברהם ללוט, ולכאורה בשלמא לגבי אברהם אין סתירה בין הטעמים, וכמו שנתבאר שיתכן ששניהם אמת, שהקדים להם מיד את הרחיצה לפני הלינה והכניסה לביתו, גם מצד הכנסת אורחים שכך היא דרכם של בני אדם לרחוץ ואחר כך ללון, וגם משום שהקפיד על עבודה זרה ולא רצה להכניס לביתו עבודה זרה.

אבל לגבי לוט קשה שדבריו סותרים זה לזה, דלפי מה שכתב שלוט רצה לעכב את הרחיצה משום אנשי סדום, שיוכל לטעון להם שרק עכשיו הם באו לביתו וכך לא יעלילו עליו שהכניסם כמה ימים לביתו, א"כ אין שום הוכחה למה שכתב רש"י בהתחלת הפרשה שלוט לא הקפיד על עבודה זרה, שבאמת יתכן שלוט הקפיד מאוד על עבודה זרה, אלא שהיתה לו סיבה מסוימת לאחר את רחיצת הרגלים שתהיה דווקא אחרי הלינה.

ואפשר שבאמת מדרשים חלוקים הם, ורש"י הביא את דבריו מב' מדרשים שונים, וממילא אי אפשר להקשות מזה על זה.

ואחר כך רחצו". מבואר בדברי רש"י שדרכם של בני אדם הוא לרחוץ ואחר כך ללון, וזהו מה שתמה על לוט מדוע הפך להם את הסדר ואמר לינו ורחצו רגליכם הרי היה מן הראוי להציע להם קודם לרחוץ ואחר כך ללון. ומעתה י"ל לגבי אברהם אבינו שבאמת היו לו שתי סיבות למה הציע לאורחים מים לרחיצת הרגלים, הסיבה הראשונה והעיקרית היתה אצלו משום הכנסת אורחים שדרכם של בני אדם לרחוץ ואחר כך ללון, אלא שנוספה לו עוד סיבה שהקפיד שלא להכניס עבודה זרה לביתו, וממילא לכן רצה שמיד בבואם עוד לפני כניסתם לבית יקפידו לרחוץ את הרגלים.

וממילא באמת מצד הענין של הכנסת אורחים היה אברהם אבינו מקפיד להביא לאורחים בעצמו את המים לרחיצה, אלא כיון שהיה לו עוד טעם שהקפיד שלא להכניס עבודה זרה לביתו וחשש שמא האבק שעל רגליהם הוא עבודה זרה, ע"כ שלח שליח שיביא להם מים כי רצה להתרחק מעבודה זרה בתכלית הריחוק, שלא יהיה לו שום שייכות לזה, ואפילו בחינה כזו של הבאת מים לרחיצת הרגלים ג"כ לא רצה שתהיה על ידי, ולכן שלח לצורך כן שליח שיביא את המים.

ולפי זה מיושב הכל שכיון שהמעשה הזה של נתינת המים היה בו גם משום הכנסת אורחים, ממילא בוודאי שמגיע לו בעבור זה שכר, ולכן כאשר כלל ישראל היו במדבר נתן להם הקב"ה תמורת זה מים. ומאחר שסוף סוף את נתינת המים בשביל הכנסת האורחים קיים אברהם אבינו על ידי שליח, ולא עשאו בעצמו, ממילא גם בניו קיבלו את המים במדבר על ידי שליח ולא על ידי הקב"ה בעצמו.

*

בטעם הדבר שלוט הקדים לינה לרחיצה

הנה בעיקר דברי רש"י בביאור החילוק בין אברהם אבינו ללוט, שאברהם הקדים מיד בתחילה את רחיצת הרגלים, ולוט הקדים את הלינה לרחיצת הרגלים שבתחילה אמר לנו "לינו" ורק לאחר מכן אמר "ורחצו רגליכם", לכאורה יש לעיין שרש"י סותר את דבריו, דהנה בתחילת הפרשה לגבי אברהם כתב "ורחצו רגליכם, כסבור שהם ערביים שמשתחוים לאבק רגליהם והקפיד שלא להכניס עבודה זרה

האם אכלו המלאכים אצל אברהם אבינו בשר בחלב

"ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה ויתן לפניהם". (פרק י"ח פסוק ח').

עם בן הבקר, אלא נאמר בפסוק בתחילה שהביא להם חמאה וחלב, ואחר כך כאשר עשה את בן הבקר הביאו לפניהם, דהיינו שאת בן הבקר הביא להם לאחר שנגמר בישולו, וזהו ההדגשה במילים "בן הבקר אשר עשה" לומר שלא הביא להם את הבקר מיד ביחד עם החמאה והחלב, אלא את זה הביא להם רק "כאשר עשה" לאחר שבישלו ועשאו והיה מוכן לאכילה. ומה שכתוב במילים "ובן הבקר" אות ו', אין הכוונה להסמיך את בן הבקר לחמאה ולחלב, בתור ו' של חיבור, לומר שהביא להם את הכל ביחד. אלא עיקר מהותו הוא להורות על הזריזות של אברהם אבינו שמיד לאחר שהביא את החמאה והחלב הזדרז והביא את בן הבקר, והזריזות היתה שכל בן בקר מיד כשנגמר בישולו הביא להם אותו, ולא המתין עד גמר הבישול של כל שלשת בני הבקר, אבל למעשה באמת לא הביא את הבקר ביחד ממש עם החלב.

חלב בהמה מותר באכילה ושתייה

אמנם בשיטה מקובצת בבכורות (דף ו' ב') מביא ירושלמי שמפרש את הפסוק שהביא את בן הבקר ביחד ממש עם החמאה והחלב, שמה שכתוב ו' במילים "ובן הבקר" הוא להורות שהביא את הבקר ביחד ממש עם החלב, והו' הוא ו' של חיבור לומר שהביא להם את הכל ביחד ממש. דהנה בגמרא בבכורות הגמרא מחפשת מקור לחלב בהמה טהורה מנלן דשרי, דהיינו שהרי אבר מן החי אסור באכילה, ולא מצינו שום דבר שיוצא מהחי שמותר באכילה, וא"כ מנלן שהחלב של בהמה מותר באכילה, הרי מסבירא יש לאוסרו באכילה מדין אבר מן החי.

ופרש"י, "ובן הבקר אשר עשה, אשר תקן קמא שתקן אמטי ואייתי קמיהו".

ודברי רש"י הללו הם מהגמרא בבבא מציעא (דף פ"ו ב') שהגמרא בתחילה דורשת שאברהם אבינו שחט לצורך המלאכים הללו שלשה בני בקר, והגמרא מקשה א"כ איך כתוב בפסוק הזה "ובן הבקר אשר עשה" לשון יחיד, הרי היה צריך לכתוב "ובני הבקר" בלשון רבים, כיון שעשה לצרכם שלשה בני בקר. ומיישבת הגמרא, "דקמא קמא דמטיא אייתי לקמיהו". והיינו שכאשר אברהם אבינו הביא להם את הבקר, הוא לא המתין עד שכל שלשת בני הבקר יגמרו להתבשל והיו מוכנים לאכילה ואז הביא להם את הכל ביחד, אלא כל בקר מיד כשנגמר בישולו והיה ראוי לאכילה מיד הזדרז והביא להם אותו אפילו ששאר בני הבקר עדיין לא נגמר בישולם. שמרוב זריזותו במצוות הכנסת אורחים לא הסכים להמתין עד גמר הבישול של כולם יחד, אלא כל בן בקר שנגמר בישולו מיד הביאו. וממילא יוצא שכאשר הביא את בן הבקר לפניהם הביא להם בכל פעם בן בקר אחד, ולכן נאמר בפסוק "ובן הבקר" בלשון יחיד. ואפילו שבסופו של דבר יצא שהביא להם שלשה בני בקר, אבל למעשה בשעה שהביא את בני הבקר, הביא בכל פעם בן בקר אחד בלבד.

ובן הבקר - לשון זריזות

ולפי זה מה שכתוב בפסוק "ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה ויתן לפניהם", אין הכוונה שהביא להם את הכל ביחד, חמאה וחלב יחד

בשר בחלב אסור בבישול ובהנאה

אמנם לדעת השיטה מקובצת שאין המדרשים חלוקים, ואע"פ שקיים אברהם אבינו את כל התורה כולה, בכל זאת הותר לו להביא לאורחים בשר בחלב ביחד, כיון שהם בני נח ואינם מזהירים על בשר בחלב. לכאורה לשיטה זו יש להקשות דהנה בגמרא בחולין (דף קט"ו ב') איתא, "דיבי רבי ישמעאל תנא, לא תבשל גדי בחלב אמו שלשה פעמים, אחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה, ואחד לאיסור בישול". מבואר בדברי הגמרא שבאיסור בשר בחלב, מלבד עצם האיסור שאסור לאכול בשר בחלב, הרי נאמר בזה עוד שני איסורים, איסור בישול ואיסור הנאה. והיינו שיש איסור לבשל בשר בחלב גם באופן כזה שאין בדעתו לאוכלם יחד, אלא עצם הבישול של בשר בחלב הוא דבר האסור. ועוד נאמר בזה שבשר בחלב אסור בהנאה, שגם מי שאינו אוכל את הבשר בחלב הזה, מכל מקום אסור לו להנות מהם.

ומעתה תמוה מאוד איך הותר לאברהם אבינו לבשל בשר בחלב, הרי יש איסור מיוחד על בישול בשר בחלב גם כשאין בדעתו לאוכלם יחד, וממילא אפילו אם נאמר שהותר לו להביא לבני נח בשר בחלב, בכל זאת אסור לו לבשל את הבשר עם החלב, שאיסור בישול הוא איסור בפני עצמו ואסור לו לבשלם יחד.

אברהם בישל בשר בחלב

ואין לומר שאברהם אבינו לא בישל את הבשר עם החלב, אלא הוא הניח להם על השולחן כל דבר בנפרד, חמאה לבד, חלב לבד, ובן הבקר לבד, והמלאכים על דעת עצמם עירבו את הבשר עם החלב ואכלו אותו. דהנה כל ההוכחה שהמלאכים אכלו בשר בחלב היא מהפסוק "ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה ויתן לפניהם", וכתוב בפסוק הזה בן הבקר יחד עם חמאה וחלב, ממילא מוכח שהיה כאן בשר בחלב בתערובת. והנה הפסוק הזה מדבר על אברהם שהוא הביא למלאכים חמאה וחלב ובקר, ואם הוא הביא להם את הכל בנפרד ולא בתערובת, א"כ מגלן שבאמת המלאכים ערבו את הכל ואכלוהו בתערובת, אולי הם באמת אכלו חלב ורק לאחר מכן בשר.

אלא בהכרח שהירושלמי לומד שאברהם אבינו לקח חלב ובקר ובישלם ביחד, ועל זה נאמר "ויקח חמאה וחלב ובן הבקר" שלקח את כולם מבושלים יחד, וכך הביאם לפני המלאכים. ואם כתוב שהמלאכים אכלו את זה שנאמר "ויאכלו", מוכח שהם אכלו בשר בחלב.

ומעתה תמוה מאוד איך הותר לאברהם אבינו איסור בישול בשר בחלב, הלא אפילו שהם בני נח ומוותר להאכילם בבשר בחלב, מכל מקום הרי אברהם אבינו שקיים את כל התורה יש לו איסור של בישול בשר בחלב, בלא שום קשר לאכילה.

עוד תמוה, הרי בשר בחלב אסור בהנאה, ואם אברהם מביא למלאכים שהם האורחים שלו בשר בחלב, הרי הוא נהנה מהבשר בחלב הזה, שנותנם לפני האורחים, ואסור לו להנות מבשר בחלב.

בשר בחלב שאסור מדרבנן

ואפשר לומר שהבשר בחלב שבישל אברהם אבינו ונתן למלאכים, היה באופן כזה שנאסר רק מדרבנן ולא מהתורה, וכגון שבישלו בכלי שני וכיוצא בזה. ובשר בחלב שאסור מדרבנן האיסור הוא רק איסור אכילה, ואין בזה איסור בישול ואיסור הנאה כמו שנפסק להלכה ברמב"ם (הלכות מאכלות אסורות, פרק ט' הלכה ד') שכתב "וכן בשר חיה ועוף וכו', אינו אסור באכילה מן התורה, לפיכך מותר לבשלו ומותר בהנייה, ואסור באכילה מדברי סופרים וכו'". וממילא בזה מובן מאוד שהותר לו לבשלם ביחד וגם הותר לו להנות מהם ולנותנם לפני האורחים.

וקצת דיוק יש בדברי הירושלמי שמדבר גם על דרבנן, שהירושלמי כותב שהקב"ה אמר למלאכים שאינם ראויים לקבל את התורה, "שמיד שתנינוך בא מבית הספר מביאין לו חלב ואוכל מביאין לו בשר ונוטל ידיו, אבל אתם אכלתם בשר בחלב וכו'". ודין זה שצריך נטילת ידים בין אכילת בשר לחלב, שאחרי שאכל חלב אם רוצה לאכול בשר צריך נטילת ידים, הוא דין דרבנן שרבנן תקנו לעשות הרחקה בין בשר לחלב שאם אוכל חלב שיצטרך ליטול את ידיו לפני אכילת הבשר. והירושלמי מביא שהקב"ה טען למלאכים שלא די שלא נזהרו בדיני הרחקה בין בשר לחלב, ולא נטלו ידיהם בין זה לזה, אלא הם אכלו את הכל ביחד בשר בחלב. א"כ אם הוא מדבר על דינים דרבנן בבשר בחלב, יתכן לומר שגם כל הבשר בחלב שהביא להם אברהם אבינו היה בשר בחלב שאסור רק מדרבנן. וממילא בזה מובן מאוד שהותר לאברהם לבשלם ולהנות מהם, שאיסור דרבנן שנאמר בבשר בחלב נאמר רק על אכילה ולא על בישול והנאה.

ובשיטה מקובצת הקשה, "וא"ת אמאי לא ילפינן מדכתיב גבי אברהם ויקח חמאה וחלב ובן הבקר וגו', ובודאי לא האכילם איסור דקיים אברהם אבינו כל התורה כולה". שאם אברהם אבינו נתן למלאכים לאכול חמאה וחלב, מוכח מזה שחלב בהמה מותר באכילה, כי אם היה אסור הרי אברהם לא היה מכשילם באיסור.

ותירץ, "ואומר ר"י ז"ל, דהוי סבור שהם בני נח ולא נצטוו על כן, כי אין זה משבעה מצוות בני נח שקיבלו עליהם. ואף בירושלמי משמע דאכלו בשר בחלב, דקאמר שאמר להם הקב"ה כשבקשו שתנתן להם התורה, אין אתם ראויים לקבלה, שמיד שתנינוך בא מבית הספר מביאין לו חלב ואוכל מביאין לו בשר ונוטל ידיו, אבל אתם אכלתם בשר בחלב כדכתיב ויקח חמאה וחלב".

מבואר בדברי הירושלמי הללו שהמלאכים אכלו בשר וחלב ביחד אצל אברהם אבינו, ולכן בשעת מתן תורה כשהמלאכים ביקשו שתנתן להם התורה, אמר להם הקב"ה שאינם ראויים לקבלה שהרי אינם מקיימים את דיני התורה, שאכלו בשר וחלב אצל אברהם אבינו. והירושלמי מדייק את זה שאכלו בשר מהפסוק "ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה", ממה שכתוב ביחד חמאה וחלב ובן הבקר מוכח שהם אכלו את זה ביחד.

ולכאורה הדבר תמוה מה הראיה מהפסוק הזה שהם אכלו את הבשר והחלב ביחד, הרי בפסוק לא מדובר על אכילת המלאכים כלל, אלא הפסוק מדבר על אברהם אבינו שהוא נתן להם חלב ובשר, וא"כ איזו ראיה יש מהפסוק הזה שהם אכלו את הבשר יחד עם החלב.

ובפרט לפי מה שמבואר בדברי הגמרא שהפשט בפסוק "ובן הבקר אשר עשה" שאברהם אבינו בישל להם שלשה בני בקר, ולא הביא להם את הכל ביחד אלא "קמא קמא דמטיא אייתי לקמייהו", שמרוב זריזות להביא להם את בן הבקר לא המתין עד שכל שלשת בני הבקר יגמרו להתבשל, אלא כל אחד כשנגמר בישולו מיהר והביא להם אותו לאכול. א"כ לפי זה אין שום הכרח בפסוק שאברהם אבינו הביא להם את הבקר יחד עם החלב, שיתכן מאוד שהביא להם את החלב בתחילה ולאחר מכן כשנגמר בישול בן הבקר, הביא להם אותו לאכילה. וממילא לא מובן איך הירושלמי מוכיח שאכלו בשר וחלב ביחד, הרי יתכן מאוד שאכלו בתחילה את החמאה והחלב לבד, ולאחר מכן נטלו ידיהם ואכלו את הבשר. אלא מוכח מזה שהירושלמי מפרש את הפסוק שכתוב "ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה", שכוונת הפסוק לומר שאברהם אבינו הביא להם את החלב ביחד עם הבשר, ומה שכתוב ו' במילים "ובן הבקר" הכוונה לו' החיבור שהביא להם את הבקר מחובר ומבושל יחד עם החמאה והחלב.

ומעתה מוכיח הירושלמי שאם המלאכים אכלו את הבשר הזה, הרי זה הוכחה שהם אכלו בשר בחלב, וזה מה שהקב"ה טען להם שאינם ראויים לקבל את התורה אם אינם מקפידים על בשר בחלב.

בני נח אינם מזהירים על בשר בחלב

ולכאורה יש לתמוה על אברהם איך נתן להם בשר בחלב ביחד, הרי קיים אברהם אבינו את כל התורה, ובודאי שהקפיד על בשר בחלב שלא לאכול ביחד, ואיך נתן למלאכים הללו לאכול בשר וחלב ביחד.

והשיטה מקובצת בבכורות הוקשה לו את הקושיא הזו, ומיישב שאברהם אבינו סבר שהמלאכים הללו הם בני נח, ובני נח לא הוזהרו על בשר בחלב, וממילא אין לו שום איסור להאכילם בשר וחלב ביחד. וכל מה שקיים אברהם אבינו את כל התורה כולה, נאמר דווקא ביחס לעצמו שהוא כבר קיבל עליו את כל התורה וקיימה. אבל שאר בני דורו שהיו מבני נח, הם לא התחייבו בכל מצוות התורה, אלא רק בשבעה מצוות של בני נח. ולכן הותר לאברהם להאכילם לכתחילה בשר בחלב.

ובאמת בדעת זקנים מבעלי התוספות, מביא את דברי הירושלמי הללו, וכתב שדברי הירושלמי חולקים על המדרש שקיים אברהם את כל התורה, שאם קיים את כל התורה לא היה אוכל בשר בחלב. וז"ל, "ויקח חמאה וחלב וגו', מלמד שהאכילם בשר וחלב, וכשרצה הקב"ה ליתן תורה לישראל אמרו המלאכים תנה הודך על השמים, אמר להם כתוב בתורה לא תבשל גדי בחלב אמו ואתם כשירדתם למטה אכלתם בשר וחלב שנאמר ויקח חמאה וחלב. מיד הודו להקב"ה וכו'. ומדרש זה חולק על מדרש אחר קיים אברהם אבינו ע"ה אפילו עירובי תבשילין, פירוש תבשילין מעורבין, שלא היה אוכל בשר בחלב, גם לא בשר ואח"כ חלב, אלא חלב ואח"כ בשר דכתיב ויקח חמאה וחלב, והדר בן הבקר אשר עשה, וכן נמי פירש"י קמא קמא דתקין אמטי ואייתי לקמייהו". אבל בשיטה מקובצת מבואר שסובר שעיקר דברי הירושלמי אינו סותר לדברי המדרש שקיים אברהם את כל התורה, שכל זה נאמר רק ביחס לעצמו ולא ביחס לשאר בני דורו. ולכן כיון שבני נח לא נאסרו בבשר בחלב הותר לו להאכילם בבשר בחלב.

איך אברהם נתן לאורחים חמאה וחלב

כותב השיטה מקובצת בכוונות הקשה מדוע הגמרא אינה לומדת ממה שאברהם אבינו שהביא למלאכים חלב, שחלב בהמה מותר באכילה. שהגמרא דנה שם מנלן שחלב בהמה מותר באכילה, ולכאורה למה הגמרא לא לומדת את זה מפסוק מפורש שנאמר באברהם אבינו "ויקח חמאה וחלב וגו' ויתן לפניהם וגו' ויאכלו", שמוכח מזה שזה מותר באכילה, שאם היה אסור לא היה אברהם מאכילם מאכל אסור, שהרי קיים אברהם את כל התורה כולה.

ירצא מאיסור אסור
פעם מרן החזון איש זצ"ל הלך בדרך, וניגש אליו אחד מהבחורים שבישיבת פוניבז' ושאל אותו את השאלה הזו. השיב לו החזון איש דלכאורה יש להבין את דברי הגמרא מה הפירוש שחלב בהמה אסור מדין אבר מן החי, הרי אבר נחשב דווקא דבר שיש בו בשר גידים ועצמות, וממילא גם באיסור אבר מן החי צריך שיהיה באבר בשר גידים ועצמות, וחלב שהוא רק מים בעלמא ואין בו לא בשר ולא גידים ולא עצמות, בוודאי שלא יתכן שיהיה בו איסור אבר מן החי.

אלא הפשט הוא שבאמת החלב בעצמו אינו מוגדר כאבר מן החי, אלא האיסור הוא מדין יוצא, דהיינו מן האיסור אסור, וכיון שהחלב יוצא מתוך האבר מן החי שהוא אסור, ממילא חל בו איסור אבר מן החי, מכאן ההלכה שהיוצא מהאיסור אסור.

וההלכה של יוצא מהאיסור אסור לא נאמרה בבני נח, שאיסור אבר מן החי שנאסר בו בני נח, זהו דווקא על האבר בעצמו כמות שהוא, ולא על דבר שאינו אבר אלא יוצא מהאבר.

וזה כוונת דברי השיטה מקובצת, שהותר לאברהם להאכילם חמאה וחלב, כיון שסבר שהם מבני נח, ובכלל שבעה מצוות בני נח לא נאמר איסור על חלב. (ועיין בזה עוד תוספת דברים בספר "שלמי תודה" שבועות סימן ב' סק"ג).

הנה בשיטה מקובצת בכוונות הקשה מדוע הגמרא אינה לומדת ממה שאברהם אבינו שהביא למלאכים חלב, שחלב בהמה מותר באכילה. שהגמרא דנה שם מנלן שחלב בהמה מותר באכילה, ולכאורה למה הגמרא לא לומדת את זה מפסוק מפורש שנאמר באברהם אבינו "ויקח חמאה וחלב וגו' ויתן לפניהם וגו' ויאכלו", שמוכח מזה שזה מותר באכילה, שאם היה אסור לא היה אברהם מאכילם מאכל אסור, שהרי קיים אברהם את כל התורה כולה.

ותירץ, "ואומר ר"י ז"ל, דהוי סבור שהם בני נח ולא נצטוו על כן, כי אין זה משבעה מצוות בני נח שקיבלו עליהם וכו'". והיינו שממה שהאכיל אברהם את האורחים חמאה וחלב, אין ראיה שחלב מותר באכילה, שבאמת יתכן שהוא אסור באכילה, אלא שאברהם סבר שהאורחים הללו הם בני נח, ובשבע מצוות של בני נח אין איסור לאכול חלב, וממילא לכן הותר לו ליתן להם חמאה וחלב לאכילתם.

אבר מן החי

אמנם קשה דגמרא בכוונות מבואר שהסיבה שצריך פסוק להתיר חלב בהמה באכילה ושתיה, היא משום שמצד הסברא זה צריך להיות אסור מדין איסור אבר מן החי. שהרי יש איסור לאכול אבר מן החי, והחלב הזה הוא מוגדר ג"כ כאבר מן החי, שזה חלק מהבהמה החיה, וממילא כשם שאבר מן החי אסור באכילה, כך היינו צריכים לומר שחלב אסור באכילה ושתיה. והנה אבר מן החי זהו אחר משבעה מצוות בני נח, כמבואר בגמרא בסנהדרין (דף נ"ו א'), וא"כ אם חלב אסור באכילה ושתיה, בוודאי שגם בני נח אסורים בזה. ומעתה קשה איך

רבן של ישראל מרן הגרא"מ שך זצ"ל - ראש ישיבת פוניבז' - נלב"ע ט"ז במרחשון תשס"ב

העצמאי, וביקש שידאגו לעבודה בהוראה לאשתו של אותו אברך, כשהוא מאוד משבח את כישוריה המתאימים לכך. והוא לא הסתפק בבקשה בלבד, אלא הוא דפק על השולחן ואמר שחייבים לדאוג לה עכשיו ממש לעבודה. מובן שכשיש בקשה כזו מהרב שך מי יכול לסרב לה, ומיד ביררו על מקום עבודה פנוי בבית ספר בבני ברק, ודאגו לה למשרה באותו מקום. ונתנו להרב שך דף שבו כתבו את השם של בית הספר ומקומו, והכיתה והמקצוע אותו היא צריכה ללמד. ונאמר לו שהיא יכולה להתחיל ללמד במקום ההוא באופן מיידי.

הרב שך חזר לבני ברק, ניגש מיד אל הגרב"צ, ומסר לו את הדף כדי למוסרו לאותו אברך.

הגרב"צ שהבין שהרב שך טרח ונסע במיוחד לצורך כן לירושלים, התפלא מאוד ושאל "עד כדי כך צריך לטרוח?".

ענה לו הרב שך, "תדע לך, אם לומדים תורה ולא עושים חסד, התורה לא שווה כלום, ולמה לו חיים". (מהגר"ד עובדיה שליט"א).

נהניתי מאוד

אחד מקרובי משפחתי של הגרב"צ, בעת שלמד בכירותו בישיבה, היה צריך להכנס אל הרב שך כדי להתייעץ עימו באיזה עניין חשוב. הגרב"צ רצה מאוד שלאותו בחור יהיה קשר עם הרב שך מלבד השאלה הספציפית הזו שבדעתו לשאול, כי הקשר עם גדולי ישראל מביא יראת שמים ומרומם את האדם. ולכן אמר לבחור שיש לו איזו שאלה בלימוד, ולפני שמתיעץ עם הרב שך על העניין שלשמו נכנס, שישאל אותו את השאלה הזו.

הבחור עשה כדבריו, ומיד כשנכנס שאל את השאלה שאמר לו הגרב"צ, השאלה היתה שאלה קשה ומורכבת במהלך הסוגיא.

הרב שך התפעל מאוד מהשאלה וחשב עליה זמן רב, כשהוא מנסה ליישב בכה ובכה, עד שלבסוף התחדש לו תירוץ חדש ויישבה. ובמשך כל השיחה ההיא שהבחור דיבר עימו, היה הרב שך שרוי בקורת רוח מהשאלה והתירוץ, ומאוד שיבח את הבחור על השאלה הנפלאה ששאל.

בחדר היה נוכח עוד בחור, והוא ידע שהשאלה הזו היא לא של הבחור השואל, אלא של קרובו - הגרב"צ, והוא רצה להראות את כוחו, ואמר להרב שך שהשאלה הזו היא לא של הבחור ששאל אלא של קרובו - הגרב"צ.

הרב שך בחכמתו לא השתהה, והוסיף מיד לשבח את הבחור השואל, ואמר "מה זה משנה של מי השאלה הזו, אבל הבחור הזה שאל אותה בצורה כזו טובה ומיוחדת, נהניתי מאוד מהצורה שהוא שואל את השאלה".

בחורף תשי"ב זכתה ישיבת פוניבז' לקבל לראשות הישיבה את מרן הגרא"מ שך זצ"ל, שהצטרף לראשי הישיבה, מרנן הגר"ד פוברסקי והגר"ש רובנסקי זצ"ל. וכבר משיעורו הראשון בישיבה זכה הגרב"צ פלמן זצ"ל להדבק בתורתו, ובמשך עשרות השנים עד זיקנה ושיבה, זכה לקבל ממנו תורה ודעת.

בתחילה כאשר הרב שך התחיל למוסר את השיעורים היה קשה לבחורים להבין את השיעור, השיעור היה בנוסח שונה ממה שהורגלו עד כה, ולפיכך לא הצליחו לרדת לסוף דעתו.

אבל היו שלשה בחורים שהבינו טוב את כל המהלכים והיסודות שחידש בשיעור, היו אלה הגר"י לשינסקי, הגר"י רוט, והגר"צ פלמן זצ"ל. והם ביארו והסבירו לכולם את השיעור, ודרכם נוצר לכולם קשר עם הרב שך ותורתו, עד שכבר התרגלו לנוסח והבינו את דברי תורתו. (הרה"ג נחמן אלבוים). ובנוסף לזה הגרב"צ פלמן שכדרכו היה כותב את השיעורים של כל ראשי הישיבה, כתב גם את שיעוריו של הרב שך, והיו הדברים כתובים בצורה מאוד בהירה ומתומצתת, והרבה נהנו להשאיל ממנו את המחברות ומתוכם הבינו כראוי את השיעור. (מהגר"נ שיינץ שליט"א).

במשך כל השנים זכה הגרב"צ לקרבה יתירה אצל הרב שך, כאשר הרב שך מאיר לו את פניו בכל עת, והחשיב והעריך מאוד את סברותיו ושיעוריו.

למה לי חיים

באחת מהשנים נודע להגר"צ שאחד מהאברכים בכולל פוניבז' שרוי בעניות גדולה, והמצב הגיע עד כדי כך שאין בבית מה לאכול, פשוט כפשוטו. הציבור כמובן לא ידע משום דבר, אבל הגרב"צ שהיה קרוב אליו נודע לו המצב, וחשב מחשבות איך יוכל לסייע לאברך.

וממחשבה למעשה ניגש אל הרב שך, וסיפר לו על מצבו הקשה של אותו אברך, כדי לראות במה אפשר לסייע לו.

הרב שך נכנס לעובי הקורה ודאג לו לאוכל לביתו, והיה מדבר עם מי שחשב שיכול להועיל בזה כדי להמשיך לסייע לו. ובשנשאל מנין לו שמצבו כל כך קשה, ענה "אני סומך בזה על ר' בן ציון בעיניים עצומות, ואם הוא אמר לי שכן המצב, אני יודע בבירור שזהו המצב".

אבל הרב שך לא אמר די, והוא החליט שכדי להוציא ממצבו הדחוק לא מספיק מה שדואגים לו לכסף למחיה, אלא צריך להשיג לאשתו של האברך עבודה קבועה שמזה יתפרנסו ברווח. וכאשר בירר נודע לו שאשתו מאוד מוכשרת להוראה.

ובאחד מהימים הרב שך קם ונסע במיוחד לירושלים למשרדי החינוך

שיחה מראש ישיבת מיר הגאון הגדול רבי נתן צבי פינקל זצוק"ל

גודל מעלת השלום

"ותצחק שרה בקרבה לאמור אחרי בלותי היתה לי עדנה ואדוני זקן. ויאמר ה' אל אברהם למה זה צחקך שרה לאמור האף אמנם אלד ואני זקנתי" (בראשית יח, יב-יג). "תנא דבי רבי ישמעאל, גדול שלום שאפילו הקדוש ברוך הוא שינה בו, שנאמר ותצחק שרה בקרבה וגו' ואדני זקן וכתוב ויאמר ה' אל אברהם וגו' ואני זקנתי" (ב"מ פז, א).

"הקב"ה שינה מפני השלום". אלמלא שהדברים מפורשים לא היה אפשר לאומרם, שהרי איך אפשר לומר שהקב"ה שינה את דבריו. וביותר קשה, הרי לא היה לזה הכרח כלל, וכי אברהם לא ידע והכיר בכך שהוא זקן? הלא אמר (בראשית יז, יז): "הלבן מאה שנה יולד". וממילא מה התועלת שיש בזה, אשר לשם כך הוצרך הקב"ה לשנות מדברי שרה שאמרה 'אדני זקן', ל'אני זקנתי'.

וביאר בזה מרן ראש הישיבה הגר"ח שמואלביץ זצ"ל (שיחות מוסר, מאמר 'גדול השלום'), שלימדה אותנו התורה דבר נורא ביותר, עד כמה גדולה החשיבות שיש לשלום הבית. ובכדי שלא יהיה חשש פגיעה ולו הקטן ביותר ח"ו, מותר לו לאדם לשנות את דבריו, ואף הקב"ה משנה את דבריו לשם כך.

מצוה לשנות מחמת השלום

החידוש שלמדנו מכאן אינו רק שמחמת ענין השלום ישנו היתר לשקר, אלא שיש בזה אף חיוב ומצוה! שהרי איתא בגמרא (ב"מ כג, ב) שתלמיד חכם יכול לשקר מפני שלושה דברים, במסכת - כגון ששאלו אותו אם יש בידו מסכת פלונית סדורה בגירסתא, שיכול להשיב שאין לו בידו משום מידת הענוה¹. וכן יכול הוא לשקר בפוריא - באופן ששאלו אותו אם שימש את מיטתו, שיכול להשיב בלאו משום צניעות. וכן הוא יכול לשקר באושפיזא - באופן ששאלוהו על מארחו אם קבלו בסבר פנים יפות, שיכול להשיב בלאו, כדי שלא יקפצו בו בני אדם שאינם מהוגגין לבא עליו תמיד, ויכלו את ממונו. והקשה הר"ף (שם), מדוע לא אמר שמואל שמותר לשנות מפני השלום, כפי שמצינו באברהם ששינה הקב"ה מפני השלום. ויישב, שבשלושת דברים אלו רק ניתנה רשות לשנות, ואין בזה מצוה, אולם השינוי מפני השלום הוא מצוה וחיוב יש בו. נמצאנו למידים שמעלת השלום גדולה מאוד עד כי יש חיוב ומצוה לשנות מן האמת, על מנת שלא יופר השלום.

¹ אמנם עיין בתוספות (שם) שכתבו שאין זה אלא במקום שהשואל בא לנסותו אולם אם הוא בא בכדי לשאול דין, הוראה, או להתלמד, חייב להשיב לו.

חיוב הבאת שלום גם במקום שנראה שאין זה נצרך

לא זו בלבד, אלא למדנו מדברי חז"ל כי חיוב הבאת השלום בין איש לאשתו הוא גם במקום שלכאורה נראה שאין בזה צורך גדול כ"כ. כאשר ירד אברהם למצרים אמר לשרה: "הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את" (בראשית יב, יא). וברש"י (שם) הביא ממדרש אגדה: "עד עכשיו לא הכיר בה מתוך צניעות שבשניהם". והנה כאשר מתבוננים בהנהגה זו, מתעוררת התפעלות עצומה. היאך לא הכיר אברהם אבינו את שרה לאחר שנים כה רבות שהיה נשוי לה, הלא לכאורה פרישות זו אינה מצויה אף במלאכים. כפי שמובא במדרש (ילקוט"ש בראשית, רמז מד) שכאשר המלאכים ירדו לארץ בדור המבול, נכשלו בבנות הארץ. ומכל מקום למדנו מכאן את גודל צדקותו ופרישותו של אברהם אבינו מכל עניני העולם הזה.

והנה מצינו שכתוב (בראשית יח, ט): "ויאמרו אליו איה שרה אשתך ויאמר הנה באהל" ואיתא בגמרא (ב"מ פז, א), "יודעים היו מלאכי השרת ששרה אמנו באהל היתה, אלא מאי באהל, כדי לחבבה על בעלה". מבואר, שאף כשהבעל פרוש מכל עניני עולם הזה והוא עומד בקדושתו יותר ממלאך ה' צבאות, עד כדי שנראה כמי שאינו שייך כלל לכל עניניו ביתו ואין לו מכך כל תועלת, מכל מקום מצוה להרבות שלום ביניהם ולחבב את האשה על בעלה.

השלום צריך להיות בשלמות

יתירה מכך, מבואר עוד בחז"ל שגם פגם שאינו ניכר כלל בהבאת שלום בין איש לאשתו, שאי אפשר להבחין בו מחמת שהוא דבר דק מן הדק, מכל מקום יש עליו תביעה. הנה הקשה הכלי יקר (שם, ל) שלכאורה הכתובים נראים כסותרים זה את זה, נאמר ביעקב אבינו (בראשית כט, ל): "ויאהב גם את רחל מלאה", ומשמע שלמרות שיעקב אהב את רחל ביותר מכל מקום אהב אף את לאה. ומאידך נאמר (שם, לא): "וירא ה' כי שנואה לאה", וכן (שם, לג): "ותאמר כי שמע ה' כי שנואה אנוכי ויתן לי גם את זה", ומשמע שלא הייתה שנואה בעיני יעקב. וביותר קשה, היאך הגיע יעקב אבינו בחיר האבות, למידה קשה זו של שנאה כלפי אשתו.

אכן, כבר ביאר בזה האור החיים הק' (שם, לא), שאף לאה עצמה לא הכירה בשנאתו של יעקב, אלא הקב"ה לבדו הוא שראה בזה, שכן כתוב: "וירא ה' כי שנואה לאה", אולם לאה עצמה לא חשה בכך כלום! ועל כרחך שלא הייתה בין יעקב ללאה שנאה כפשוטה ח"ו, כפי שקיים רח"ל במציאות, שיש בתים ששרויה בתוכם שנאה ומחלוקת. אלא שהקב"ה אשר מכיר בעומק הלב, ראה שמץ של פירוד כלשהוא בין יעקב ללאה, ואף שפירוד זה היה בדרגה קלושה כל כך עד שאינו נראה כלל לבני אדם, מכל מקום בדרגתו הנשגבה של יעקב אבינו, נחשב הדבר כפירוד. ומכיון ששלום בית מחייב הנהגה מושלמת בין איש לאשתו, ללא שמץ קל של חסרון, העלה עליו הכתוב "כי שנואה לאה".

חסרון בשלום – פילוק השכינה

ונראה לבאר את יסוד החשיבות העצומה שיש לשלום בית, עד כדי כך שהותרו איסורים חמורים והפכו להיות 'מצוה' כאשר בשלום איש ואשתו עסקינן. וזאת על פי המבואר בגמרא (קידושין ל, ב): "שלושה שותפין הן באדם הקדוש ברוך הוא ואביו ואמו". מבואר, שהקב"ה הוא שותף גמור ביצירת בני הבית ובבנין הבית כולו. ומעתה כיון שהקב"ה נקרא 'שלום' וכפי שמצינו במדרש (ויקרא"ר ט, ט) ששמו של הקדוש ברוך הוא שלום, חובה על בני הבית להעמיד את בנין הבית במידה זו. כך יזכו בשותפות הקב"ה בביתם, וכמ"ש שאיש ואשה ששלום ביניהם שכינה ביניהם. נמצא על פי זה דבר נפלא מאוד, שמלבד שיש בשלום הבית חשיבות משום השראת השלום בין האיש והאשה, יש בזה עוד ענין של שיתוף השכינה בבנין הבית, ובית שהשלום אינו שרוי בו מסתלקת ממנו השכינה והוא כביכול פגיעה בשכינה!

מעלת השלום – יסוד לקבלת התורה

עוד לימדונו חז"ל את גודל המעלות שזכו ישראל להגיע אליהם מפני מעלת השלום. בקבלת התורה נאמר (שמות יט, ב): "ויוחן שם ישראל כנגד ההר", ופירש רש"י: "כאיש אחד בלב אחד, אבל שאר כל החניות בתרעומות ובמחלוקת". מבואר, שכיון שישראל חנו במקום זה כאיש אחד, לא כשאר החניות שחנו מתוך מחלוקת מיד זכו להתקדש ולקבל את התורה!

- שלום מביא לידי זכייה בקבלת התורה, עד כדי כך מגיעה הברכה על השלום.

והדברים מפורשים בחז"ל (דרך ארץ זוטא, פרק השלום): "אמר הקב"ה הואיל ושנאו ישראל את המחלוקת ואהבו את השלום ונעשו חנייה אחת הרי השעה שאתן לה". נמצאנו למידים שרק לאחר שישראל חנו כאחת, שנאו את המחלוקת, והגיעו לדרגת קירוב לבבות היו ראויים להתקדש ולקבל את התורה.

התקדשות לנצח מכוח הבאת שלום

בזה ביאר ראש הישיבה הגר"ח שמואלביץ זצ"ל (שם) את יסוד מעלתם של שבט לוי. הנה מצינו שקודם הקמת המשכן הייתה עבודת הקרבנות נתונה בידי הבכורות, וכמו שכתוב (במדבר ח, יז) "ביום הכותי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי אותם לוי", שכיון שהקב"ה נהג איתם הנהגה פרטית להצילם ממכת בכורות התקרבו אליו ונתקדשו בקדושה יתירה, אולם לאחר חטא העגל בטלה הקדושה מהבכורות וניתנה לשבט לוי.

והנה בפשטות נראה, שכיון ששבט לוי לא חטאו בעגל זכו במעלת העבודה שניטלה מן הבכורים שחטאו בעגל. אמנם מצינו שאף קודם לכן היו שבט לוי שונים במעלתם מכל שאר השבטים, שהרי לא נשתעבדו במצרים. לכן נראה לבאר שמעלת שבט לוי טמונה בעצם לידתו של לוי שגרמה להבאת שלום, כמו שכתוב (בראשית כט, לד): "הפעם ילוה אישי אלי כי ילדתי לו שלשה בנים על כן קרא שמו לוי". והיינו שעצם לידתו הביאה לשלום וקירבה ללאה אצל יעקב. ולכן נתקדש שבט לוי לנצח בקדושה יתירה מכל שאר השבטים. ומכאן נחלו את זכותם לעבוד בבית המקדש.

אכן עלינו לדעת שאין מעלת השלום נמצאת אלא בישראל, וכפי שנאמר (תהילים כט, יא): "ה' עז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום". מפני שברכת השלום באה לישראל על ידי נשיאות פנים של הקב"ה לישראל, כמו שנאמר (במדבר י, כו): "ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום". אמנם על הרשעים נאמר (ישעיהו נז, כא): "אין שלום אמר אלהי לרשעים", כי הרשעים אינם זוכים להגיע למעלת השלום. ובפרט רואים כן באומות העולם, אשר בקל מאוד פורצים במלחמות איש ברעהו ומחריבים מדינות ומקומות שלמים בעבור תאוות שלטון ובצע, והיינו שמעלת השלום מופקעת מהם כלל, ואין השלום אלא בנחלת כלל ישראל שזכו לנשיאת פנים מאיתו ית'.

גודל מעלת כבוד הבריות

אמנם פשוט שאי אפשר להגיע לאהבה ושלום בין אדם לחבירו ללא הנהגת כבוד אמיתי בין האחד לשני, שכן הדברים תלויים זה בזה. בדברי חז"ל מצינו בכמה מקומות את יקרת מעלת כבוד הבריות ומאידך את החסרון הגדול שישנו כאשר לא נוהגים כבוד האחד בשני.

שנינו באבות (פ"ד, מ"א): "בן זומא אומר איזהו מכובד המכבד את הבריות". בן זומא לא נקט שמכובד הוא מי שהוא 'צדיק גדול' או מי שהוא 'גדול בתורה', אלא דווקא מי שמכבד את הבריות. מפני שהמכבד את הבריות קונה בעצמו

את מעלת הכבוד, וכפי שמצינו במדרש (שמ"ר ח, א): "למה קרא להקב"ה מלך הכבוד (תהילים כד, ז) שהוא חולק כבוד ליראי".

יתירה מכך מצינו בדברי חז"ל, שהמכבד את הבריות זוכה להגיע למעלת השלימות. וכן איתא בגמרא (עירובין יג, ב): "מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן מפני שנוחין ועלובין היו ושונים דבריהן ודברי בית שמאי, ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן". מה טעם זכו בית הלל שנקבעה הלכה כמותן לדורות, רק משום שהיו מצויינין במעלת כבוד הבריות, ויש להבין מהי השייכות בין הדברים.

וביאור הדבר, שמי שנצטיין במעלה זו קונה לעצמו את מעלת השלימות, ולכך הוא זוכה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא שהוא תכלית שלימות הלימוד. ואיתא עוד בגמרא (ברכות סד, א): "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר (ישעיהו נד, יג) 'וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך' אל תקרי בניך אלא בוניך", ומבואר שכיון שהגיע התלמיד חכם למעלת השלימות, הרי הוא משפיע את מעלה זו לכל העולם, ומרבה את השלום בעולם.

חסרון בשלום מאבד את זכות התורה

אמנם מאידך, מי שאין לו מעלה זו, מלבד מה שנחסר במעלת השלימות, עונשו גדול מאוד עד שאין לו זכות קיום בלימוד התורה.

איתא בגמרא (יבמות סב, ב): "שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה". ולכאורה הדברים תמוהים, הלא אם נעמוד להתבונן מי היו אלו תלמידי רבי עקיבא, הרי פשוט שהיו הם גדולי התורה מעתיקי השמועה שבאותו הדור, שהרי מבואר בגמרא (שם) שכיון שנענשו ומתו היה "העולם שמם" ונשתכחה תורה בישראל. מדוע נענשו ומתו על 'שלא נהגו כבוד זה בזה' שהוא לכאורה דבר 'חסר חשיבות' כל כך לעומת גדלותם בתורה. ומבואר מכאן דבר נורא ביותר, שמעלת כבוד הבריות היא תנאי לקיום התורה. בלעדי קיום תנאי זה אין זכות קיום לתורה, עד כדי שראוי שהעולם יעמוד שמם ותשתכח תורה מישראל. והיינו שכיון שתלמידי רבי עקיבא לא נהגו כבוד זה בזה, ממילא לא הייתה זכות קיום לתורתם ומתו.

עוד איתא בגמרא (יומא ט, ב): "מקדש ראשון מפני מה חרב מפני שלשה דברים שהיו בו. עבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים וכו' אבל מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצות וגמילות חסדים מפני מה חרב, מפני שהיתה בו שנאת חנם ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות עבודה זרה גלוי עריות ושפיכות דמים". ומבואר בגמרא (שם) שעוון האחרונים חמור מעוון הראשונים, שהרי "בירה תוכיח שחזרה לראשונים ולא חזרה לאחרונים". נמצאנו למידים שאף שהיו עוסקין בתורה במצות ובגמילות חסדים, מכל מקום כיון שהיו ישראל פגומים בשנאת חנם שעניינה הוא העדר כבוד זה לזה, חרב בית המקדש! ומשם נלמד שאין הדברים אמורים רק במקום שיש חשש לפגיעה בכבוד הרבים, שהרי אמרו (גיטין נז, א): "בא וראה כמה גדולה כוחה של בושא שהרי סייע הקדוש ברוך הוא את בר קמצא והחריב את ביתו ושרף את היכלו". הרי שאף בושתו של היחיד חמורה ביותר, עד שראה הקב"ה להחריב בעבורה את בית המקדש.

העולה מן הדברים שחשיבות ההנהגה של כבוד בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו היא כה גדולה עד שבנין בית המקדש וכל קיום התורה בעולם תלוי בה. תלמיד חכם שהגיע למעלה זו, זוכה להגיע למעלת השלימות וללמוד את תורתו מתוך מעלה זו של לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. ובפרט בישיבה הקדושה שהיא מקום של הכלל ובנקל אפשר לפגוע בכבוד האחר, פשוט שמי שייתן את ליבו להקפיד בכל זה, יתעלה מאוד בתורתו, ויחיה את כל חייו בטוב ובנעימים. יתן הקב"ה בלב כל אחד ואחד מאיתנו להתחזק ולהקפיד מאוד על מידה זו.

(שיחות רבי נתן צבי)

חיים שיש בהם

מרן ראש הישיבה הגאון הגדול רבי נתן עבי פינקל זצ"ל – חמש שנים להסתלקותו

חמש שנים חלפו ביעף, מאז הסתלק מעימנו מרן ראש הישיבה זצוק"ל, אשר מלבד חיותו סמל של אהבת תורה שאין בדומה לו, ובנוסף לעמידתו בראשות הישיבה בהתמסרות עילאית כמעביא בראש המערכה, להגדיל תורה ולהאדירה, היה גם כאב רחום וחנן לכל אחד ואחד מתלמידי הישיבה, אברכים ובחורים כאחד, תושבי ארץ ישראל ויושבי חוצה לארץ. חכל ידעו כי יוכלו למצוא אצלו אוזן קשבת לכל ענין, אם בהשמעת חידושי תורה ומערכות, ואם לקבלת עצת וברכה בכל ענייניהם.

תכלה חיריעה ולא יכלו הסיפורים והעובדות המסופרים אודות רבינו בפי התלמידים, בני המשפחה, מעריציו הרבים וכל מי שחתקרו אליו וחתחממו באורו הגדול במשך השנים. ביריעה שלפנינו אמרנו אפוא ללקט כמה מאותן עובדות מופלאות שיש בהן כדי לעורר את חלבבות לאהבת תורה ומידות טובות

יסודות של אהבת תורה

סיפר אחיו הגאון רבי גדליה פינקל שליט"א ר"מ בישיבה: אחד הדברים שאפיינו את רבינו עוד בילדותו בבית אבינו ר' אליהו מאיר זצ"ל ואח"כ ביתר שאת בימי בחרותו כפי שראיתי מקרוב, היא אהבתו המופלאה לתורה ועוצם שקידתו בתורה שעות על גבי שעות ברציפות ללא שום הפסק.

"הוא היה מספר כי את עוצם אהבתו לתורה ינק רבות מראש הישיבה דו"ז מרן הגאון החסיד רבי אליעזר יהודה פינקל זצ"ל, היה זה בהיותו כבן י"ד אז עלה לראשונה לארה"ק. הוא התארז אז בביתו של הג"ר אליעזר יהודה זצ"ל. כל שנותיו היה מספר בערגה שבאותה תקופה כל אימת שהיה מגיע למעונו של ר' אליעזר יוד"ל, תמיד היה רואהו יושב ומתעמק בסוגיא, כשהוא היה מתעורר בבוקר משנתו, כבר ראהו שוב יושב במקומו ומתייגע בתורה, והרושם של שקידת התורה שראה באותו בית גדול נחרט בליבו עמוק בלבו כל השנים ודמותו היא שהתוותה את דרכו כל חייו.

"לימים, סיפר על מאורע מרגש שנחרט במוחו שזכה לראות באותם ימים ואשר לא מש לעולם מנגד עיניו. השעה הייתה שעת לפנות בוקר, הוא שכב על משכבו כשלפתע שמע רחש פסיעות קרבות. הוא פקח את עיניו וראה את דמותו של בעל הבית ראש הישיבה הישיש כשהוא נכנס לחדר המגורים. הוא השיש עצמו כישן ובעיניים עצומות למחצה עקב לראות מה יהיו מעשיו של ראש הישיבה בשעה זו. הוא לא ציפה לראות את אשר ראה... ראש הישיבה הישיש נפנה אל ארון הספרים, קרב אל המדף עליו היו מונחים כרכי הש"ס, כפף את קומתו והחל מנשק בחיבה כרך אחר כרך כשפניו הק' מפיקות אהבה וחבה שלא תתואר, וכך עמד כמה דקות מבלי להסיר את ידיו מכרכי הגמרות, ורק לאחר מכן הוציא את הגמרא והחל ללמוד בה בניגונו הערב כבכל בוקר ובוקר.

"זה היה מחזה נורא הוד שנחרט עמוקות בלבו הרגיש, שלמד מכך עד כמה מוטל על האדם להתייגע בתורה מתוך שמחה אמיתית ושלימה וביחוד כיצד נראית אהבת תורה אמיתית ללא מצרים והיותה נר לרגליו במהלך דרכו במעלות התורה בתקופת בחרותו. ביקור זה הותיר חותם עמוק בליבו ועורר בקרבו את ההחלטה להקדיש את חייו לתורה ועמלה.

"לימים, כאשר התרחבה הישיבה, הפכה דירתו של רבי אליעזר יוד"ל זצ"ל לחדר שיעורים ולמשרד הישיבה, לפני אמירת השיעור הראשון בחדר השיעורים הביט רבינו סביבו בערגה, נפנה אל תלמידיו ואמר להם בחיוך צופן סוד "כאן, בחדר בו אנו יושבים עתה הזה סיימו ש"ס פעמים כה רבות..."

"לאחר כמה שנים שב לארה"ק והפעם על מנת שלא לחזור שוב. הוא פנה לישיבה וביקש מדודו ראש הישיבה להימנות בין תלמידיה. ראש הישיבה שזיהה עוד מקדם בטביעת עינו החדה את הכוחות והתכונות הנפלאות בהן ניחן קיבלו כתלמיד בישיבה ואף קרבו ביותר תוך שהוא קובע לו חברותא עם שלושה מאדירי האריות שלמדו אז בישיבה. היו אלו הגאונים האדירים הגר"ח חיים קמיל, הגר"ח ברים זצ"ל ויבדלחט"א הגר"ח ברנד שליט"א. עם גאונים אלו למד כשהוא עולה ומתעלה במעלות התורה". שקידתו והתמדתו הפליאו את כל רואיו אשר עמדו נפעמים נוכח המחזה שנגלה לעיניהם דבר יום ביומו. יושב היה בביהמ"ד לומד דף אחר דף במתיקות נפלאה ואין לו בעולמו אלא ד' אמות של הלכה.

"באותם ימים, כך סיפר, היה מצבה החומרי של הישיבה בשפל המדרגה. ארוחת הבוקר שהוגשה כללה כיכרות לחם וצנצנת ריבה. אך חסרון המעדרים לא הורגש כלל. קבוצה גדולה של בחורים היתה מתרכזת בחדר האוכל כשבראש השולחן ישבו הגר"ח קמיל, הגר"ח רוטנברג ועוד מבחירי האריות ויחד היו חוזרים על הסוגיה הנלמדת ועל שיעוריו של מרן ראש הישיבה הגאון רבי נחום פרצוביץ' זצ"ל.

"אם היה חלילה נחתך אחד מבחורי החבורה באותם ימים לא דם היה נשפך מעורקיו אלא תורה! דברי הגמ' ומפרשיה הם אשר זרמו בעורקי הבחורים והם שהיו מקור חיותם", התבטא לימים כשהוא מוסיף כי כל אחד ואחד מבני אותה חבורה מופלאה זכה לגדול ולהיות מרביץ תורה מפורסם.

עוד סיפר הגאון רבי גדליה שליט"א: מנערותו ועד לזקנותו תמיד ראיתי את דמותו רכונה על גבי הגמ' בכל עת ועונה כאשר מבוקר ועד ערב - ועד בכלל- היה שקוד על תלמודו בהתמדה עצומה ללא הפסק. כל שעה וכל רגע היו מנוצלות עד תומן ללימוד. כל ימיו הקפיד ביותר להתפלל בישיבה והיה נשאר בה לאחר התפילה ולומד בה את כל סדרי הישיבה כבחור צעיר.

"מרגלא בפומיה תדיר כי מה שמעניק ונותן לו שמחת חיים הוא חידושי התורה אותם הוא מחדש, כאשר ידוע שהיה בעל מחדש עצום ועבודה בפני עצמה היתה אצלו כתיבת החידושים הרבים בהם השקיע את חלבו ודמו. מלבד לימודו תמידין כסדרן בישיבה היו לו חברות רבות לזמנים שונים ושעות שונות. היו לו חברות מיוחדת עימו ליבן את סוגיות המסכת בשעת ההליכה מן הישיבה ועד לביתו. כן היו לו חברות עימם היה חוזר על הנלמד ז' פעמים ולאחר שנפרדו היה מתחיל מתחילה ומשנן עוד ז' פעמים.

"זכרוני, כי בבין הזמנים וכן בימי הרפיון היה מגביר ביתר שאת את התמדתו למען ישמעו ויראו לנצל ימים אלו כראוי. הרבנית תליט"א העידה כי דרכו היה ללמוד בחודש ניסן מאחרי שחרית ועד לשעת הלילה המאוחרות אז היה חוזר לביתו, ורק כשהגיע עת בדיקת חמץ ולמחרת בזמן שריפת החמץ היה מקדים חזרתו לביתו.

"בניו העידו בימי ה'שבעה', כי בימי שישי היה דרכו ללמוד עם החברות שלו ח' שעות ברציפות מבלי לקום ולו פעם אחת מכסאו, ואפילו לקום ולשתות מים לא הסכים באותם השעות, ורק כשעה קלה לפני כניסת השבת פנה להכנות השבת בביתו, דלת חדרו אף היתה סגורה כמעט עד כניסת השבת. החברות שלו העידו כי בתום לימודו הרצוף והמייגע היה שפתותיו נראות מחוורות ומדובקות אחד אל השני לרוב התמדתו. כך למשל היה לו חברות בשבת מחמש בבוקר ועד לתפלת שחרית.

"היו אף תקופות בצעירותו שהיה עורך משמר מידי ליל שישי כל הלילה ולומד בהתמדה מבלי לנוח כל הלילה אף לרגע אחת ורק לאחר התפלה היה נרדם על מיטתו לשעה מועטת וחוזר חלילה ללימודו ולסדריו עם החברות הקבועות.

"בניו שליט"א סיפרו כיצד היה יושב בימים בהם התקיימו נישואי ילדיו והיה הוגה בתורה בשלווה וברוגע עד אשר הגיע הזמן לצאת להובילם לחופה!

"בכלל היו לו ידיעות רבות בנושאים שונים. בהיותו אברך צעיר היה נכנס רבות לחנות הספרים 'שפיצר' בשכ' מאה שערים שם היה קונה ספרים רבים מרוב חשקתו לתורה.

"הפלא הגדול היה שבעשרות שנותיו האחרונות לא גרע מסדריו כמעט מאומה, למרות הסבל הנוראי שסבל שהיה מלוכף ביסורים היה יושב ולומד י"ד וט"ו שעות ביממה בלי הפסק, אדם עם כ"כ הרבה בעיות היה צריך להתאנח כל כמה דקות ולנוח, אולם אצלו לא היה קיים המושג של מנוחה!

להרבות תורה ולומדיה

ממשיך הגר"ג שליט"א: "ידוע כמה כוחות נפש רבים השקיע תדיר להרבות תורה בישיבה במגמות ומסלולים שונים לטובת הבחורים שיצמחו ת"ח מובהקים ולא חס מכספו וזמנו לטובת הדבר.

"לדוגמא, בעניין לימוד ה"דף" בישיבה, לסיים את המסכתא כולה ולדעתה על בוריה עם כתיבת חידו"ת וליבחן עליה בעיון, כאשר היה מחבב עד לאחת כל מי שזכה להימנות על חבורה זו. דרכו היה מאז ומקדם בעת סיום המסכתא שנערכה בישיבה בסוף כל "זמן" להציע תכניות לימוד לבין הזמנים או לקראת הזמן והמסכתא החדשה תמורת פרס כספי הגון. והנה בזמנים קשים שלא היה באפשרותו להציע פרס כספי מחמת החובות הרבים בו היה שרוי, היה נמנה וגמור עמו שלא להציע כלום. אבל כשישב עם הבחורים בעידנא דחדוותא של הסיום ולמשמע אזניו "אשרי מי שעמלו בתורה" הבוקע ועולה משירה זמרה של משתתפי הסיום, לא עמד ברוחו ופעמים רבות, רקם באותו מעמד איזה תכנית. ואם היו מעירים לו "ראש ישיבה, הרי אמרת שאין לך כסף להציע? הייתה התשובה במבט עיניו ברורה - וכי כך היא המידה?" אהבתו העצומה לתורה הביאה אותו להוציא הוצאות הרבה מעבר ליכלתו.

"ניתן לספר אין ספור סיפורים על מסירותו להצלחת כל בחור בישיבה ממש. עובדא ידענא בבחור אחד שהגיע ללמוד בישיבה לאחר שלא הצליח במקומות אחרים ולא האמין בכוחותיו. כשבוע אחרי הגיעו פגשו ראש הישיבה בתוך ביהמ"ד ביום ש"ק ושאלוהו על התקדמותו בישיבה, וענה הבחור שאין לו חברותא לסדר ב'. נענה לו ראש הישיבה שיבא לביתו למחרת בשעה 3 בצהריים. לאחר כמה דברי חיזוק בביתו הציע לו הראש ישיבה ללמוד אותו וכך למדו עד השעה שש בערב. למחרת כשאמר לו הבחור "עדיין אין לי חברותא" הציע לו שוב לחזור לביתו ללמוד עמו יחדיו, וכך המשיך החברותא ביניהם עד ר"ח ניסן. הלה משמש היום כמג"ש חשוב באחת מהישיבות בארה"ב."

עובדה מופלאה סיפר הגאון רבי יצחק פינקל זצ"ל בן מרן ראש הישיבה זצ"ל: "היה זה במהלך אחת הנסיעות לחו"ל לצורך החזקת הישיבה אליו הצטרפתי. משך היום ביקר אבא אצל כמה נדיבים, היה זה יום מעייף ביותר שאבא בשארית כוחותיו רץ מפגישה לפגישה, ובערבו של יום כשאבא היה מותש לחלוטין, אמרתי לו שהגיע העת וצריכים ללכת לישון מעט לאגור כח ליום המחר.

"כאשר פנינו לשוב אל הבית בו התאכסנו גילינו לפתע כי המעלית מקולקלת ונאלצנו לעלות במדרגות. למותר לתאר כי העליה היתה כרוכה במאמץ עילאי מצדו של אבא התשוש וארכה לה כמחצית השעה! משגגענו לבית האכסניה פנה לעלות על משכבו ואז התקשר אחד מידידי הישיבה שרוצה לפגוש את אבא...

"הייתי בטוח כי אבא יסרב בנימוס וידחה את הביקור ליום המחרת, אולם לתדהמתו הודיע לו אבא כי מיד יצאו לערוך את הביקור. ניסתי להניאו מכוונתו נוכח חולשתו המרובה ובטענה שחובתו לשמור על בריאותו, אולם נתקלתי בסירוב עיקש ותשובה קצרה וממצה מצדו באמרו: "וכי אני עושה זאת בשביל עצמי, או בשביל אחר, הרי אני עושה זאת עבור כבוד שמים, ולשם כך אני מחויב לעשות כל שביכולתי".

"לא עלה בידי לשכנעו לסור מהחלטתו, ובלית ברירה לקחתי אותו לביתו של אותו גביר, אבא הגיע אך בקושי לבית אותו גביר, אותו גביר אף לא ידע עד כמה קושי כרוך בבואו של אבא לביתו. אך אצל אבא היה קשה לראות את תשיותו, הוא רק נכנס, ובהארת פניו ניכר היה כאילו זה עתה קם מהשינה בכוחות מחודשים.

"מיד בפתיחת השיחה אומר אותו גביר לאבא, שמצבו עתה קשה מאד, וקשה לו לסייע בעדיו כבעבר, אבא ענה לו בטבעיות – גם לי קשה מאד, בא נסה לסייע... הגביר השיב לו כדרכם של בעלי עסקים בא נעשה עסק יחדיו, אני מוכן לתרום סכום הגון והראש ישיבה יבטיח לי שתהיה לי הצלחה מיוחדת בעסקי, אבא ביקש לחשוב כמה רגעים על כך ולבסוף אמר לו – "בסדר אני מבטיחך", זה לא היה דבר שבשיגרה שכך אבא הגיב, אבל אני עד נאמן שכל אימת שאבא התבטא בכגון דא, הדברים הוכיחו את עצמן באופן מעשי ממש, והגביר אכן נתן בתום הדברים סכום גדול לישיבה.

"כשיצאנו מהבית, שאלתי את אבא בעדינות – אבא, איך אתה עושה כדבר הזה כיצד אתה לוקח על עצמך זאת, הרי יכול לגרום לחלול ה' באם לא יצליח הדבר ולא יתברכו עסקיו חלילה? ואבא ענה לי באותה הארת פנים שלא אשכח כל ימי: "וכי אני עושה זאת בשבילי, אני הרי עושה זאת למען כבוד התורה..."

עובדה נוספת סופרה על ברכותיו של רבינו. בשהותו במדינת הים לטובת הישיבה הגיע לבית אחד הגבירים שתינה בפניו את סבלו הרב ויגונו הנגרם לו עקב צרת הבת. בתו סבלה מבעיה כלשהי אשר הקשתה עליה מאוד במציאת זיווגה והוריה החלו לחשוש כי תישאר בביתם עד אשר ילבינו שערות ראשה.

אותו גביר ביקש מראש הישיבה הבטחה כי בתו תיושע ותמצא בקרוב את זיווגה הראוי. כדרכו בעת שנדרש לדברים מעין אלו שקע ראש הישיבה בשרעפיו דקות ארוכות ולאחריהן הישיר מבטו אל הגביר. ברכו מעומק ליבו הטהור ובישר לו כי ישועתה של בתו קרובה לבוא. הגר"י פינקל זצ"ל שהיה עד למעמד וידע עד כמה מסובכת ומורכבת היא צרת הבת שאלו הכיצד אין הוא חושש ליטול על צווארו התחייבות כה כבדה. התשובה שקיבל מהווה לימוד על כל תהלוכות חייו הנאדרות בקודש וכה היו דבריו:

"שאלתך היתה נכונה לו הייתי נמצא כאן בשביל עצמי ואזי היה מקום לתמיהתך. אולם בשביל מי אני מכתת רגלי? הלא הכל למען התורה והרי התורה אין לה כל גבול וגם לכחה אין גבול ולכן הבטחתי את שהבטחתי מתוך בטחון מלא בכח התורה ונותנה".

למותר לציין כי ברכתו של רבינו לא שבה ריקם ותוך זמן קצר התקשר הנדיב להודות לראש הישיבה על הנס שזכו הוא ומשפחתו לראות.

סיפור דומה סיפר בנו הגר"ר אברהם שמואל שליט"א בהספדו בתום ה'שלושים'.

"שמעתי ממקור מוסמך כי עובדה הווה באברך שרעייתו חלתה במחלת החצבת ל"ע והיה זה בחדשים שטרם לידת בנה. הרופאים אמרו שיוולד ילד פגוע ל"ע ולא יוכל להאריך ימים, והאברך הזה היה מאוד נסער ומוטרד מכך, עד כי לא יכול היה להתרכז בלימודיו בכולל.

בצר לו פנה אל אאמו"ר זצ"ל ותינה בפניו את צרתו הגדולה, אאמו"ר לא יכול היה לשאת את זה שאברך לא יוכל ללמוד בכולל, אאמו"ר שאל את האברך באם הוא יבטיח לו שהכל יהיה בסדר אז יוכל ללמוד? האברך ענה לו מיד בחיוב, אאמו"ר אכן הבטיח לו שהכל יהיה בסדר והילד יהיה בריא. ואותו אברך שב לתלמודו במלא כוחותיו סמוך ובטוח בהבטחת אאמו"ר, עד כי הרופאים התפלאו על השוויון הנפש שהאברך שרוי בו.

כשהגיע שעת הלידה נולד ל"ע ילד עם מום, והרופאים אמרו שהמצב קשה וסופני והילד לא יוכל לשרוד. בצר לו חזר האברך לאאמו"ר בבהלה וסיפר לו על צרתו, נענה אאמו"ר ואמר לו בתקיפות: "הרי הבטחתי לך שהכל יהיה בסדר! הרי אני חוזר ומבטיח לך שהכל יהיה בסדר!"

ובאמת כך היה כעבור שבוע המום נעלם והילד גדל בבריאות טובה לתפארת, לתדהמת כל הרופאים. והי לפלא על הנס העל טבעי שאירע עם הילד. בנו שליט"א סיים ואמר: "אין בכוונתי בסיפור הזה ללמד על המופת הגדול, אלא ללמד את

גודל אהבת התורה שפיעמה באאמו"ר, שעבור שהאברך יוכל לשבת וללמוד היה מוכן להבטיח הבטחות שלא כדרך הטבע. (קובץ ישורון, חלק כ"ז)

לא לצער יהודי

אחד מתומכי הישיבה השיא את אחד מצאצאיו בארגנטינה הרחוקה וראש הישיבה היה אמור להשתתף בשמחה. השמחה התקיימה באחד ממלונות הפאר במקום ומקורביו של ראש הישיבה שכרו עבורו חדר במלון ותכננו כי שם יקבל את הנדיבים הרבים שישתתפו בחתונה ויקבל מהם את תרומותיהם עבור החזקת הישיבה. אומדן התרומות שהיה ערב זה אמור להכניס לישיבה היה כמיליון (!) דולר.

ברגע האחרון ולהפתעת כל מקורביו הודיע ראש הישיבה כי שינה את דעתו וכי הוא מבטל את נסיעתו לחתונה. הוא הסביר כי התבונן בדבר רבות והגיע למסקנה כי נוכחותו בחתונה והסערה שיעורר הדבר סביבו עשויים למקד את כל תשומת הלב של המוזמנים ובכך לגרום חלישות הדעת לבעל השמחה. גם תרומות בסדר גודל עצום שכזה -גרס ראש הישיבה - אינם מכשירים גרימת חלישות הדעת ליהודי!

כרחם אב על בנים

אף פרשה זו, כיתר פרקי חייו של מרן ראש הישיבה רחבה היתה מני ארץ ועמוקה מני ים. איה סופר אשר יוכל לתאר את האהבה הרבה שרחש לתלמידיו הרבים ומנגד -כמים הפנים לפנים- את האהבה וההערצה הנפלאה שהחזירו לו התלמידים. רבים מתלמידיו מספרים על אותו חיוך רחב שהיה נסוך על פניו כששוחח עם תלמידיו האהובים ועל האהבה הגלויה שקרנה מפניו. אלפי אלפי התלמידים אשר נכנסו אל מעונו תדיר מי בבקשת עצה לחיזוק רוחני ומי בהתלבטות מעיקה ומטרידה התקבלו על ידו כשפניו המאירות מפיקות זיו של חיבה עמוקה שגרם לכל תלמיד לחוש כאילו בן יחיד הוא אצל רבו. גם כאשר היה פונה אל התלמידים בשיחותיו היה מכנה אותם "אהובי וידידי" תוך הארת פנים ייחודית.

אפילו בעת שהיה תובע מתלמידיו דבר מה היה זה תמיד באופן של ימין מקרבת. התלמידים שחשו את האהבה הגדולה שרחש להם רבם השתדלו ככל יכולתם למלא את רצונו, לשמח את נפשו ולמלא אחר כל בקשותיו באשר ידעו כי רק טובתם עומדת לנגד עיניו.

סיפורים לאלפים אצורים בקרב תלמידיו הרבים שכל אחד מהם יודע כי ראש הישיבה אהבו כאהוב אב את בנו יחידו ולא חסך שום טרחה או מאמץ אם רק יכול היה לסייע בידו ולהקל מעליו בכל דרך שהיא.

שח אחד התלמידים את אשר ראו עיניו ולא זר "היה זה בי' אב, יום למחרת התענית וראש הישיבה היה חלוש מאוד מחמת התענית. למדתי בחברותא עמו את המסכת שעתידה היתה להילמד בחודש אלול.

לאחר שלמדנו פרק זמן מסוים החלו להיכנס תלמידים למעונו. חלקם באו לבקש עצה והדרכה בעוד אחרים -בני חו"ל- באו להיפרד בטרם שובם אל משפחתם. הבין הנכנסים היה אברך יקר בן עליה ומתמיד עצום. הוא ביקש להיוועץ בראש הישיבה וביקש ממנו הדרכה באשר להנהגה הראויה לימי בין הזמנים בבקשו לדעת כמה זמן להקדיש ללימוד וכמה זמן להקדיש לילדים וכו'. ראש הישיבה ענה לו מה שענה לו, האברך הודה לו ונפנה לצאת. ראש הישיבה קרא לו ושאל אותו האם תכנן לסוע עם משפחתו להבראה ולמנוחה. האברך ענה כי אכן היתה לו תכנית מעין זו אולם סכום כסף שהיה אמור לקבל ואותו הועיד לצרכים אלו לא הגיע בסופו של דבר ולכן חזר בו מכוונתו. לתדהמתי ולתדהמתו של ראש הישיבה צרור שטרי כסף, מנה סכום נכבד ביותר ונתנו ביד האברך המשתומם. האברך לא ידע את נפשו מתדהמה ומבוכה ואז אמר לו ראש הישיבה כי הוא מתנה עמו תנאי גמור כי אל לאיש מבני ביתו לדעת מהיכן הגיע לידיו הכסף שכן אם ידעו לא יוכלו ליהנות מן הנסיעה. האברך הנהן בראשו, הודה לראש הישיבה שוב ושוב ויצא מן החדר. ברגע שיצא האברך כבר היו עיניו של ראש הישיבה שקועות בגמרא משל אף פעם לא הפסיק מלימודו".

כללי הרפואה לא חלים עליו

סיפור מפעים זה סופר על ידי אחד מחשובי האברכים בישיבה. רופא גדול שהתמחה במחלה ממנה סבל ראש הישיבה זצ"ל הגיע לארץ. הוא נתבקש לבוא ולבדוק את ראש הישיבה ולחוות דעתו על מצבו. כשהגיע אל הבית נתבקש על ידי בני הבית לצוות על ראש הישיבה לשמור על עצמו ולנוח יותר כדי לשמור על כחותיו. הרופא בדק אותו ממושכות ותחקר אותו בפרוטרוט אודות מצבו. לאחר שסיים את הבדיקה שאלוהו בני הבית מדוע לא ציווהו על המנוחה הנדרשת. הרופא הבכיר ענה והסביר: "מבחינה בריאותית מצבו של ראש הישיבה גרוע לאין ערוך ממצבם של החולים בהם אני מטפל אולם למרבה הפלא הוא מתפקד הרבה יותר טוב מהם וללא כל קשר למצבו הבריאותי. ניתן לומר כי תפקודו הוא ללא כל קשר למצבו הרפואי. בדקתי שוב ושוב והגעתי למסקנה כי אל לי להתערב באורח חייו ואל לי להביע דעות מאחר ונוכחתי לגלות כי כללי הרפואה המקובלים פשוט אינם חלים עליו".

אותו אברך הצביע בפניו על דברי רבינו יונה בפירושו על דברי המשנה בפרקי אבות "מרבה תורה מרבה חיים" שם פירש: "זה הדבר כנגד מה שאמר מרבה בשר מרבה רימה שעל ידי התענוג יתקצרו ימיו ועל ידי העמל בתורה יארכו".

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

קרית ספר בית הכנסת: קהילת משך חכמה 053-3127555 ברכפלד * ישיבת מיר דרדק 08-9741667 בבתי הכנסת * אהול תורה * חניכי הישיבות רשב"י	בר אילן/נוה צבי 054-8474651 הר נוף בבתי הכנסת: * אמרי שפר * קהילת בני תורה * חניכי הישיבות- רח' ברנד כנסת 054-8429113 (גרס) נוה יעקב 052-7677676 (לוי) סורוצקין בבתי הכנסת: * אהבת תורה * באר שמואל עזרת תורה 054-8474651 (אלקין) * בית הכנסת בית ישראל קרית יובל 052-7639488 רוממה * בית כנסת חניכי הישיבות רמות א' 054-8408719 (גולדשטוף) רמות ג' * ביהכנ"ס חניכי הישיבות צא"י 053-3120780 (גליקסברג) רמות פולין * ביהכנ"ס אהול יוסף 053-3180324 (דורוני) שערי חסד 054-8498969 (קירט) גילה * ביהכנ"ס חזון נחום 052-7653820 מאה שערים ביהכנ"ס תפארת בחורים (הישן) גוש 80 * ביהכנ"ס בראשות הגאון ר' דן סגל שליט"א גבעת שאול ישיבת הגרי"מ דרוק זופניק רמת שלמה * ביהכנ"ס המרכזי	בכוללים: * בית הלל * נחלת משה * חזון איש * פוניבד' (אוהל קדושים) * ברסלב אצל הנציגים בישיבות: אורחות תורה בית מדרש עליון גאון יעקב משך חכמה פונוביז' קהילות יעקב קרית מלך שערי תורה תפארת ציון נתיבות עולם מרכז * חנות גל פז- ר' עקיבא 88 * חנות שאבעס חזון איש 49 פרדס כץ 052-7168580 (אבוהצירא 30) במקוה בבתי הכנסת: * מנין אברכים (אבוהצירא 9) שכון ה' 053-3151405 (נמירובסקי) * ביהכנ"ס המרכזי	חופקים 052-7635246 (סמיד) בבתי הכנסת: * קיזיית שייזיית * נחלת משה אלעד 054-8415551 (הופנר) ישיבת בני ראובן חשדוד רובע ג' - קרית חרדים 054-8454846 (וינגרטן) רובע ז' 052-7668323 (מונק) רובע ט' 077-7656779 (בלומנטל) חשקלון 050-4181543 (לוי) באר שבע 052-7628911 (היקלי) בית שמש קריה 02-9910398 (פינקלשטיין) רמה ג' * ביהכנ"ס אהבת תורה 02-9920797 כולל עטרת שלמה 054-8488951 (וקסלר)
נס ציונה מוסדות אור תורת שלום בכולל בראשות הרב יפת שליט"א נתיבות 054-8454356 (טרבלסי) נתניה רמת אפרים 052-7664668 ביהכנ"ס מנין אברכים רח' גבע 25 054-8452828 (ויס)	חמת תקוה גני הדר בבתי הכנסת: * אהול אברהם * מקוה בעש"ט מרכז העיר * אבי עזרי * ישיבת לומז'ה קרית אתא ישיבת מאקאווא 052-7626243 רחובות 050-4101805 ישיבת מאור התלמוד כולל בר שאול רכסים גבעה א' 052-7606491 ישיבת כפר חסידים 053-3136168 גבעה ב' כולל נר ישראל בית יצחק 052-7183722 גבעה ג' 052-7171992 (פרקש) בביהכנ"ס * היכל משה - בנה ביתך	זכרון יעקב 04-6392214 (קניגסבוך) חיפה נוה שאנן 054-8454992 (גינוריער) ישיבת נחלת הלויים הדר * ישיבת תפארת ישראל 04-8699455 (חסידיים) סלז סטון 02-5335545 (חנות כל בו אלן) ירוחם ביהכנ"ס בית פנחס 052-7627788 (מיכאל) ירושלים * ישיבת מיר 052-7677676 (לוי) גאולה 053-3172626 (אלה) * חנות גל פז (מלכי ישראל) בית וגן 02-6449498 (שעיו) הפיסגה 46 (ניתן להשאיר הודעה) בבתי הכנסת: * אמשינוב * מנין אברכים	בית שמש קריה 02-9910398 (פינקלשטיין) רמה ג' * ביהכנ"ס אהבת תורה 02-9920797 כולל עטרת שלמה 054-8488951 (וקסלר) ביתר גבעה A * ביהכנ"ס זכור לאברהם בית חלקיה 050-4156578 (מון) בני ברק שכון ג'/יהודה הנשיא 053-3145900 (גולדשטוף) ויזניץ 050-4192923 (טסלר) בבתי הכנסת: * הליכות חיים * המרכזי - רמת אלחנן * הליגמן * לדרמן * נאות יוסף * משכנות יעקב * דברי שיר * שם אבותי * אהול משה ורחל- רח' פרל * יד אהרון * שבת אחים * היכל צבי רח' סירקין * אשכנז רח' יעל * בית אריה רח' גרוסברד פינת בעל התניא

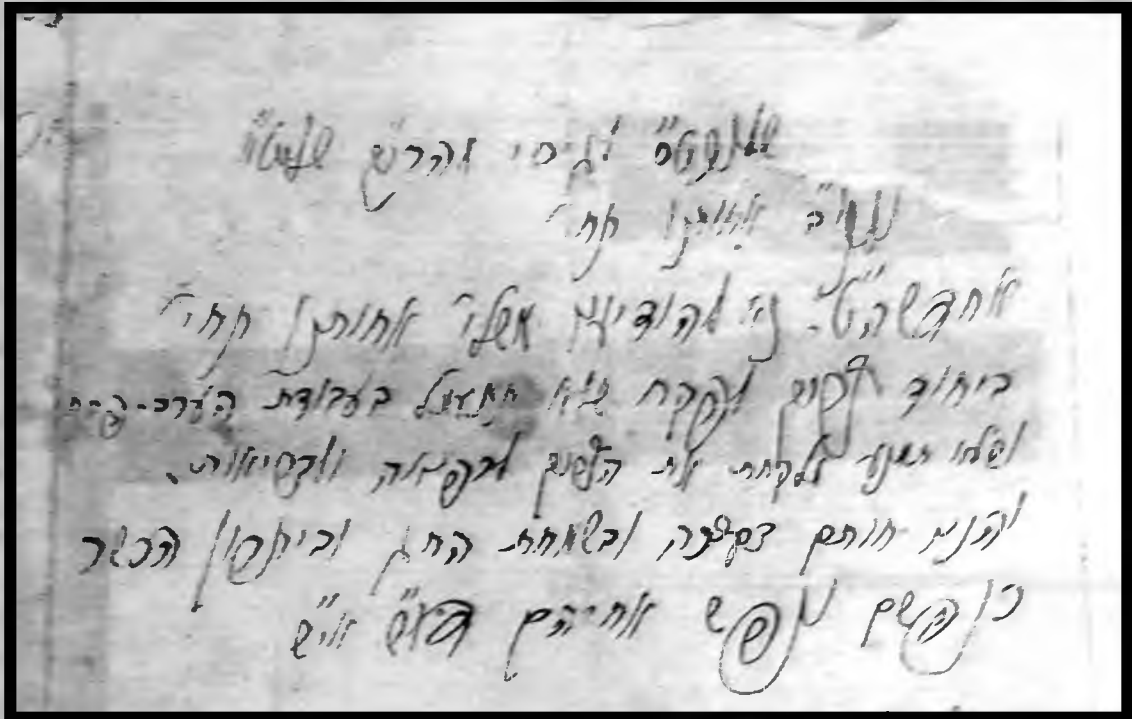
הזמנות במוקדים עד יום שלישי בערב. [*ללא הזמנה מראש]

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

ולדבקה בו - הידבק במידותיו

הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה שלא להטריחו.... (רש"י ריש פרה"ש)

מכתב ממרן החזון איש זצוק"ל לגיסו מרן הסטייפלר זצוק"ל

שלוכט"ס לגיסי מהרי"ק שליט"א

ולנו"ב אחותנו תחי'

אחדשה"ט. נא להודיענו משלו' אחותנו תחי' ביחוד צריך לפקח שלא תתעמל בעבודת הערב-פסח ושלא תמנע מלקחת את הצריך לרפואה ולבריאות.

והנני חותם בברכה ובשמחת החג וביתרון הכשר כנפשם ונפש אחיהם

דו"ש אי"ש

מקור "גבזים ושו"ת חזו"א חלק שלישי"